ण्ढ॥ श्रीशारदेश्वरपार्श्वनाथाय नमः॥ समस्तजगतामीशो जगदानंदकारको जगतीजनकोवंद्यः पार्वतीपरमेश्वरो
२ ऋदितिङितितिङ्निमित्तप्रत्ययस्यकृत्संज्ञाकरणात्कृतोतिङ्ज्ञानं धंत ज्ञानवानितिङ्निरूपणानंतरमेवकृतोनिरूपणमु
चितमितितिङोनिरूपणीयत्वात् धातोःनतुतिङिरूपणात्प्रागेवस्वरशोनुदेकोक्किरुचिकृदधिगित्यादिना क्ति
न्त्यादिनिरूपणंकृतमितिकथमियंसंगच्छतइतिचेत् अत्राऽऽहुः क्तिन्त्यादिनिरूपणस्यतत्रप्रासंगिकत्वात्
धातोरेवकृतामत्रैवनिरूपणात्तोऽऽरुशेकावकाशइतियद्यपिधातोरेकाचोदजादेरितिसूत्राद्धातोरित्यनुवर्त्ततएव तथाप्य
र्धधातुकमंङ्गायाश्रित्यशास्त्रव्यापारत्वज्ञानायपुनर्धातोरितिग्रहणंकृतं अन्यथाऽऽर्धधातुकंशेषइत्यनेनतिङ्शित्सम्
धातोर्विहितप्रत्ययमात्रस्यार्धधातुकसंज्ञायांकृत्स्याइत्यादिवट्गुणोमातां धातोर्विहितत्वेनस्यादेरार्धधातुक
त्वात् उनर्धधातुग्रहणेकृतेउतन्यतकादयश्चधातोरित्येवंविधानात् स्यादेरार्धधातुकत्वंनेतिदिक् प्राग्लोदेशाद्धात्व
धिकारइतिपक्षेऽयुक्तइत्याशयेनाह आद्यतीय समाप्तेरिति तृतीयाध्यायसमाप्तिपर्यंतमित्यर्थः प्राग्लोदेशादितिपक्षेउ
त्तिङ्शित्सार्वधातुकमित्यत्रधातोरित्यधिकारालाभात् शित्सत्यमात्रस्यसार्वधातुकत्वेनशोऽपिसार्वधातुकत्वेसार्वधातु
कमपिदितिङ्वेचहरानित्यादौघेर्डितीतिगुणः स्यादितिज्ञेयं स्यादेतत् धातोर्लकारेसतितस्मिन्परतोनित्यत्वात्कृरिष्य
तीत्यादौप्रथमस्यत्रत्ययस्यहौदिवाद्यप्रसंगःव्यत्रउतिवाद्याश्चयोविकरणास्तत्रैवव्यवधानाभावात्कृवतीत्यादौति
बादयःस्युरितिचेन्नैवं विकरणोनियमोबलीयानितिस्वीकारात् अथवाविशेषणाश्रयेणधातोर्विहितस्यतस्य
तिव्यवधानादिष्टसिद्धेः नचैवंविहितविशेषणाश्रयेणविद्यतेलाक्षणिकस्यस्मात्धातोर्विहितस्यलटः शाब्दिकरणव्यवायेपि
विदोलटोवेतिणलादयःस्युरितिवेदस्यादृहरदन्नः धातुनात्रविहितंविशेष्यतेवेदिनाज्ञानं यमितितद्व्यवायमर्धःसंपद्य

तेधातोर्विहितस्यविदोऽनंतरस्यलटोणलादयइत्यनुपपन्नमाद्येत्रे वृविहितस्यलटोणलादयोभवंति नत्वविंदतेर्ल
टइतिदिक् विधेयानिर्देशात्त्वरितत्वाच्चाधिकारसूत्रमिदमित्याह अधिकारोयमिति तत्रोपपदमित्यादि एतेनकृत्सूत्रे
पपदमंत्रयोरिहविधानसौकर्यायद्वितीयोधात्वधिकारआवश्यक इतिध्वनितं अयंभावः यदिद्वितीयोधात्वधिकारोन
स्यात्तदा सर्वधात्वधिकारेपिकृत्उपपदमंत्रेस्यातां इष्टापत्तौउपपदमीनिर्देशमात्रमेवोपपदत्वेनस्तुतुंस्यादौलुडंतेउप
पदेत्रिरित्येवमनिष्टोर्थःप्रसज्येत तिङ्नित्यधात्वधिकारत्वस्यसकृत्कृंत्रंत्र्यंकरिष्यतीत्यादौम्यत्रत्ययस्यकृत्वे
नकृत्वधितेतिप्रातिपदिकत्वादौत्सर्गिकमेकवचनमिति सर्वंसंमतत्वेनसुप्रत्ययप्रसंगाच्च तस्माद्धिकारविशेषे अनयोर्वि
धानार्थमयं अधिकारइति वासरूपो अपवादेनानित्यत्वाद्वाधेप्राप्तेकृविउत्सर्गेस्यापि प्रवृत्तयर्थमिदंसूत्रं अतएवाचार्य
तृकरहलोर्ण्यदित्याद्यपवादविषयेतव्यदाद्योपि अथुसंतेतव्यं नवितव्यंकार्यं करणीयंवाक्यं वक्तव्यंभर्
त्रादियस्मिन्नेति अधिकारसूत्रमितिस्वीकृतेउस्याधिकारेणविद्वेदाद्यासरूपस्त्राप्रहरा आसित्वासुंक्ते आस्य
ते भोक्षुमित्यादि रूपालिनसिद्धंति इहहिसोज्ञानार्थत्वादासनस्यसर्वकालतागमेत्काप्रत्ययश्चउभयधिकारा
त्भवितव्यकारोपितत्रैवेतिसमानविषयत्वाउनयोर्बाधबाधकभावः स्यात्किंचवर्णोकारइत्युत्सर्गः स
चरादिफइत्यनेनबाध्येतनचेष्टायत्रिरकारादीनि नामानिशृण्वंतोमनुष्यपार्वतीत्यादिप्रयोगविरोधात्अतुमेवार्थ
मनुनिधयहरदत्तादिभिःपरिभाषेयमित्युक्तंएतेनशाकिलिङ्चेतिज्ञापकात्सरूपविधेरनित्यत्वेनस्वधि
कारादुत्तरेणकृत्युट्टुमन्नरवर्तधातवासरूपविधिर्नास्तीतिसिद्धांतःसंगच्छतइतिदिक्वासरूपइत्यसरूपइतिच्छे
दः अन्यथालाघवेविशेषाभावेनासंदेहायसरूपोवेतिब्रूयादित्याशयेनाह असरूपइतिअसरूपइतिदिंकर्म

एषु सर्गः प्रातोनुपसर्गेकारस्यपवादः सह्सुगस्मिन्नित्यं बाधकोयं घास्यक्रोदः कंबलदः नत्वेषनरूपग्रहणे अण्कयोरपि
अमरूपवाचिनेष्टसिद्धिरिति वाच्यं नानुबंधकृतमसारूप्यमितिसिद्धांतात् तत्रस्त्रियामित्यत्र स्त्रीशब्दः स्वयंतेस्वरितेनाधि
कारावगतिरित्याशयेनाह स्त्र्यधिकारोक्तविनेति तेनस्त्रियांक्तिनिसुसर्गमित्यस्यादित्यपवादोनिसंबाधतेविकीष १
र्षतिन्वत्रस्त्रियामित्यत्रस्त्रीशब्दस्यस्वरितेनाधिकारावगतिरित्याद्यपक्षेविधायस्त्रि
यामनिदेयायोवामरूपविधिनेतिस्त्रियामित्येवंराद्धमुक्तंविहितेवामरूपविधिनेतिआख्यायतामितिचेदत्रा
ऊःस्त्रियांवाव्याप्तामितिपक्षेतव्याप्तवितव्येतियतोविकल्पेतयोर्नस्यात् द्वयोरपीहस्त्रीत्वबाधकत्वात् स्त्रियामिति
शब्दोचारणपक्षेतुव्यावकोशीव्यावकुष्टिरितिकर्मण्यतिहारेणवोविषयेऽनेनस्यात् द्वयोरपिस्त्रियामित्युच्चार्य
विकल्पात् ततश्चस्त्र्यधिकारोक्तविनेतिव्याख्येयमितिदिक्कृत्साः अत्रऊत्यइत्यादिवऊत्यइत्यधिकारेणापि
इष्टसिद्धेः वऊत्ववचनमनुऊत्यसमुच्चयार्थंतेनकोलमरादयोह्यापकसिद्धइतिनोपसंख्येयाइत्याऊः पुलंग्रा
मितिपुलइत्यादित्यतःप्रागित्यधिकारोगार्ग्यायणपुच्छऊलमितिनावधिः प्रत्यासत्तिन्यायात्तत्रविधिविशेषेह्यापकं
तत्रनेहकृत्यइत्यत्रऊत्यात् इषकदृवोग्रहणमेवनत्वेवंहचोऊत्यइतिपिचुलःऊत्यइवरिंस्यादिशपत्रो
उनयोरेवेतिनावकर्मलोरेवपुल्यन्नऊकर्तरीतिवाच्यंनाप्येपुलःऊत्यइमात्रांकयोगपेऊमितिसिद्धांतवा
त्तद्दत्रिकारस्तुसूत्रेत्राकृपुलइतिप्रविरूप.तयोरेवतच्छब्दनावकर्मलोपरामृष्टपतेएवकारस्ककर्तृयोगव्यव
च्छेदार्थस्तदाहनावकर्मलोरेवेतितद्युक्तंतत्रकोऽपिन्यायनेनतत्प्राप्तेतद्व्यावित्यष्टत्रतिपूर्वसर्वमिवकां २
क्षत्येके तन्न्यायस्याऽनित्यत्वज्ञापनार्थमित्यन्ये स्वरार्थमिति तकारस्तित्स्वरितमितिस्वरितत्वार्थः रेफस्तुत्रयो

नमंरितीतिमध्योदात्तार्थः ऊत्यइत्यनुवर्त्तते रषाभ्यामितिवतत्रतान्त्यौतालक्ष्मित्याह उपसर्गस्येतिऊत्य
नस्येतिशेषेतत्तरस्येत्यस्यऊतोविशेषणत्वेनऊत्यया पलमितादौनस्यादितिन्नावः प्रसमइतिदृमस्त्रोऽऊ०इतो
ऽतिनिश्चानुवर्त्तमानत्वात्सिद्धवत्कृत्यइतिग्रहणेपुः चोः ऊः निर्विलसेतिविदेः ऊत्यरदान्यामितिनुवर्त्तमानस्यत्वस्यया पली
यमितियाप्रापणेलिवित्रात्रिहीतिपुकलोरनिटीतिलिलोपः प्रयापमालमितियातेर्लिवित्रकिल्पेतत्सधातुनेन
वर्त्तमानेकर्मलिलटिलटःस्थानेवत्तस्यस्थानेनतिउ्रिहितिमार्धधातुकेमार्धधातुकेयगितिसंज्ञेनयकिकृतेलोरनी टी
तिलिलोपेप्राप्तेसुगितिसुग्गमेणत्रेवमिश्चतिरूपंविहितविशेषणत्वाकरणेनयकारव्यवधानेनप्यंगात्परत्वात्ता
वान्नसिरूपतिनचारूपवायेपीतिनविघातीतिवाच्यंरषाभ्यांनोणस्यनमेत्यत्रोतस्मादितिनिर्दिष्टपञ्चम्याश्रयाप्राप्तिरूप
व्यवधानस्यचरषाभ्यांनिमित्ताभ्यांविधेयत्वायेपीतियोगविभागेनबाधेनेतिशब्देनेत्यादावतिप्रसंगेऽप्रसंगेत्र
ऊङ्ङाऊिःत्वंशोनियमार्थः आऊयङ्लुंगुपदव्यायेपीतिनिषेधंबाधित्वेतिस्वितंलेर्विनाशेषेत्यत्रउप्तंतऊतोरव
यवेधानस्यापेक्षाकथमऊङ्हलेनविधीयतेतिनावःहलश्चेत्युपधास्यहलंतत्वमिचारात्ऊजस्त्यनेनतदादिहलंतस्त
स्यादूहलादेरितिऊकोपलीयमितिऊपकोधेश्चोहलीयमितिवहवितर्के अत्रऊत्यइत्यत्रेतिनित्यमेवलब्धेएवं
प्रवपलीयमित्यत्राविधुवपूबीजसंतानेऽजादेःसनुमःऊत्यइत्येवसिद्धेनियमार्थमिदमित्याह सनुमश्चेदित्या
दिऽहलादेरित्यनुवृत्तंतदंतपरंनतुतदादिपरमऽजादेर्लुगाद्यसंभवात्तदाहहलंतादिति विहितइति यदिउविहितवि
शेषणंनव्याख्यायेततर्हिनियमार्थतानकल्पेतलिजंताद्विहितस्यापिऊत्यनकारस्यलिलोपेऊतेहलंतात्परत्वेनलेर्विना
पतिविकल्पंबाधित्वेविधेःसंभवात्इष्टपत्तौउत्रलिजंतत्वऊतिकाडनीयरत्रसयोतेत्रेवलीयमित्याद्युदाहरणं

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

नस्यात्किंतुलिजंतस्यकृतिकर्मेवत्तदाहरणंस्यात्किंवास्यसूत्रस्यनियमार्थत्वान्नावात्मंगमनीयमित्यकृत्यत्वस्तेनेणंस्यात्अतोविहितविशेषणमवश्यंस्वीकार्यमितिदिक्नन्वेवमपिनियमार्थतानयुक्तेत्रेक्षणमित्यत्रविधर्थत्वसंभवात्नन्वकारेणव्यवधानात्कृत्यत्वस्यासाधित्वेतआह नुमर्थस्तूक्तमितिअट्कुप्वाङितिसूत्रस्थवापितुमानुस्वारोनत्वस्यतदितिविधर्थत्वनिरूपनंकर्तव्यमितितावत्प्रेरणमितिनंतरंदर्शनस्यात्मनेपदेकुत्वाभिसंधिकृतत्वस्यतोऽनुवर्त्तनाद्दृक्कृतिपरइतिएतत्तदादीनामितिएतत्सूत्रंतरत्वादप्राप्तेर्वचनमहेरावडीतिपर्युदासेनमकृत्तिरस्तेएधिकस्यादिग्रहणमितिज्ञापनादेतत्सिद्ध मितिकेचिदाहुः तन्नसात्ज्ञापनंकुत्वमात्रविषयकमितिनाष्टादोमिदंतित्वात्अथोयत्पुनरितिवर्त्तितेअजग्रहणंधातोर्विशेषणंविशेषणेनतदंतविधिस्तदाहअजंतादिति शाकटायनकर्तुमिति अत्रकेचित्अजग्रहणमजंतस्तत्स्वादिपिबादाम्प्रत्ययेवमर्थमपेक्षितंतेनदिस्मंतिधिस्मंतिइत्यत्रयतिकृतेयतोनावइत्याद्यदाहरंतेधिस्मंतिएतत्तिङंतकृतेतिसूत्रेतामितिप्रसज्येतनत्वदिस्मंधिस्मेत्यत्रकरुलोरितिएतःप्रसक्तिरेवनास्तीतिवाच्यम्आर्द्धधातुकविवक्षायामेवातोलोपेकृतेलंतत्वेनतत्संज्ञत्वादित्याहुः तदाप्यतःआर्द्धधातुकेविवक्षितेएतोलोपःस्यात्नदादीदंसंज्ञयेत्लोपस्वार्द्धधातुकेपरेएवोक्तिःअन्यथापरनिमित्तत्वान्नावेनस्थानिवत्त्वान्नावेसतीयतीत्यादावुपधात्वहृद्धिप्रसंगादितिभावःसुपबत्वादितिहेधातवोऽजंतानहलंताश्चतत्रहलंतात्पतेवत्यतीतिपरिशेषादजंतादेवयङ्विधानेतीतिभावःनकिंत्वसिद्धमेतत्तेनदिस्मंतिधिस्मंतिइत्यत्रयतिकृतेयतोनावइत्याद्यदाहरंतेनोनरयदाद्युदात्तत्वंसंज्ञतेतत्त्वनिष्ठमितिनाभावःउपात्तत्रोमायांयायादेशस्थेविवक्षितेउपदेशेत्वितोनुमित्यात्मनेपदेत्रोमायांमाविहगम्यमानतयाविशेषणंधात्वर्थसुप्राप्तिरेवतेनयम्यप्राप्तिर्यमा

MAHARAJA SAYAJIRAO UNIVERSITY OF BARODA CENTRAL LIBRARY

नोयदित्यनुवर्त्तमानेदंग्रहणेनयताविशिष्यतेतथाप्यसिद्धवदत्रेतिनयात्सोनविशेषेतदाहुरितिपुनःकर्त्रर्थकरलकृतेतिसिद्धतिनचासिद्धवदत्रेतिनिषेधमर्हतीतिवित्रयेकृत्तद्धितसमासाश्चेतिवत्तद्धितोऽस्तीतिवाक्यंदंग्रहणंतुकेवलस्यवधग्रहणस्यपाठात्अस्यचयविधेतदंतविधेश्चप्रतिषेधात्स्वरेणेदाद्यग्रहणंवधग्रहणंघित्तिद्धितमितिस्वरितःप्रत्ययेतकृदंतेनसमासेऽकृञ्ग्रहणंकृतिस्वरेलवधशब्दाद्युदात्तत्वंअतएववधशब्देनतद्धितांतेनसहसुपसुपेतिसमासायस्यापिनवाक्यंअंतोदात्तत्वाभावंगादितिदिक्यात्सइतिस्वरितोदित्तस्तोदित्तोदितिसूत्रंदोदंतेदितिऊधसोरुपधात्कोःकिंपाकंअडपधाकिंकोवंतपैकरलंकिंग्राह्यंनोग्राह्यंनानुबंधेतिअनुबंधग्रहणंनवयवशब्दकृतसमासरूपंनाश्रीयतेएकांतत्वपक्षेविद्दातिदधात्योर्विभाषेतिविभाषाग्रहणाच्चिंगान्नाश्रीयतेअसघानुबंधकृतादामरूपादेशविषयेलोनविधतीतिकिंतेनविभाषायंग्रहलेनतत्त्वपक्षेद्वयेपिनाप्यसित्यादौल्पत्वंनभवतीतिभावःएतत्सूत्रंदातेत्यादिसूत्रेविभाषायंग्रहणंनानुबंधकृतानामनेकांतत्वपक्षेनाविषयेलस्यादेशोविभाषाएकांतत्वपक्षेतुग्रहणंविभाषितिपदंकृत्यनाभ्रंलंविभाषायंग्रहलंतिंगंसंहारयामेकांतत्वपक्षएवोपन्यस्तमितिन्यायेनापुरेलेरप्युक्तंग्रहणमेकांतत्वपक्षेचसाभ्रंलंतिंगंउर्ध्वंमाङइतिसूत्रेमाङेग्रहणंमेङइत्यत्रस्थितस्यपिङकारानुबंधेतत्सामानाधिकरण्यादेजंतत्वमविहितमित्यादेवंपदेनास्याचस्वीकारादिहिकल्पदेवेतितेनतिस्वरितमितिस्वरितेयतिग्रहणंस्यादित्यत्रसमासांतोदात्तत्वंबाधित्वाऽडुत्तरपदप्रकृतिस्वरेलस्वरितांतत्वमिहंसिद्धतियतिग्रहणंतोनावइत्याद्यदाहरंतेनोनरयदाद्युदात्तत्वंप्रकल्पितंतत्त्वनिष्ठमितिनाभावःउपात्तत्रोमायांयायादेशस्थेविवक्षितेउपदेशेत्वितोनुमित्यात्मनेपदेत्रोमायांमाविहगम्यमानतयाविशेषणंधात्वर्थसुप्राप्तिरेवतेनयम्यप्राप्तिर्यमा

सुप्रकृतिभावाद्यभावेपरस्परमवोरसंनिकर्षःयस्यप्रगृह्यसंज्ञाविहितातत्प्रगृह्यमितिवृत्तिःयद्यपिपदावयवस्यद्विर्वचनादेःप्रगृह्यसंज्ञानउपदेशेतथापिअवयवधर्मस्यसमुदायेउपचारोबोध्यःअवृह्यप्रगृह्यशाहौशाखारिषुपदविशेषपरतयाग्निरूदौग्नेरीतिवेनईरिडेडीतमग्नेरीस्वादीरेरिलोरितिहरिःनत्रहर्न्नस्वेवेरीगृह्यकाइतिअनुकंपायामितिकनृगृहासक्राःपृङ्किमृगाश्चुकासेगृह्यकाश्चतेइत्यमरःविज्ञाणङ्त्रिकरोतेःक्वाप्रात्रेद्वेषुरूढपथ्याङ्गिरसप्राप्तेयमायेनःपत्रेवारुन्नमितिपतंस्पनेनेत्यर्दादीक्षेसत्यादिनाकरणेऽनुयुग्गोरितियद्यपितद्वदतिरघयुगआमंगमितितद्धितयतावीदंसिद्धतितथापिएतंसाधयितुमिदंसूत्रमन्यथाहियोग्योगोरितिस्यात्अन्येषाञ्चःयुग्मेहस्तीतिहृद्भावुदाहृतंतन्नुतद्धितेनसमासेभवतिनहिहस्तियुगंवहन्तिकृताउसिद्धतियुज्यतेसंबन्धतेएसोऊघाद्यिनेतितत्रश्चात्रवैयर्थ्यंशंकेवनास्तीतिदिक्हृद्योमत्यामितितेनअमावास्यायावेतिविग्रहेतस्यद्विगोरूपसिद्धयेकदेशविकृतस्यानन्यवात्प्रत्ययोत्पत्तेर्यात्प्रत्ययांतप्रकृतिकंनिपातनन्नित्याश्रयेतत्तदायत्तमुक्तंअधिकरणेप्येवंतावद्दुर्लभःअथापिवाऊलकाक्षेत्रेतएवमपिप्रकृतमनूद्यविहितस्यद्विगोयदेतान्नमासादितिदिक्कृद्गोःपंचम्यर्थेषष्ठीकृदितिकृद्ग्रहणंकिंउत्तरवर्तीस्यादुलासादवयवात्परंकार्यमितिनिर्देशात्ईउवंदेसादिनिंगश्चकरुलोरित्येनदवयवर्त्तमानस्यधातोर्विशेषणेविशेषणेनतदंतविधिमतेतदाहकरुवलंतादित्यादिअत्रेदमवधेयंमूलउक्तेसुसर्वत्रविभाषाकृद्ग्रहणेरित्यत्रपक्षेल्पकृवतीतिवक्तुंकृद्गोऽपीतिसूत्रेपठित्वापश्चाद्युग्मेपत्रेत्रमावस्यदन्यतरस्यामितिपठितंमनोरमायांउभयत्रपाठक्रमेणयुग्मेपत्रेत्रमावस्यदन्यतरस्यामितिव्याख्याययश्चाद्गोरितिसूत्रेआख्यातंतथेवात्रापिव्याख्यातमितिगर्ग्यैनि

तिगर्ग्यशब्दकृद्गोरितिएतत्तिद्धोरितिऊङ्प्रत्ययेनिषेधःऊङ्स्मादेवेतिउरितोवेतिक्यायामिकृत्यर्थेविभाषेतिनिष्ठायामनिट्त्वादितिभावःविपरीतमितिसूत्राकारमतेयुवुप्रकृतीनांकारेरितिऊङ्नभवतिवार्त्तिककारमतेउनिष्ठायामनिट्त्वाच्चोरितिऊङ्भवतीतिपरस्परविरुद्धमतद्वयंयद्योत्रेरमितितथाचवार्त्तिकानुरोधेनऊङ्स्वीकर्त्तव्यमितिभावःसमाजइतिअजगतिक्षेपणयोरित्यस्मात्घञ्चिवजोरितिऊङ्प्राप्तेयंनिषेधःएवंवृजेरपिसुव्रजइतिउङ्प्राप्तौविनिष्ठर्वस्मात्क्यपस्मङ्क्त्वानावोटकारस्यवकारोनिपात्यतेघञ्चासिद्धइतिउवङ्समवायइत्यस्मात्द्यत्रिवजोरितिऊङ्वेलयूपधगुणेचश्रीकइतिरूपंसिद्धतिपरंउन्निमादिर्निमित्तमित्यादृदात्रमनिष्ठंस्यादितिभावःएषआवश्यकेआवश्यकंमनोज्ञादित्वाद्धुञ्अलयानानमात्रेटिलोपःअवश्यपाच्यमितिण्यावश्यकमधमर्ण्ययोर्लिटिःकृत्याश्चेतिएतत्प्रत्ययावश्यकश्रेयोद्योतिनार्थःनन्वयंयोगार्थःतेनार्घप्रकरणादिगम्येपितस्मिन्नृण्यंकृत्वानावश्यंभवतियथाअशोभ्यानचशोचंत्वमितिकेचित्नुशोचितुमर्हःशोच्याःनशोचाअशोच्याइतिनगवद्गीतास्विदंव्याचक्षतेतन्निसंग्रहेकृत्यतृचश्चेतिएतत्तिद्धोरितिऊङ्वक्तव्यमंगाद्धञ्जोरितिऊङ्निषेधायमनिट्इतिवार्त्तिकमतेउभयत्रगेवेतिदिक्यजायजेदवद्भादौदुषाद्यङ्द्युद्भ्योलुङिवदितिप्रतिषेधेचविधिपक्षेऊचमुतौसंघविशेषइतितथाचग्रंथेयमितिर्वोग्राह्यसंज्ञायामितिसूत्राप्रसंगान्निषेधेयमितिभावःज्ञापकादितिसूत्रेवाग्रहणविधिनाल्पत्वेदितिनशोकनीयमितिभावःवाक्यमितितिङ्सुबंतावयोवाक्यंसेत्यनेनसमुदायस्यवाक्यत्वंप्रातिपदिकंतेनउत्तरविशेषणसमर्थनेनजोजायवागूरित्यपिसवर्तीत्याङ्ःस्याप्यमनदितिपालनीयमुपक्रोग्यंचेत्यर्थःतत्परिक्ष्यांचेतिपोरुपधादितिग्रहणमयोपवादःनयादिसंज्ञासुग्रासुयुवपिरपातिसूत्रेतपिग्रहणेरपितत्रिपीतिपठित्वाऽनुकंपायुवयोर्ध

तत्त्वबो० ऊदंत नञ्कारेणऽनेः संग्रहऽस्तुक्त्वा तत्त्वेषम्प्रेणवारभ्यानंनिर्बीजंभाष्यविरोधंस्पष्टएवेतिबोध्यं स्वीकार्यइति कास्मेनेकाच
ग आम्नुक्त्यस्तुलुंपार्ष्यमितिवार्त्तिकबलाद्यद्वानुलुंपादित्यत्रामृस्वीक्रियतेतद्दितिन्यावःतद्यावप्रयुज्यतेनतानसंनिनदन
तिनस्करःविश्वगेषावत्र दास्मऽस्यादिलाभमितिआवऽएकेऽपदेऽतिवारभ्यानेऽनेदंसिद्धतीतिन्यावःकविनुलायवंप्रत्यन
दशब्दतिसेऽत्यादौव्यतिऽश्वतऽएतिताईस्माभिप्रयोगोदृऽश्यतेऽत्रवऽएलोपंऽत्रोपपदसमासासंनवेपिमयूरव्यंसक
देराकृतिगणात्समासः आसु युक्तेआसावंऽइतिसुत्रऽस्मिषवऽएयंगृह्यतेनऽसुप्रसवेश्वर्ययोरितिकृत्यसुटोबऽलग्रि
तिबऽलग्रहणादितिन्यावःयुमिश्रणऽइतिसुत्रंबंधनऽइतिनगृह्यतेमानुबंधकत्वादितिन्यावःअत्रयुप्रत्ययोनांऽइंऽकृत्वाप
श्चादासुत्रादिनऽइंऽतेनऽत्र्यत्वाचूरमितिसुत्रादस्यनऽइतिनिपातःऽइंकोंःऽइंआद्योऽस्योदित्यनेनरविचविचमांऽउवोरऽ
पधादित्यनेनयस्त्रत्ययेप्राप्तेऽयंमारंभःअनित्यमत्रेयदिप्रयोगस्तर्हिघटादावतिप्रसंगऽइत्यतआहऽदक्षिणाग्निविशे
षऽइत्यादिवेऽइपाऽकृत्वादेरितिदक्षिणात्रेर्ढ्योनिर्विकल्प्यतेवेऽइपऽकृत्वाढिञवतोन्याङ्ढाग्रांर्हपत्याढेति कर्मव्यापारऽ
ति तद्यावायमर्थःलोकानांयाप्रीतिस्तद्विषयीनवनेनास्तियस्मिंश्चोरादौसोऽसंमतिरितिवसुतस्तुप्रीतिविषयीनवनांवे
ऋयालाघवात्प्रीतिरेवसंमतिःसायस्मिंश्चोरादौनास्तिलोकानांसोऽसंमतिःयद्वाप्रीतिर्विषेषुव्यसनास्तिसवि
रक्तोऽसंमतिःतंत्रेणार्थद्वयमपिगृह्यतेपायुसानायाचऽउर्ध्वंषुचत्वारोनिपात्यंतेमीयतेऽनेनेतिगाङ्कुरलुप्तप्र
मेयमन्यत्तद्विविक्षायांऽइतिऐंऽरध्मावास्यायामेंऽवयोमावास्यायामितिविहितोदधिपयोरूपःधीयतेऽनयेति
अत्रसर्वासामिधेनीनांग्राह्याकिंतुसन्निधीयमानवतींसमिद्वतींवातरलविकृतिषुप्रक्षिप्यमाणाघृतपाज्याग्रमर्म
इत्यादिकेवऽर्थेचविशेषोनिपातनस्यरूढ्यर्थत्वात्सत्यंनत्वेवंनिपातनात्सामिधेनीविशेषवाचकत्वेसामिधेनीग्र

ऽणंत्र्यर्थमितिवेत्अत्राऽऽसत्रेसामिधेनीग्रहणंप्रयोगविशेषोपलक्षणार्थंतद्यावासामिधेन्यामविहरंतेअन्याःऽसंसतीतिन
हिग्राम्येणसमित्प्रक्षिप्यतेऽतोऽंमयाग्यइतिऽंमऽग्रहेऽसीयंतेऽनयेतिविहितेऽधिकरणेयत्प्रत्ययोयुगागमश्चनिपात
तेनत्र्यत्रप्रत्ययेचनिपातंतंप्रकृतद्वारएवंवातोयुक्तविप्रकृतारितिसिद्धात्युक्तनिपातनीयइतिन्यायबलमस्तीतिवेत्
मेवं तिस्त्वरऽसंगाद्दऽष्टेतुऽयतोनाद्दऽस्याद्युदात्तःऽऽऽन्नरपदप्रकृतिस्वरःतद्यावप्रयुज्यतेप्रत्ययाऽंमयाय्य
ति संहृत्यविनीतेसुप्त्यादायोनिपात्यंतेऽतोकिंऽंमयानंसंवेद्यःअग्नौपरिश्रयिष्यन्नज्वलनंविंतद्वारलाभार्थमि
ष्टकाचयनेननिमित्तेसतंतद्दऽस्यविशेषऽइतिएतेसाधवऽइतिस्वतंत्रविशेषेअग्निधेयेपरिस्तृघिनोतेर्ल्यादायादेश्चा
योःसंस्तर्म्यवहेसुसंप्रसारणादीर्घयोश्चनिपातनादितिन्यावःविस्तृघ्रिरितिविनोतेःकर्मलिंगपूयतोपचारःऽरूपसत्रे
अग्राविस्तृवंतितत्रविस्तृशब्दस्यैवविशेषणंनद्वितीयस्तृतमनावार्थकेवेत्यत्रग्निवाचकशब्दसन्नवातत्रेत्यस्य
त्रेचयमित्येवदृश्यतेसुसौदेऽत्रग्निविशेषत्रावेयकारघत्यस्तुऽऽनिपात्यतेनऽऽकारघत्यस्तुऽऽनिपातेनोतोदात्तश्चेत्तवति कापि
ऽऽकृतेकापःपित्त्वादनुदात्तत्वेधऽउत्वेलविप्रऽइवायुदात्तत्वंस्यादितिस्तितंनुवासरूपविधिनीऽऽत्यत्रपिनविधंतीत्य
तत्राहस्मधिकारादूर्ध्वमितिआदिऽऽतुडिति ऽसितंऽमनंज्ञानंतस्यनंतुमकेनावेऽऽकारःलुऽऽत्वेतन्मयोर्विषयेभावऽइतिघञ्न
ऽस्तीत्यतोनुंऽत्रऽस्तीतिऽऽऽतुडिति लोपाविति तोऽनिऽऽतुऽत्वतेवेवममानकऽकिंपुनस्तनिऽऽचेतिक्वनात्ऽपिस्याऽ
त्रातोयुजिति युवृऽत्रत्रऽऽषुःसुधितिस्वदनंनिऽऽबाधेतिक्वरेणतिऽऽदीप्तेतोनिऽऽतुरूष्यतऽतिन्यावःतत्यतयो
रेवेतिक्वनाऽऽकृत्वर्यत्रात्वेक्वनंस्यान्नामितिकर्मलिषष्ठीऽत्यादीतिप्रवक्तीतिप्रवक्तनीयोगुरुःस्वाध्यायस्यप्रवक्तनीयो
गुरुणास्वाध्यायःउपस्थानीयःशिष्योगुरोंउपस्थानीयोगुरुःशिष्यलज्जायतेजन्मःजन्यमनेनवाऽऽज्ञवतेऽऽज्ञावःएष

स्येति प्राप्तावुनधातुलोपइतिसूत्रेइकारस्यनुदात्तेर्ङिच्चनिषेधः पापावकइत्युकंतन्न युजंतेत्रोपस्यस्थानिवत्त्वेनहृदेः प्राप्तावात्मनेपदयङ्लुगंतपापावकरूपासिद्धिः प्रायेणतद्योकंतत्रहिग्रकारविशिष्टस्यैवयङोलुगिति सर्वमंगलग्रहणेनस्थानिवत्त्वासावादितिचेत्मैवं एवंतर्हिआर्धधातुकस्वरूपोत्वयवलोपनिमित्तत्वाभावेनयङ्लुगंतेनधातुलोपेतिनिषेधस्यप्रसक्त्यभावात्नेदिग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिभृज्जतिभ्रस्जिमदिपदिस्फुरिस्फुलिग्रहिगुहीनांभवश्चेत्यादिनाभुस्कन्दनस्थितिमधुरेतेस्मरदयतीतिविग्रहः मदकरणेइत्यस्मादिस्फुरिस्फुलिभ्यांकर्मण्यलिग्रहेनेद्यादिपाठात्युः विशीर्षणइतिनियोहेउत्सर्गेषुकृग्रहीतिलिनेलिलित्वाडपधाह्रस्वः स्त्रायीतिग्रातोयुकमंत्रीतिमन्त्रीतिचुरादावित्यादावन्तुमूलेरनिटीतिलिजंतपेः विषंयीतिषिञ्बंधनेभ्वादेरितिषस्यसत्वेग्रादेग्रत्वेरितिग्रास्यषत्वस्यसात्सदाद्यैरितिनिषेधस्याहरुषत्वमपीतिनिपातनादित्यनुषज्यते परिनिविभ्यइतिसूत्रेसिचस्थेतिक्रांताजंतसिनोतेर्यहणात्लिंगंतुसुनोतेर्निपातनंविनाषत्वेऽजंतमितिभावः जारभरेस्यादिजारंविनभर्तीतिश्यानपचतीतिविग्रहः श्यपाकोपीतिकर्मण्यलपिपक्वेसतीतिभावः चेक्रियइतिसूत्रेयोगसर्वग्रादेरनेकावइतिनयलोलुवइतिसुवस्यादेः सुपीतियणेतिग्रविष्णुक्षुत्सुवडुमरीमृजइतिरीगृडुपधस्यचेतिरीगागमः हलादिशेषेग्रागमस्यग्रादेशस्यवाविशेषानोक्तीतिग्राद्यावस्यग्रमस्येवभूयादितिभावः पाटलिपुत्रमितिलेरनिटीतिलोपेहिग्रत्ययलक्षणन्यायेनपाटूपटइत्यत्रोपधाह्रस्वः स्यादितिभावः इत्यपिशर्ववत्कुसहजादिशेषयोरभावः इयुपधइकृत्पक्षेपक्षेयस्यसः ज्ञात्रवबोधनेग्रत्रतर्पणेकृविक्षेपेएषामितरेतरयोगद्वंद्वेबहुत्वेनपंचम्येकवचनेकृशाक्षस्यक्षीवनुकरणेनग्रकृतिवदनुकरणमितिदेवाहतईहातोरितीवंसमाहारद्वंद्वेग्र

उसकऽस्त्वेसतिऽस्त्वंनस्यात् ऽऽमऽति जानानीतिऽः ऽतोलोपऽतिवेतालोपः पाघाऽऽपापाने पास्कृणऽत्ययंउनगृह्य
तेलुप्विकरणत्वात् ऽऽऽसऽत्वेउपसर्गऽइतिकेचिदनुवर्तयंति तद्ग्रहनामसंमतं तद्वाचश्रुतिर्षः फलानिधूमस्यधूमानमेघुरा
मितिश्रूयतेत्व यदापऽरूपः पऽस्पतेरूकत्वर्णमितिऽ ऽनुपसर्गाद्विंषविंदेतिनाविनानुमानमनुमृकोनिर्दिशो
तेनलाऽऽर्घमेवविंदेर्यद्दलं नऽसन्नाद्यर्घकानोधारयऽतिधृञ्धारणेधृऽ ऽअवस्तानेऽपंतयोर्द्वयोरविंयद्दलंऽअधक
र्षनमहत्मत्रोऽऽधारयऽस्पतेऽतिश्रीहर्षःपरत्वाद्विसऽत्वधारादिश्चवकर्मण्यणासाम्यं तद्वावाद्विकिं ऽकाराद्नुपपदाक
र्मोपपदोविप्रतिषेधेनेतिसंज्ञकर्मणिः शेषऽत्वविवक्षयामणेऽऽप्राप्तेशेऽतेशेषपूंतेनसमासो ऽविष्पति एतेनगंगाध
रनूधरजलधरादयोव्याख्याताःपारयऽतिपारकर्मसमाप्तौवुरादिर्णंतः ऽपालनरक्षणयोःऽतिवाहेउभयंतःवेदयऽ
तिविदंवेतनारक्षानादिभ्युवुरादिःस्त्रीनाद्यर्घनामसंतंनोवाहेउभयंतः ऽऽऽदाऽऽरलेषुतिपिविदिंस्यांउदादिभ्यः शः
शेसुचादीनामितिनुम् ऽऽर्यादिभ्यसुऽशपूयुणाद्यादेशेऽअरविंदमितिचक्रमनाभिनेम्योरंतरालेतिष्ठंतिनिकाष्ठानिऽअ
रःतदाकाराणिदलानितत्संऽदृशपादऽशकोनविंदतिजलंतऽत्यर्थेकर्मण्यलाबाधनायेदंददातिदक्षतोविभाषाददःदधऽ
तिशेषेवुहोऽस्यादिभ्यःशुःशावितिहिंवंऽयपित्सार्वधातुकेऽपऽशऽस्त्वादातोलोपऽत्यालोपःवऽत्समाणेणऽइतिऽपाघ
ऽधेतिणऽप्रत्ययेऽआत्मनेपदेकर्तृवाचिऽयकिंदाऽयःऽधयःऽपरःऽधऽइतिऽआतश्चोपसर्गऽइतिकःस्यादेतत् ददतेदधऽधरलेऽआत्माम
विंदर्दोधऽइतिसिद्धंदाधस्यामादेतलक्षणेणप्रत्ययेदाद्योधाऽइत्यपितत्रोर्ऽस्त्वेऽघ्रमितिवेत्तसंस्वरार्घमिदं
ऽस्त्वं ऽऽददःऽऽदधःऽइहिऽऽअयंसर्वपदप्रकृतिस्वरऽष्यतेऽऽअंतेत्वेउऽऽकावत्रोक्तौवित्तोदात्तंस्यात् ऽऽऽ

शित्सीतिसुकृन्नरजनमितिरंजेःक्युनितिक्रुन्नरजनइतिसूरंजिस्यांकिदित्सुअस्ययइत्यादिगस्वकृन्नगमादाग्रहलोपविशेषे पिगेश्चाङ्गस्यायमेवेहगृह्यतेनउगाउगतावितिघकन्त्रस्यायोहिगायत्यर्घविषयमेवहिस्तिनमनिक्षुंसमर्घइत्याशयेनाहगायतेरितिप्रुट्त्वव्योगविभागउत्तरत्रास्यैवानुवृत्यर्थंगायनइत्यातोसुकूंजहासुदकमितिउदकादधिकउदकंनात्नावानितिभावोपपदार्घंतारहितेइतिश्रीदाउगतोमूलमितिश्रुत्यासस्येवंसुमत्वंपंचमीस्वाद्येव्यत्ययेनजसश्चोःसुपीतियत्वंजस्तइतिसूत्रयःसहचारात्योहियोंक्रियांपुनःपुनरपनुत्तवतिसतत्रप्रायेणकोशालंऊनतेतेनमकृदपियःसुष्ठुकरोतितत्रबुद्ध्यसुबङ्गोविडंकरोतितत्रनेतिभावःआशिषिवअग्रार्घंनमाशीःसावप्योकृधूमोनिप्रत्ययार्घःकर्तरिकृदितिकर्तृवर्घविधानादिसाश्रयेनाहआशीर्विषयार्घंस्वादिनाजीवनादिति जीवनेतवसूयादिस्पर्धःजीवकश्चतिचियोंउदात्तोपिआशिषिवुनश्चेतिप्रतिषेधान्नप्रत्ययस्यादिति इत्वाभावः जीवकाः ॥ ॥कर्तर्युपपदसमासइतित्रोपपदमिति कर्मादिवाच्युकंनादिवाचकपदस्योपपदंसंज्ञायामुपपदसमासइत्यर्थःकुंनेकारइतिअलिकृतेकर्तृकर्मणोःकृतीतिषष्ठ्यंतस्यकुंनशब्दस्यकारस्यादेशेनसमासःशोषश्चविकृष्यामितिपदसंस्कारपक्षेउधरतीतिधरःगंगायाधरइतिकर्मणियाषष्ठीतदंतेनसमासइतिसुबन्तंस्यादेतत् धातोर्विधीयमानस्यालादेःपदविधित्वेनसमर्घपरिभाषयाअनुपस्थानात् पदस्येति कुंनेकरोतिकथमित्यादावसमर्घादपिधातोरलादेरयमुपपदेविधीयमानेम्प्रत्ययेपरेपदाश्रितत्वात्समर्घपरिभाषोपस्थानान्नोक्तदोषःउवाचारितंपदमुपपदंपदंवमुनिरुंतमितिप्रागेवोक्तत्वादितिक्षीरस्वामिकाश्यपादयइतिआतोनुपसर्गेकइतिप्राग्विधायस्वर्गक्षायइत्यादिकृन्नवेत्योरात्वेइत्यादे

आतोयुगितियुक्मादुमाने मेऽप्रत्ययेनयोरित्यत्रणेनउमामानइत्यस्यअकर्मकत्वात्कविधानस्यफलमाहआतोनोपइतिपार्श्वेमितिपार्श्वेश्रोयतइतित्रैउपाजनेगोमंदायइतिचणियुकप्रसारणमितिसंप्रसारणपर्यायःजिनातीतिज्यावयोहानीक्र्यादिमइतिश्नाप्रत्ययेयहिज्येतिसंप्रसारणेसर्वरूपेहउइतिदीर्घेवृद्धेघादीनामितिवृद्धेअलस्पइतिविच्वेमामर्घादसमासेपिटेर्लोपःसर्वलोकेहिमतिकिल्वात्संप्रसारणादौचत्रलक्ष्यइतिस्यात्आङ्कःप्रङ्कइतिकेहिसतिवचिस्वपीत्यादिनाक्रोत्रःसंप्रसारणेसत्याऊवःप्रऊवःइतिस्यादितिवोश्चुत्वेःस्तुत्विति स्यात्सरोरुहतेनउसमीवऊवनेरुत्रिमस्येवअरुणतग्रारंनमामर्घादितिकर्तरिसर्वलोकवासिकत्वादिहकर्तरिकृदितिनसंबध्यतेअनिर्दिष्टार्घस्यस्वार्थिकतोभ्यस्वार्थिकोवेएवनत्वेनंघञर्थकविधानमिसनेनगतार्थतेतिचेत्न वार्त्तिकंदृष्ट्वासत्रकृतोप्रवृत्तेःकिंवपीतिसूत्रेलपाहिकमसमासेप्रत्यक्रेउपपदमितिउतिनित्यसमासार्घमिदंग्रहणंवमुनंतेनास्वपदविग्रहमाहग्राहरूनामुत्यानमितिनन्वेवंघञर्थेकविधानंस्वास्थापामहिनियुध्यर्घमितिवार्त्तिकेस्थाग्रहणंव्यर्घमितिचेत्नत्रत्रोक्तःप्रकर्षेरंकारकेविधानार्घंतत्रस्थाग्रहणमितिग्राहवृत्यइतिस्थाइत्यस्यकेपरेग्रातोलोपइत्यातोपः उदःस्थास्तंभोरितुदःपक्ष्मसमुद्गःउदोदस्यचर्त्वंग्रहावाग्राहवृत्यंवर्तइतिनउभकंपक्षिनंतउवेत्यमितिप्रतिरमायामुरुक्षायाद्यौमर्वत्रिपुलिंगएवोदात्तत्वात्सुःकर्तरीमनिक्त्वाचकःक्रियोःग्राहितोन्यतइत्यमरकोशेनावेकःस्पुंस्त्वविधानात्नावेनलकविशेषइतिनपुंसकविधानेकस्यपर्युदासाच्चेतिनलकविशइत्यत्रचकारइद्यस्यवितनश्चलश्चकश्चवित्वनणकवितस्तेस्योऽन्येचेतिविग्रहःश्रेष्ठांवंकंप्रत्ययांतस्यमितिनेनसूमित्विनंगोस्थानमित्यादौनेतिभावःग्रावाउत्सस्यस्येतियाख्यातव्येस्थःस्थेतियाख्यातंतदाकरविरोधेनकप्रत्ययांतस्येत्यर्थाद्

वाख्येयं द्विषत्रिषइतिस्थोस्तिष्ठतीत्यादिविग्रहः एवमंवषः ग्रांवष्टः गोष्ठः नस्मिष्ठः मत्यष्ठः ग्रपष्ठक्ष्वः ग्रो कुष्ठः ग्रांकुष्ठः ग्रंगुष्ठः मंत्रिष्ठः वुंजिष्ठः परमेष्ठः बर्हिष्ठः दिविष्ठं ग्रग्निष्ठः ग्रात्मामितिसमुदोरित्यत्र पंचम्यर्थेषष्ठीतिभावः उद् परिपूजेऽतिग्रत्रमूलेरजादाविति वैकल्पिकीइडिर्वक्ष्यति विनाषयानेसेके स्वादेवे मनेमूलविभुजादिस्यइति तादर्थ्ये एषा चतुर्थीमूलविभुजादिसिध्यतीत्यर्थः प्रेदागादौग्रहणेथविशेषादहरूपारिति पधिग्रङ्इतिपंधानंप्रकर्षेणजानातीत्यर्थः ग्रारन्मिमिति ग्रत्राङ्मात्रोपपदे ग्रमस्तत्रस्मन रितार्थत्वाउपमगीतरेसति ग्रातोनुपसर्गइत्यनेनापिनस्नवतीतिभावः गोसंख्यइतिगाः संवष्टइति विग्रहः वष्टिङः स्यात्रस्नाग्रकर्मनेस्वम्भवंमर्त्यप्रयोगोनास्तीतिन्यायकारः सावधिकालविषयोस्तीधातुरितिचमनोरमादीक्षितंगापोष्टक्इत्यादाग्रनधिकरणार्थमुपसंख्यानमितिदर्शयिष्यति पार्श्वसामित्यादिनाऊकचरइति ऊरुषुदेशेषुचरतीग्रटतीत्यर्थः निष्क्रासेनाग्रनधिकरणार्थग्रारंभः निष्क्रान्तचरतीतिचरतिरत्रचरणसर्वकेग्रजनिवहनिचरलेनलिङ्गाभजयतीत्यर्थः सेनाचरइतिमेनाचरतिग्रदिग्रातीत्यर्थः पदादिषितिटविधानंउपपदमतिङितिनित्यसमासार्थमइकरः सदचरीत्यत्रउमुपसुपेतिवैकल्पिकः समासः ऊत्रोहेउहेहरिहलौकिकः नउतसयोजकोहेउस्तिङन्तेत्रिमः केवलेऊत्रिमेतदसंनवात्द्योतेषिति नउवाग्रेषुकन्नीरूदित्यस्यबाधप्रत्तेरितिनावः ईचादिषुऊप्रेलीदाहरतियज्ञस्करेत्यादिएषुकिंऊनस्कारःइदग्रसिद्धतरत्वात्घनुबंधकोपिकरोतिरेवग्रहणेनउऊत्रहिंसायामितिहेउःकारणंग्रानुलोम्यमाराध्यचित्तानुवर्त्तनंदिवादिनानउग्रतेकरणइहनत्रसमासस्वीकृतेपीष्टसिद्धेस्तेनशाकपार्थिवादिषुगनंतग्रहणंयर्थमित्येतत्रग्राङः स्वरेउविशेषोस्तिनत्रसमासोहिग्रव्ययसर्वपदप्रकृतिस्वरेणाद्युदात्तः स्यादनंतरशाकपार्थिवेपदेउगतिकारकोपपदात्कृदितिऊउत्तरयदग्रऊतिस्वरेणांतोदात्तमितिदिवाकरइतिदिवसंकरोतीतिविग्रहः दिवाचरतारात्रिरित्यादावेवदिवाशब्दस्यहस्त्रविधयेशक्तिमत्त्वात् मुलानुक्तान्यपिकानिचिदादरणान्मूलानिकरणवकारः प्रज्ञादिवादण् कारंकरोतीतिकारकरः ग्रादिकरः नांदीकरः किंकरः बलिकरः नक्षिकरः कर्दकरः चित्रकरः क्रेवकरः जंघाकरः बाऊकरः इतिवार्त्तिकमितिकैयटदत्तादिरीत्योक्तमाधवस्तुरिष्टरियमित्यादृङ्योगेऽपीषितियत्तुन्यासऊतोकं हेत्वादिषुघर्वस्त्रेणटएकत्रवर्तितेनकिंकरणशीलाकिंकरीषुपलंभवतीतितन्मादर्शंपरत्वादचटवाबाधितत्वात् सर्वविप्रतिषेधस्यनिर्मूलत्वाच्चेतिभावः हृत्वोउपस्कृतरमणुकंग्रथवा

प्वारिषुपादः करिष्यतइति दिवाविनेत्यस्मिन्सूत्रेकिमादिग्रहणमपनीयप्वादिष्वेवकिंयत्नेकृतइतिपठित
व्यंवार्त्तिकमपीत्यभिप्रेत्येत्यभिप्रेतस्याशयःअस्मिन्पक्षेकर्मण्यणंबाधित्वाघ्रिनाघमिदंचचनंहेचादिविकल्पार्थंपरस्यहेनवा
ध्येतेतिनयुंयोगंविनापिकिंकरीष्यादेवयुंयोगविवक्षायांउनिर्विवादोऽतीवकिंयत्नेकृतइतिप्रक्रियायांविकल्पोक्ति
साकरविरुद्धाकर्मण्यणोपिपक्षेप्रसंगाद्धायुक्तेवनवाजसावेदिविविनेतिटःस्यादितिवाक्यंसूत्रेकिमादिग्रहणमपनय्य
नमपरदत्तादिसिद्धत्वात्प्रपवास्त्रेकिमाद्यपनयनेमास्त्विति त्रीदिवादेनप्रक्रियायांयःप्रष्टव्यइतिस्त्रीक्रियतेन
तद्धावस्त्र्याद्यविवक्षायांकिंयत्नादितिवार्त्तिकेनवृतद्विवक्षायांउपरत्वाद्दतइतिविषयविशेषव्याख्यानेदा
नविकल्पमाश्रित्यप्रक्रियायामजेतिप्राग्वोक्तमितिस्थितंसेगतिःसमर्घनीयाकर्मलिप्तौस्तिर्दृतनेकर्मनुहस्तौ
पुनःकर्मग्रहणात्स्वरूपपरतेत्याहकर्मत्राहृइतिसंबंधकरिष्यादिसूत्रेनित्यात्कृञ्ग्रहणंतरपदप्रकृतिस्वरेणांतरपदाद्धरा
त्रंकृद्भिंनरिरितिएवंगिरिशुकनकावतःकतिनसंतिचाद्यवज्रादःकविसुधरणीधरःकतिनसंतिसदारकाःमनुष्य
लयानितःकतिनसंतिकंजानिताःप्रभुसुविधाश्रयःकतिनसंतिकृद्भिंनराइतिकेषांदित्यादियोगःग्रामादिकएवएजेःख
श्रएजकंपनेएजेरितिलृप्तस्यनिर्देशोनवाश्वशब्दस्यकानिर्देशःखशब्दःस्त्रीकरणास्त्रिंगात्तदर्हादर्वीक्षउकवेसतिशब्दयघा
स्यादितिनवशब्दस्यसंज्ञाशब्दस्यापिग्रहणंतिवाविशेषोक्तिर्नवोत्तरार्थंत्रिंशत्त्रिंशदितिवाक्यंदशार्धत्रेसंनवतिकेवलोत्तरार्थत्वस्या
स्याद्यत्नादेतत्कृत्एंतादेर्ज्ञेरितिस्मृद्धिषत्वृणीयरूलवदंतविधेःमिवावधिश्चेत्तत्रयत्नंमुनिंधयइत्यादौकृत्वेकृते
मुग्रहणंघतघादिसंज्ञाशब्दःसमीपपरःस्यात्तामोवंतस्त्रिमितिविग्रहः निपातनाद्विशेषलक्ष्यपरनिपातःसमीपःस्निग्ध
नवयइतिसूत्रेणविहितोयोवृतदंतस्यमुमितिव्याख्यायतेएवंवृजनंमेजयइत्यादौस्वरोक्तेऽपिमुग्रहणेप्रत्ययेनवि

तिकृत्वःप्रवर्तनीयइत्यवधेयंत्राहृजहाइतिशार्धनेशार्धःपृथुशाश्वकस्यायंयत्रतंजरतीतिनपुंसाधाःशार्धमपाग
शाश्वत्याजयंतिनउक्तस्तोजहतीत्याशंक्याहाग्रेतन्नादितत्पर्यंतियघासंख्यंवारयेदुमाहत्रेतिधेटश्चेत्यादि
अवयवेश्वरितार्धत्रादितिभावःपवत्रेप्रत्ययंतादेवधेटोऽतीविशेषोनास्तइतिवर्धमानस्त्रीरत्नाभिहरहृनादयः
तेनपाघ्राध्माधेडितिशाप्रत्ययेआतोनुपसर्गेकइतिकप्रत्ययेचटावेवधयाकन्यागोधयलीतिगोधाशब्दत्रवर्णप्रदा
श्यएवशरणेनाभिकंधमइतिपाघ्राध्मेतिधमादेशः नाडीमुष्टौश्चयघासंख्येतिएतत्रैवसूत्रेनाषेदृष्टौचक्षिते
मनुयघासंख्यमितिसूत्रेनाडीमुष्टोरित्याङ्गादारुतेत्राप्यनत्राभिमात्रेनिश्चयेत्यकेत्राङ्कोमुनेऽमतत्रभेदेन
तद्बोध्यमितिस्थितंयदीरवारीरवरीतिजयादित्यमुवातत्राङ्गमप्युपजघारः वातंधयइतिनमुनाप्यादौनदृश्यतइतिसूत्रेत्रोपेक्षितंउदिस्तेनमुक्तस्यैवउक्तत्वात्यादिमत्रंतत्रोपपदत्वेनात्ततश्चकर्त्रिवहिंस्यो
सहयघासंख्यंस्यादितिवेत्यत्राऽऽङ्नाडीमुष्टोरितिवत्राघवाऽऽङ्कोऽत्रेतिवक्तव्येऽदितिव्यर्थोद्वारणाभोप
पदंएवंचोदीतिपंचम्याःस्थानेषष्ठीतिएतत्सूत्रेकैयटेऽस्थंकिं
चऽऽङ्कोःसकर्मकेत्राकर्मणोऽपितिष्ठतेतेनरूपंविशेषतेनोक्तइत्यत्रवाविशेषेनसंज्ञकात्तरतरादेरुत्तरपूर्वस्यामि
त्यादिनाविधुंतुदइतिअत्रहिंसेषदजनस्येतुकारात्परोमुग्रहणमनुराऽऽङ्कःस्वर्नानुनासिकेत्योविधुंतुदइत्यमरःअर्कंतुद
मितिअर्कंतुदेतुदमर्मस्पृगित्यमरःबलोविधायामीमंसकइतिचत्रंसूर्यपत्नाऽऽङ्कोघेतिपत्नादेत्राःघुसिपरंचेदंए
वंनामराऽऽङ्कादारागुणाद्यदपरिरुर्यदत्रनिंसूर्यमपिनपश्यंतिकिंपुनःपरेऽऽङ्कणमितितेनमत्तमतिसूर्यदर्शनिप्रयोगोन
विरुध्यतेयदाऽऽङ्सूर्यमात्रंदर्शनिमात्रेसूर्येतरचंद्रादेर्दर्शनंवाविवक्षितंतदाऽऽङ्कत्रत्वत्पत्तिर्नाघतिन्यास

कारादयः प्रियवशेवदः स्वयू स्वकारोनुमर्द्धः वकारसुखविऊ स्वइतिविशेषणाद्धृतिहृतिः स्वेऊ स्वइसुव्यग्राने एजेः स्वशिजनघे
नयइत्यत्रापिस्यादितितस्याश्रयः एकानुबंधग्रहणेघनुबंधस्यनग्रहणमितिस्वशिनत्तविष्मतीत्यौ इतिसंघस्यायु × ङित्त्व ×
ऊत्वमाऊः स्वशिप्रकृतेग्रत्यंतरकरणमुत्तरार्द्धविषयेपऽइत्यत्रेऊस्वलिंगोपो व्यवस्थितोश्राश्रमानूदिति नञ्चेवमुत्तर
त्रैवक्रियतामितिचेत्सत्यंइहकरणमन्यतोविधुविऊवतीतिज्ञापनार्थंतेनगमेःसुपीतिनारर्वार्त्तिकं किंत्वेतज्ञापकमसिद्ध
मेवग्रमंज्ञार्थमितिसंज्ञायांउवस्यमालेनगमनमस्तिसूत्रेलोवशिघ्नमितिनावः विहंगमइतिविहायसाआकाशेनगछतीति
विग्रहः सर्ववार्त्तिकेनैवप्रकृतवारक्वऊिऽइतिपदकरणमामर्थ्यादत्रापिऊविऊवतीत्याश्रयेनोदाहरतिचुलंगमः
सुऊगइतिऽहगमेःसुपीतिस्वचूविषंतपइतिअऊर्विषिदितिसुनिऊतेसंयोगांतलोपःवाच्यमोव्रतेनिपात्यतइति
नञ्चैवंरक्वऽत्वयोपत्रैवनिपात्यतामितिचान्यव्रतादन्यत्रापिग्रमंगात्यदि चुनिपातनबलादेवव्रतविषय
तास्राश्रीयतेतत्रैवाव्रतग्रहणंकिंक्रियतेवाक्यमोव्रतेचुरंदरश्चेति तदाऽहवाक्रियमोव्रतइतिसऊंऽसर्वयोस्वि
ग्रउपरिदूरेरित्यत्रास्यग्रहणमकर्तुः सर्वयोःऽहविदारणेग्रयमेवगृह्यतेनउऽहनयेऽऊ आदरइत्येतावित्तिसंग्रह
यः ग्रसंज्ञार्थमितिसंज्ञायांउसंज्ञायांगाऽत्तऽहजीतिवदयमालेनसिध्यतीतिनावः ग्राशितनवनइति यावताग्रादिने
ग्रतिग्रादिनोजितोनवतिमएवमुच्यतेऽहवायरूपविधिनाल्युडपिग्राशितनवनः ग्राशितनवनंयत्रतुबाधतएवमरूप
ग्रहणात्ऊः स्वात्रऊल्युडुमऽहवलघुषुवाग्रहणमितिनिर्णीतिःल्युटो निषेधःशंकायत्रहियत्रादेर्बाधकत्वेनऊल्युडुदाहर्य
ःग्रयऊात्रतन्निषेधबाधःनउविकल्पेनेतितस्मार्द्धः ऽहल्युटोपवादःस्वचूग्रत्रवाग्रहणात्सामान्योनिबाधिएवतत्रग्राशित
नवनमितिल्युदाहरतोजव्यादिसम्पन्नमतमेवेतिदिक्मंज्ञायांगाऽत्तऽहविश्वंनरःकैटसाजित्वरस्यादिश्वंनरास्थिरेत्यमरः ऊ

१३

मात्रमिति तत्फलंउस्वरावयवोरंतरमाजनारावसिष्टइत्यत्रहिरघमित्यनुवर्त्तते हृउत्तरपदप्रकृतिस्वरेणातोदात्तंबाधीयतेग्रसं
ऊवे उत्तरपदेनसम्पात्तनविषयस्येतायुदात्तग्रहणात्तस्युऊमितिमाधवाद्यनुरोधेनेत्यर्थः मनोतरेचितिहृदाहादिमतेऽत्यर्थ
विलग्नापारोपरमः ग्रमः इंद्रियव्यापारोपरमइत्यादिवेदांतग्रंथाश्चेहाउऊजाःमंज्ञायांकिंऊदंबबिलसंज्ञेतिऊदंबनरःगम
श्चसर्वविऊएवगमिनेऽऊिःउत्तरसत्रेगमेरेवाउऽहलियंधास्मात्सऽहप्रकृतीनांमानऽहिनिमुऽरोरधिकरलेकर्मलिउपपदेऽहः
सुधितिखलेवसुरवेनगम्यतइतिसुगमःपंथाःउगमिःदारावितिशाऽहपेरुपसर्गलिंगतात्तऽहदाकशाश्चेतिकाष्ठदारविधनंत्रे
ग्रऽत्यमरःऽहविधनार्थमिदंग्रपऽहकर्मण्यलिलेवविऽहःग्रलोपमेत्येवसिद्धेतग्रहणंस्पष्टार्थंग्रन्यथाहिटःप्रत्ययःसनाद्ये
तःदार्वाहंतीतिदार्वाघाटःगोधाकालकादार्वाघाटश्चेत्यत्रतीनांऊमरऋषीणांलिनिःस्यात्तयोःकर्मलिउपपदेऽहेतेलि
निःस्यात्सुप्सुजातेतिसिनिःसिद्धेताछील्यावशेषकाधमर्ण्येविरहेलिलिन्यर्थेशिरसःशीर्षन्नादेशोवाच्यश्चनंलक्षणवतीति
ऽहेलक्षणाशेषेऽहग्राद्यंजेतइतिनावः ज्ञायाग्रइतिज्ञायामरणमस्यकंपालिरेफाविशेषादिकंयस्मात्तिमतांहतिनिर्गो
लोव्यवहारःएवंपतिघ्नीत्यत्रापिबोध्यं ग्रमनुष्यकर्तृकेचुमनुष्यनिऊकर्तृकेर्थेवत्रमानाऽहुनेःकर्मण्युपपदेऽहःक्यप्र
त्ययमनुष्यशेषेऽहद्वारऽहःपिशाचादीनाहेतिप्रागुक्तंतथापिऽहस्यानुरोधेनसाक्षात्तयमित्याशयेनाऽहतिलक्षऊकस्यादि
नानुबंधऊतेममाऽहपमितिटगणेःमाऽहप्याश्यामऽहपविधग्रऽहतेरऽहबाऊलऊकादिति शाऽहोऽस्तिशाऽहोकिंवि षेणाऽहस्ति
नेऽहतीतिऽहस्तिघातः ग्रयंपरिऽहऽहस्तिरस्तिग्रशऊस्यकऽहोतुपपत्तेस्तत्रापिशक्तिग्रहणमामर्थ्यात्सर्वंविऽहायतेतेनसव
बजेनेवऽहंहंयाशऽहिः स्याऽहतेकपाऽहइतिकंशिरःपातयतिऽहविशतऽहतिकपाऽहं पाणेतरेऽहुग्रऽहतेःपचाद्यच्
वंचोशऽहत्तत्रयोगविनागाऽहोःकवादेशइतिहरदत्तःग्रन्यायुनग्रन्यधेधिनिग्रन्यत्तत्रावविषयेधित्यर्थःग्राऽहंकरल

तत्त्वबो॥ कृदंत

दादपिलत्वेतेनाग्रणीरित्यपिसिद्धमित्याऊः अदोनञेविदस्यादितिजनसनक्रमगमोविडितिसर्वत्रानुवृत्तेः सर्वत्र
त्रविहितोपन्यस्तेतत्रहेछंदसिसंज्ञायतेसंदमीत्यतश्चंदमीत्यनुवर्त्तनात् कामउघेतिधेनुरितिशेषःकामेदोधीतिविग्रहःअन्येषो
पिदृश्यतेइहदिवेछंदमीत्यतोविकृत्ययःआतोमनिनिठनक्वनिब्वनिपश्चेतिसूत्रान्मनिनाद्ययश्चानुवर्त्तंतेतदाहमनिन्क्वनिब्वनिपां दि
सुजनिभिदिछिदिभञ्जोनीतिविग्रहःआतःपतीतिसूत्रादृणः क्वनिपिकस्वमपितीतिसूत्रेआवावेतिसूत्रेनञिकम्पा
येआवादेशःसौदीर्घनलोपोरोट्रेडितिकृषरिपृङोस्यश्चेउपधायुलःऊङ्वर्त्तेवाल्लञ्जितीवाल्लक्ष्मीवाद्यश्चरुप
नीतिविग्रहःहलौउवङ्च्मितिपावःवङःस्कंधःअन्येषामपिदृश्यतइतिसर्वपदंतस्यदीर्घइतिरदृक्षःअंतश्चनिते
रितिवर्त्ततेअंतोत्रपदपिक्रोग्रहणेनानितरेक्रव्याऽग्निवाराद्यंतआदेपदंतस्येतिहेआत्मन्अनश्राणतेक्विपञ्च
नाग्निकर्मेतिदीर्घःनडिःसंबुद्धेरितिनलोपनिषेधःअन्यत्रउनलोपेनस्वामिनितिसंबुद्धंतमुदाहरंतेमित्रशीति
स्तुवेपिक्विप्रत्ययेप्रत्ययलक्षणन्यायेनहलादिकिंतस्यपरत्वमस्तित्वणौक्रियेनास्तिप्रत्ययलक्षणमितेतद्व
र्णआधन्यएवेतुरुद्वादितिभावःआशासइतिशासुअनुदात्तेडआऽःशासुइच्छायामात्मनेपदीशासइत्यादि ना
स्तिइक्वेवोपधायाइचमितिनियमार्थमिदंतेनआस्तेइतिसिद्धेक्वेवोपधायाइचमितिनियमार्थमिदंतेनआ
शास्तेइतिसिद्धमित्येकेअन्येउविधर्मेवेदंनियमार्थंप्रास्यनावात्नवशासइदऽहलोरितीत्वस्यप्राप्तिरक्षी
तिवाच्यंतत्राऽःसाश्चर्यात्परस्मैपदिनएवशासेर्ग्रहणात्यद्यपिप्रक्षिशास्तीतिसूत्रेइषुरुचोगकरणादृहेर्वृद्धिप्रा
प्तस्मादितिपदृश्येपञ्चमीतिसिद्धांतसाधनपुनरार्षत्वात्परस्मैपदमुदाहरणानुवृत्तेरप्याकरेसइतयापरस्मैपदेइ
ष्टोयःशास्ति सस्मात्परस्मादितिनिष्कर्षःतथाचशासेइत्यत्रइत्यत्रमलक्ष्मीरेवनास्तीत्याऊःचमुतस्तुआविधिति

१५

ऊःजोटोक्तियाशीःप्रेषेष्टित्यादिनिर्देशेनैवसिद्धमितिनेदमस्तिवाक्तिंतस्यइदंवाक्यमित्यस्यइदंवाक्येयमित्यर्थःआशिषी
त्यादिकंनिर्देशादितिदिक्कुरुष्वेतिग्रंथेसुपीतियणस्थःकरुवंश्चेत्यादितिक्तिपितुरुषुमाश्चेतीदंनस्यान्नि
त्यविधानेतिनिषेधात्प्रत्ययलक्षणसूत्रेउप्रत्ययमाश्रयतीत्यादिकंपूर्वग्रंथेश्रीयतेतत्रैवेतिनियमार्थमितिनिष्कर्षःतुकै
यटेनोक्तंईचमवकारादावितिवचनाद्भाष्यकारीयोदाहरणाप्रामाण्याद्वाप्रत्ययलक्षणेनेचंनेतितत्रत्यंतत्रेतिक्तिन्नि
र्देशेप्रत्ययाश्रयेअत्विधूर्प्रत्ययलक्षणसूत्रमितिपक्षमाश्रित्यतत्रापिवकारादावितिवचनस्वीकारेसुधीवेतिनसि
ध्येदित्यपरितोषेणयत्नांतरस्वीकारइतिबोध्यंनचुनियमार्थमितिनिष्कर्षपक्षेउप्रागुक्तंमित्रशीरित्यत्रकृधमिचंचवेदिति
चेत्यत्राऊःशासइत्क्षिणितितःअडिनियमार्थमिदंअजादेर्वेदितस्मादयेवनास्तेतिव्युत्पत्तिरेवशरणमस्तिनिश्चेयमिति
नचैवमपिहजादौपितिसार्वधातुकेउणादयोविधानादहलंतेमिसार्वधातुनियमपक्षेउनलिधातीत्यत्रविधूर्धातुरिति पक्षे
पिस्वीकार्यइतिवाच्यंततोहृद्भिरितिसूत्राद्धृञ्यहलंतनानुवर्त्यहलंतानित्यत्रानिश्वारलायनास्यसम्मतीतिसूत्रादवि
नेत्यनुवर्त्ततेवारलायनात्यंतस्यकृधादिगणएवव्याख्यातंस्यादेतत्सुपिस्थःक्विप्चेतिसूत्रात्सुकृक्विपोसिद्धौतत्राहशेमीसा
दिधातुयत्नसाध्यधात्वधिकारमात्राऽवगतुप्रत्ययोहवादिषुकृञ्ञंयद्यबाधेतदाहिधातेःकृक्विपावेतिबाधेतेनिष्ठः
कर्त्तव्यइतिभावःनचेवंशमिधातोरित्यस्यानंतरंस्थःकचेतिसूत्रंतत्रकारोत्तरमुच्चारितेमवर्णदीर्घलोपाश्चेतिन
विघ्नतिएवंचोत्तरपदयोःसमानदेशतयासंदर्भेक्विब्रिप्लिपस्तइत्यादावाद्यंचयतनीयमितिमदृत्राघवमिश्रास्तुत्र
त्राऊःअशोस्वाइत्यत्रत्रकाशकारितिसूत्रेलोत्रपदमंतोदात्तंस्यात्कृञ्हृहलोगतिकारकपूर्वस्यापीतिसंज्ञायाश्चा
ऊतत्वात्क्विबंतेनाऽन्त्यसमासेउनंत्यपदप्रकृतिस्वरःसिघ्वतीतिउश्चनोऽतीतिउश्चंनोक्तुरीतंमंत्रयतेति

संज्ञाछेतत्रकृद्विधिरितिसूत्रेहिअंतरंगत्वात्सप्तमीपदविशेषणमव्ययेतिक्ङसेरुते पश्चान्नुमितिव्याख्यातत्वात्सप्तमंजनमेजय इत्यत्रस्यतः सिद्धेपिकृत्संज्ञेयमाख्यिनव्ययमितिपुनर्कृत्संज्ञाकरणंसर्वत्रसुपः प्रातिपदिकादित्यधिकारावर्तमानविशेषणमिदंधात्वर्थेविद्यमानाद्धातोरित्यर्थःकरोतिरित्यादिनिरेवानुवर्तते नत्ववशिष्यादिनिरित्यादितिमोनेनलतावित्रोवेणयागंकृतवानित्यर्थः अग्निष्टोमेतिअग्निष्टोमसोमेलतमापप्यमानोयोयागःसलक्षणयाअग्निष्टोमस्तेनाहर्वैनावित्तवानित्यर्थः उक्तंवकारिकायांअग्निष्टोमःफलसवनायांकरणमितिकर्मलिङ्नःपिदृद्यघातीतिअत्रकारिकाऊतिनयङ्लंकर्तव्यंइडभावस्तुतत्रोरुतवानितियद्यपीदंतावन्नास्तितथापिग्रहग्रक्तिस्वानाद्यादिदंलस्यतइस्यात् चतुर्विधइतिअयमाशयःइडभावेसुतद्वात्सर्वत्रलादयउद्देश्याःततोनंतरंप्रकृतिद्यादेतिस्ततःपरिशेषात्कृतइतिक्रियासर्वेतिनिर्देश्योविधेयद्यातदेवंवचनव्यक्तिःत्रलादिषुपदेषुहेतेस्तेक्ङिविति एवंक्ङितेयत्रैवकारस्तत्रोत्सत्रनियमइतिन्यायेननियमोत्रत्रवर्तनेनवर्तितत्रश्चत्रलादिविशेषेवेत्यवधारणंतेस्तद्वर्तनेतरनिर्देशाडपपदांतरसंबंधनिवृत्तफलोनियमोलवतिस्तुलादिषुहेतेरेवभूतेइत्यवधारणेनत्रअनंतरत्वाविशेषेपिप्राग्यस्माडपपदनियमोधात्वंतरनिवृत्तिफलकःत्रलादिषुहेतेर्भूतएवक्ङितित्यवधारणेनुक्तिपूर्वोरानंतर्येअविशिष्टेपित्राश्रस्यकालांतरसंबंधनिवृत्तिफलकःप्रत्ययनियमःत्रलादिषुहेतेर्भूतेक्ङितिवेतिवचनव्यक्तोप्रत्ययांतरसंबंधनिवृत्तिफलकःकालनियमःसोयंप्रकृत्युपपदप्रत्ययकालनियमानांविवेकःअस्तुमाणविशेषत्वात्रुवर्तिष्यमाणोपीत्यत्रत्रलादिषुवर्तेरितिप्रकृतिनियमस्तुतइत्याश्रयणाद्वर्तमानकालेभविष्यत्कालेचउपपदांतरेपिस्तवस्तेवपुरुषंस्तुतिरुनिष्पत्तिवापुरुषस्तुअरिहंतेतिप्राग्भूतप्रत्ययनियमफलंतुत्रलस्त्यादिप्रयोगज्ञापकंस्तुतोक्ङितेवेतिकालनियमेपित्रलादिषुक्ङितेरुपपदांतरेस्तुतेपिनप्रत्ययानंतरंतवस्तेवपिदृद्यघातीदृक्कर्मणिरुन्नइतिस्तुतेलिनिःकालनियमफलंतुत्रलाणंहतवान्त्रलद्यातीतिप्रयोगज्ञापकःसोपपदप्रत्ययोनियत्रनव्यावर्तंतेनिष्ठाउतवस्तेवस्तुतेरुतवानितिनाप्यकारस्तुप्रकृतिकालनियमावेवाश्रीयतेतस्मात्यमाद्यत्रुउकालोनेष्टस्त्रेषुतोकिंतुप्रकरणलक्षणजघन्यप्रमाणेनोपस्थितौअतस्तयोरेवोपरोधेनाप्योनइडपपदप्रत्ययोःसुसुपस्त्यापितद्धात्वंतेनायोपश्लेषेनलाख्यलयहविरोधइष्टमितमुपेक्ष्यमेवेतिकेयद्येवंस्तिंतयोस्तरदतेनोक्तंधात्वपपदविषयंनियमद्वयंलाप्येवदर्शितमितितत्राधातुकालविषयमितिवक्ष्येउपपदप्रकृत्यादिकर्मस्तवधेयंसुकर्मादिविधइतिधात्वनियमस्त्विष्टेष्वतइतिन्यायःक्ङितेवेतिइतिस्तुतेक्ङितेवेतिप्रत्ययांतरसंबंधनिवृत्तिफलकःकालनियमादित्यर्थःकृत्रएवेतीतिसुकर्मादिषुकृत्रएवेतिधात्वंतरसंबंधनिवृत्तिफलकोपपदनियमादित्यर्थःस्तुतएवेतीतिस्तुतएवक्ङितिकालांतरसंबंधनिवृत्तिफलकत्रत्ययनियमादित्यर्थःस्वादिषुवेत्तीतिस्वादिषुवेत्तीतिकृत्रइस्युपपदांतरसंबंधनिवृत्तिफलकधात्वनियमालाभादित्यर्थःसोमेसुनइतिइत्वापित्वउर्विधोनियमइतिहविःएवमुत्तरस्त्रेपितत्रस्तकालमक्ङितिपिनियतत्वात्सोमंसुतवान्ऋोमसावःअग्निंचितवान्ऋअग्निचायइसप्तनम्ब

विनश्रो विश्वत्रिः सिनोतिरिति षिञ्बंधने ग्रामसमूहंकर्मग्रामकर्मतत्कर्तृत्वंस्यसिनोतेस्ततः परस्यनिष्ठातस्यनः स्यादित्यर्थः
सिनोग्रामइतिपिंडीक्रियमाणोग्रोयदाद्यादियंजनवर्णाद्धंधनेनुरूलोनवतिनदाकर्मण्येवकर्तृत्वमितिबोधं
ग्रामोतिकिमितिग्रामकर्मकर्तृकस्पतिकिमर्थमित्यर्थः कर्मकर्तृकेतिकिमितिग्रामकर्मकस्येवा सुकर्तृकंकिमर्थ
मित्यर्थः कर्मपदंदिक्षायग्रामकर्तृकस्यसुक्रोडुग्रामेनकवःसितइतिस्यादितिबोधंचुग्रइतिचुग्रोकोटिल्येनग्रस्या
मिदवाऊलिपरमिकंवंजङ्घनइतिस्युतेर्वजादिद्यात्संप्रसारणेसर्वत्रूपेवरूलइतिदीर्घः ग्रल्लाइतियुमान्तो
तीत्वंस्तनइतिश्रङ्ग्रालिप्रभृतिवेङ्गनइतिङ्गङ्गरितापेक्षोदिन्मधइतियदिडीङ्डट्स्यान्नर्हिभतोः परोनिष्ठातका
रोनस्यवतीतिमत्वार्थः पातोनर्वकःस्यादितिसावः नवग्रोदिन्मधेपावसामघादिटामर्वेभ्रनेनङ्गवेदितिवैपरीत्यंकि
नस्यादितिशंकंतत्रसाधुरोधेनङ्डनावकल्पनायाएवस्यायत्वात् अन्येतुमत्वपिङ्गागमेमवर्णदिर्घेवर्कादेशम
इतंतिङ्गेनग्रहणादित्यवर्णलोनाम्नेवेतीहंमिथ्यतीसाङ्गः मंङ्गपानइतिङ्गैपङ्गतावित्यस्यादेवङ्गस्याङ्गेसंवेगाङ्गे
इतइतिनिष्ठातस्यनःयस्यविभाषाप्यमेत्यार्द्धधातुकेपेङ्गयाषष्ठीयदीयर्सार्द्धधातुकस्येत्यर्थः समङ्गः अंचुगतिङ्
ञनयोःसेसर्वः नवस्यासिङ्वात्कृतियरतःऊंउदङ्कमितिउच्चकमित्यर्थः व्यङ्कमिसेतनुअंङ्व्यङ्कतीत्यस्मन
वंवेःतेनात्रनवस्यावःष्टकृणइतिउत्रश्चेदनेअहिज्येतिमंसारलंनवस्यासिद्धवात्कोरितिग्रहोपःचोःकुत्व
चउदित्वेनवेदकत्रादयस्विन्नोषतिनिष्ठायाःकृत्वावःनुदृविधिल्यादेत्रविनामेषुवर्तेकंदेशस्यापिवृत्तिर्नयङ्ग्या
दकारेकदेशेदेकोनिमित्तमितिन्यङ्कुग्रुतिनस्यलंलचस्यविविनामइतिप्राचांसंज्ञाकवर्णोन्मस्यलचमिति
यथाश्रुतपक्षेपिलचनिषेधस्यस्तुन्नादिषुनृनमनशङ्स्यवादृकारंनिमित्तीकृत्यविग्रङ्कुग्रुतिलचंनव

तेवेतिदिक्परिस्कंदःग्रविनिपातनंग्रधवानिष्ठातकारस्यलोपइतिकाशिकायूनइतिसूत्रेः सूतिस्यूहृीलूदित्यर्थःघृत
मितिविजिगीषाव्यहिंसनाक्रीड्यःपात्यतेइतिगम्यतेविजिगीषानिर्वाणेऽर्थातेवागतिगंधनयोःनिश्वीन्निष्ठातस्यनेवे
त्यंवातस्येक्तनिमित्तंवेवातेनहेतुनानिर्वाणोदीपइत्यत्रनिषेधेनेत्याङ्गःनिर्वातइतिगत्यर्थकर्मकेतिकर्तरिक्तः
नितरांवातोगतइत्यर्थः सुक्तइतिसुवशोषणेक्तमइतिदेङ्क्तयेग्रादेवइत्यांत्रस्तीभ्रःग्लानइतिस्त्यैशब्दसं
घातयोःग्रादेङ्कृतेसंयोगादेरित्यस्यासिद्धवात्सर्वसंप्रसारणेऽर्द्धसंप्रसारणेक्तस्यइतिदीर्घःपश्चाद्यण्वलादंतत्वयो
विरिक्तमत्रसंस्यानइत्यत्रउनवसेवहीवादिभ्यितिहीढमदेङ्क्तयेतनुवेत्यत्रक्वुत्सर्वः एषःकः नतुकुत्स
विकमनइत्यस्माङ्ग्राद्येषुपठ्यतेकुत्सेकप्रत्ययेवकुत्साद्यर्थःसिध्यतितत्किंकुत्सनइति
प्रयोगनिर्दिष्टसर्वंवचनंसत्वेलत्वतत्रादत्संज्ञेतिउत्कुत्सेसंकुचयोरितियद्यपिकुत्सनइतिनत्कुत्सेःपठ्यते
वाप्यस्तिततोपिउत्कुत्ससंकुत्सनइतिप्रयोगनिर्दिष्टसर्वंवचनंनुदरदास्यादयोगादेरालइतिनिषेधान्नेत्यस्यप्रा
प्तौअनयत्रविन्नाषेरंविन्निस्तिततोवत्तास्तेषुविदितोनिष्ठाविद्यतेविन्नइष्यतेविन्नेविन्नश्चविन्नश्चनो
गेविन्नश्चविदुतेरितिउनःउनइतिग्रनिदितामितिलोपःनधाधेत्वंतांयंरव्याप्रकरणेदृपालनइत्र
योःसुखमोल्लसुखयोःमदार्द्धेइतइतिस्युकःकितीतिइत्वनिषेधःक्तोपविधिंस्मारयतिरा
धोपइतिसूत्रइतिग्राद्यंतेनेदमतइतिश्रीविन्नइतिनेदंविन्नोज्ञानार्थकोहेटुरिटाग्रंसनार्थकंविदेर्विचार
र्थंविदेश्चलोगप्रत्ययोर्हेतुर्निमंनवतीत्यग्रयेनाहविदेतेरिविदृज्ञानेइत्यस्येत्यर्थः सुप्यजइतिनोगः ग्रतीय
तइतिग्रत्ययइतिकर्मसाधनावेतावितिवाचश्चेत्नोग्रेप्रतीतेवाघइतिनिसंज्ञकउनिदेः क्रेरदाग्रामितिग्रासे

नञ्समासात्तो निपात्यते नित्यं ना कलहवैरे वा इत्यमरः निन्दामन्यदिति विदीर्णमित्यर्थः कुलमाधमर्ण्ये अधमंडः रवप्रदूषणं
मस्मनोधमर्णमिति स्मनावः आधमर्ण्येतेनव्यवहारविशेषोऽभिप्रेतस्तेन ततश्च उत्तमर्णोपि क्वचिदाधमर्ण्यवद्
व्यवहरतीति सत्वव्यवहारोदाहरणत्रोः संबंधिनवतीत्युत्तमर्णेपि प्रयोगो न विरुध्यते लक्षणायां उधारमणमिति निर्देशोलिंगस्मा
द्यः स्मी स्मावी हृदौ कवंतर्हिस्मीतकामइति स्मीतमाचष्टइतिण्यंतेदेवदः अधो पतिजोषोऽयमेति निरुक्तइतिविकल्पिते
दूवादितिनावः वयतीतिवृञोनिरिंद्राः सप्तार्चिरस्तेः सेद्धुवाऽवितवमेवेष्टा उषितइति यजादित्वात्संप्रसारणेऽग्रादिव
र्तीतिपः कुधितइति एवंवनस्यानेषाकुधितसेतिप्रयोगोनिर्बुधिएवेतिक्रुधेर्धातोर्नदिक्रिपितारकादिवादितजिति
क्तेऽहझिषुव्यडक्रुतनादर्हयंमानन्यायतोयाकुधितादावुपयोक्ष्यतइतिकर्तरिक्तेयंग्रहेः उदिक्काद्यादिकत्वेऽग्रहेय
स्यविनाषेतिनिषेधवचनंग्रहितइति नंचेःइत्यायामितिनजोपिनिषेधः ग्रक्रइति ग्रनिदितामितिनजोपः घुसः तीषम
हेतिक्त्वायांविकल्पेनिष्ठायांनिषेधेवग्रहेवचनंसऽः श्रुग्रुकःकितीतिनिषेधेग्रहेवचनंसऽः क्त्वायांनक्त्वासेडित्यनेनैवसिद्धे
क्त्वायल्लाभेल्लघ्वर्थमित्यतआह उत्तरार्थमितिकैवेति नन्वनिष्ठाचानुक्रुष्ट्वादितिनावः रोरिपतइति एरनेकाच
इतियप्प्रादिकर्मणीतिआद्युदात्तेषुतेषुपूर्वस्यक्रियास्तुतद्वानावानिष्ठानञ्ग्रोतीतिक्त्वानञादिकर्मलिंग
ल्लक्षणेरिक्षिप्तनाद्यंचेत्याऽः चादितिग्रन्थघातकैकोदिनन्यायेनसावकर्मण्यर्मादितिनावः ग्रस्वेदितइतिग्रा
ङ्ग्रादिकर्मद्योतनार्थःस्वेदितमिमादिनावेक्त्वादिरत्रेत्रिस्निह्यस्नेहनमोचनयोरितिपवितःस्विद्यतेस्मेति त्रिस्निहा
गात्रप्रकरणेइतिस्विदिप्लुपवितस्यास्विदितइत्येवेतिकिंवनिषेधनावादितिनावः नन्वस्विदेतिदैवादिकोस्मा
दितिवाच्यंस्वरदर्शनंग्रहविरोधादितिनावः ग्रत्रस्वरदर्शनः स्निह्यदास्नेहनमोचनयोरितिदिवादिर्गृह्यते नंत्रिस्नि

दाग्रत्यक्रइतिक्त्वादिरपिमिदिनाग्रहव्यादित्वात्तस्निंत्क्त्वादिष्वपिमेदःपद्यमानत्वात्तस्मादविशेषाऽनयोर्ग्रहणं
न्याय्यं तदेतदाह दिवादीक्त्वादीवेतिस्विदादीनामादितश्चेतिऽप्लिषेधात्तेष्विष्टानसंभवतीत्यादिकर्मणिनिष्ठादानत
ग्रविस्पष्टमितिषष्ठ्यर्थेसप्तमीस्वित्किंयामेवहनिसत्येपिस्पष्टग्रहणेवग्रहापयतिग्रनेकाघ्रीभावतवइतिक
वित्तमितिकचरीलोगत्यर्थकर्मकेतिकर्तरिक्तः कुरुइमितिकुग्रात्मानेखेदनेचग्रात्मादिनापदेष्वेवंगुणितमितिगुण
परिवेष्टनेदिवादिःसंग्रमारलमितिवविस्वपीस्वपनेनस्वनइतिटुओश्विगतिवृद्ध्योःक्तइतिदीर्घग्रादिनाश्वेतिनिष्ठात
मनंगूदइति यस्यविनाषेतिनेट्वधवधूवटजोपदीर्घाःवृततइतिग्रनुदात्तोपदेशेतिनजोपःसन्विवेट्वादितितनि
पतिदरिद्रान्यःमनोवाऽग्रात्वइतिक्त्वनाते्रंतत्यादीनामितिग्रीदितोनिष्ठायामनिट्वाधूकृतीछेदनेदृतीस्त्रिग्रंघनयोःघृतो
गात्रविरेपेइत्येतेषांमीदित्वकरणेनयस्यविनाषेस्यग्राभावेनिस्यट्वंग्रहापनाग्रहापतितइतिग्रिहमित्यर्थः कृच्छ्रंकृत्रंक्त्वनने ×नमस×
ऊषस्तंघोरितिधत्वमस्त्वनधनग्रहेइडभावेग्रनुनासिकस्यक्रिञोरितिदीर्घः तगेमंगेलेढ्वग्रव्यक्तेशब्देत्र
श्रेतिषत्वेष्टुत्वंस्थित्वाष्टेफणगतौदीर्घष्टुत्वंमत्वादुपयमनेइडभावेटत्वधत्वटजोपःग्रनायासग्रहेनतत्साध्यंज
द्यतस्यात्ग्रनायासमाधइतिक्रुलमौषधंजातमुस्रोरुकेग्रस्मिन्पमद्योऽग्निपुत्रफलेचपलायतेतत्कांटमिमा
ऊः वेदस्याप्येइतिनहेनवनीतंसवतिदृतंदेवानांकांटमनुष्याणामितित्रातवुपग्रक्षतेमारक्षायामित्यर्थःग्रत्रचित्ते
मघादेरवाच्यत्वेचित्यर्थः ऋषिशमीत्रिधृषाप्रागल्भ्येःपृषुदिमायांग्रनयोरादितश्चपस्यविनाषेतिसूत्रात्सामिदू
तिषेधेग्निहेप्यतयोर्विषान्यएवनिटत्वेनास्यत्रेतिविग्रहेग्रात्मनेपदेविषातश्चवनीतमृते
स्यनावोवेयात्यमनुदृषेविग्रोषान्नावादिकर्मणोरितिविकल्पेप्राप्तेनित्यार्थंकस्मान्नसवतीत्यादिरांकार्यमाहनास्तीति

अनभिधानादिति न्यासः अत्राऽऽमाप्याह अतएवेति माधवस्त्विति एवंकृत्यादिसूत्रस्य फलवत्त्वात् हरदत्तोऽकृत्यमित्यं नदेवविन्यमिति न्यासः दृढः स्थूलः बलमस्यास्तीति बलः अर्शआदिभ्योऽच्प्रत्ययः बलवतीति स्थूलोमांसलः सन्नपि निर्बलोऽपि बलवान् स्कन्धो यस्य स दृढस्कन्धः तिकृतिनार्थः तस्येति तकारस्येत्यर्थः इस्येति ननुहो दइति दत्वे दोटोलोपेनैवसिद्धमिति तत्पदत्वेहलोपश्चनलोपात्पदान्तेति वेन्मेवंसतीहापि प्रतिदलोपस्यासिद्धत्वेनदुटिनेत्यत्रकृतोल्लाटेर्घोरिति नावेत्यस्यापरिदृढमगतइत्यत्रापिलुप्तवदित्यादेशेनस्यात्परिदृढस्यापसंपरिदृढीकन्येत्यत्रयुक्तपोक्तमनुसंधानं कृणः ऽऽडः स्यादत्रतोऽभिधेयनिर्देशेनोपनिपातसइतिप्रत्युदाहरणं प्रसौ निपातनमितिहलोपेप्रयोजनमपिवृद्धिमापादयतीदमिदमित्यादिसिद्धिरित्यादुदेवोऽभ्रकृऽभ्रकृणयोः कृऽकृंवंततत्कारणंचलकृलयागृत्सतेकषतिहिंसार्थः कष्टेमोक्षइतिऽः रवेरुत्रिस्यर्थः घुषिरविशब्दनेघुषिरस्यार्थइतिन्यादिः घुषिरविशब्दनइतिवुरादिरयोरपिसामान्येनग्रहणमनुविशब्दनमितिघुषेःपरानिष्ठानान्नीतिकत्वनिषेधप्रसंगः किंचविशब्दनेविनिषेधप्रसंगावलिलुपधगुलेनिष्ठायांमेटीतिलोपेचयोषितवाक्यमित्यमिस्यादितिचेत्ऽऽहः एवंतर्हिविशब्दनप्रतिषेधएवज्ञापकः विशब्दनार्थस्यवुरादिर्जनिवध्योरितिनास्तुकदोषइतिकेचित् अन्ये विशेषेणशब्दंविशब्दंतंतोऽन्यदविशब्दंतमन्यावज्ञाविशब्दंवाऽऽलप्यादिवात्यर्थेऽत्रऽऽर्मदवनिर्देशान्नतत्रशब्दनिवृत्तिरुषादितिनिषेधेनसवतिमांसेऽप्यस्येवशब्दनाकंनातिहरन्तमंग्रहणपदेनतदुनद्यनुभावशब्दनातिहरन्तमन्येवेतिएवंसतिमांसेऽस्तिप्रत्ययोभावकर्मानुपपत्तेर्णेयमित्याऽऽहः लेःघीयःइतिऽऽत्रेयनेकृन्मूलविभुजेतिनिपातनतइतिशेषः जोषेऽप्रियस्यलुकूलेनयुणःस्यादितिन्यासः शतेऽऽनिऽऽयऽन्योरितिऽऽयाकइत्यहादोपवदतेवुरादावपिघटादिष्वपवदतेमित्रार्द्रश्रोयाकइतिचन्द्रादीतस्यापिकृतेत्रेस्त्रऽरूलेनिपातनमानघ्रीहिऽरूणप्रति

MEMORIAL

पदोऽकपरिनाणाश्रीयतेऽस्याऽऽभूस्नावोनिपात्यतइतिष्ऽः मंत्रप्रारणमितिऽऽकृत्तनेवसंत्रमारणेनविहितमाऽऽपयतेरपिश्रितमेवयद्यास्यादितिन्यत्रविनाषाग्रवृद्धर्वस्मादितिविनाषानुवर्ततेमाववमवक्तितेतेनहरीरुविशेरेकश्रोवादिप्रत्ययेऽऽत्रऽनेवसवतीत्यादेशेनाहःहरीरुविषोःपाकइतिऽऽत्रऽनऽऽतिऽऽादिऽऽयितमितिलोमितिऽऽकृत्रःवादानऽऽमुदुभुपशमेस्त्रीऽऽपाप्यायनेदिवादिश्रुवादिश्रुदुभुवऽरुयेभ्यऽऽबाधनेऽऽदऽऽपवारलेऽऽकृधिभिसंज्ञायांमारणतोषणनिशामनेषिवुक्रेःकष्यृऽकषरोषतीषमऽहतिविकल्पितेऽऽायस्यविभाषेतिनित्येनिषेधेऽऽायेविकल्पोविधीयतेऽऽमगत्यादिऽऽत्रऽऽमरोगेऽइतिवोरादिकस्कनगूस्तेएकऽहऽस्यधिकारादित्याऽऽः ओतऽइतिऽऽत्रनुनासिकस्येतिदीर्घः दूर्णऽइतिजिवरामंत्रमेऽत्वरेत्वऽनिष्ठानत्वऽऽादितश्चेतिनिषेधेऽऽायेविकल्पः ऽऽाएवंवऽऽादिचस्यफलमाल्मनेपदमात्रेतत्रएधऽस्पृहिवऽऽक्षत्वानुबंधत्वेपिसिध्येत्वेत्याशयेनाहफलमेदमितिसंघुषऽइतिसंज्ञावार्तिकंघुषेविशब्दनेऽइत्यिऽऽायेविकल्पोऽयंऽऽविशब्दनेऽपिसऽहर्वस्मिंपरत्वादयंविकल्पएवऽऽायंतऽइतिऽऽाऽऽहऽहर्वस्मंस्वनेमनोन्निधनेप्ययंविकल्पःपरत्वात्ऽऽामांतेमनःऽऽास्वानितंमनइतिहृषेःलुषुऽऽतिकोऽदिऽऽान्निष्ठायामनिट्ऽऽकृषऽहृषेऽऽेट्ऽऽन्नयोरपिग्रहणमिमुनयत्रविनाषेयुग्यासमितिऽऽोदितश्चेतिनिष्ठानत्वमपनऽइतिश्रीदितोनिष्ठायामितीडभावेयेलोपःनत्वेवक्ष्यंतरमाऽऽोपसर्गस्यमेत्यादिऽऽंधुःऽरूपःऽऽऽन्नऽइतिऽऽादौसुवऽइदित्वादिऽऽःसावेरवास्यामितिनऽऽऽहत्यतिमतिदीऽऽवऽवंऽऽनेवोतकर्मणिःसामानेऽऽाऽऽःमानेमेऽऽःस्नात्र्यादेःशऽऽःतिनिदऽहोःसेंयान्निर्देशोऽयऽऽुऽुऽिऽस्मर्धःदादऽनःसामान्यइतितत्रयऽऽुकिदितोनांऽऽःवित्तःस्यादितिततीतिवचनात्स्यादिप्रमेसःदोदद्योदितिविभाषयाऽऽःनऽऽादेशऽऽनेकाऽऽत्वात्

यत्सवतिवसोरिमंगमेहिपुरत्राऊरादित्रत्यत्यसत्वात्तवेरितिक्वपरिणामणइत्यमात्तुवोवत्वेवकिहरिनउत्तावक
मलोःएतन्निपातनात्तुंजन्मिवानिमादिइदूपक्षेगमरुते सुपआतोपुःलटःमाहमाणाधिकरणेमतीत्यद्यत्तादेश
रहितस्यलटःप्रयोगात्तावत्तांगानाधिकरणेउर्जमिंतघापित्राइशानवोत्तदृष्ट्वात्मानिन्यपिमानानाधिकरणेकमते
शावादितिशिल्पेनसार्वधातुकत्वादितिसावः पंचंतमितिशउकृगित्रात्सुप्तिङिक्रियासुकृलक्षणवर्तमानव्यापाराश्रयमित्यर्थः
×देयइतिसर्वम. ओनेमुकृओतोऽविद्यमानवत्वेनव्यवधानात्तावत्वादितिसावः पंचम्यंतमप्यंतइतिपदंषष्ठ्याविपरिणम्यतेओनइतिसप्तमीबहुवचनस्य
तइतिपंचमीबहुलादानइतिसप्तम्यंतंपदंषष्ठ्याविपरिणम्यतामितिशेक्षुपंचम्याःपूर्वसूत्रेचरितार्थत्वात्सप्तम्याश्रिता
र्थत्वाच्चैतदाहअंगस्यातइतिप्राग्वद्यदंतांगस्येतिव्याख्यातंतदनुक्रमंपचमानइत्यादावुदाहरिष्यामानइतिसप्तमीबहुवचनं
दानमितिज्ञानत्वःस्वरस्यामिहित्रमंगात्तत्रदंतांगस्येतिपक्षेहिन्वंगत्रक्रोघुकृत्रांगस्यवनत्यवदधात्तदवयवम
कारंतुअवदध्यादेवत्रकारमात्रसत्रुद्येतदवयवत्वात्तस्यनामिन्यवधानमित्यदोषः ननुस्वरविधौव्यंजनमविद्यमा
२ नमितिपरिभाषयाप्रकृतेऽविद्यमानवत्त्वेनव्यवधानात्तावत्वादेवानुदात्तइतिकिमर्थमितिचेत्तत्राहुः एतः स्वरूपग्रहणमिति
तिपरिभाषयाप्रकृतेपरिभाष्येणोपयुक्तेऽप्रकृतेऽन्यत्रापिप्रकृत्यादावपिकृत्वुदात्तंसतुविभक्तिमुदात्तादात्तेत्यादिति
दिकृतेडितिचद्यपिप्रथमांतंप्रकृतंतथापिधातोरित्यधिकारात्पंचम्यंतात्सरंप्रथमांतंषष्ठ्याविपरिणम्यतइतिसावः
नन्ववर्तमानेनेत्यत्रैवोक्तत्वात्किविपरिणामेनास्तितिशंक्यंप्रत्ययविधौपंचम्याःप्रकृत्यर्थेत्वास्तीतिगृहाणकिंचिन्म २४
हत्यत्रनाप्यकारेस्वीकृतत्वात्प्रकृतमानाधिकरणेतिउपलक्षणमिदंसूत्रंप्रथमांतेनमानाधिकरणा
नावेवीत्यर्थःतेनऊर्वतोपत्यकोवैतऊर्वतोनक्षिःऊर्वऽक्षिःऊर्वोलक्षिरितिप्रत्ययोत्पत्तौपिसिध्यति

अन्यथाऊर्वतोपत्यमित्यादौतद्धितसमासोनस्यातांतत्रहलादेर्द्वोःलक्षतेघनेनेतिलक्षणंपरित्यायंशाद्यानइति
शीऽत्रात्मनेपदिद्यात्स्वरसंपदः ज्ञानंचअत्रशायनेलक्षणंविऊंघवतकर्मकनोजनमत्रनऊफलंमाधिकरणमि
तिहेत्वपेक्षयालक्षणस्यष्टवकनिर्देशः ऋजयेन्निति ऋजतिप्रतियत्नेसुराद्यर्जनार्द्धिमद्भ्यर्चः हरिमिति
हरिदश्वनिमुक्तोकारणमित्यर्थः विदःक्वनिवचादेवमिद्वेवमोऽगिकरणंवसोःसंप्रसारणमित्यत्रऊर्ग
विभाषासप्तम्यर्थःतस्मात्सप्तम्यंतेकानुबंधकस्येत्येतदुपनयतेसप्तम्योज्ञानंनत्वाकाऽ
क्षार्वशब्दकर्मार्थःनकारःस्वरार्थःएवंलादिष्वतेत्रोऽयंनत्वंत्रात्रादिनत्वादेशस्यघात्सिनिवेतिवाच्यंस्यातृय
वतेयजतेइतितिङोपियथासुरितिन्यवस्थाप्रकल्पनायेनतिर्वाहःतादेशेषुवासरूपविधिर्नास्तीत्याकरेत्वित्यत्रा
तःकिंवलादेशस्येतःकर्मणीतिवितिसावकर्मणिविहितस्यलस्यापिभावादितिसावकर्मणोरपिप्रयुज्यतइष्यतेउक
र्मयेवएवेत्तानशःइऽक्षार्थोरितिशउश्चस्वातेऽयंबोधःअत्रकेचिद्ज्ञानंनोलादेशेतस्मात्सप्तम्यंधातुकानुदात्तत्वे
स्यादित्याऊचुस्तच्चिंत्यंपरस्मात्स्वरत्रहत्यापचमानइत्यादेशशुद्धादात्तत्वेशानन्नेऽनुदात्तइसेष्टवात्तनोत्रेणादेश
ज्ञानंगीकारेमोमंपचमानइत्यादौकर्मणिषष्ठीमादितिचेन्मैवंनजोकेतिमत्रेतन्निषेधप्रमाणनिर्देशइत्युक्त्वा
तत्तात्पर्यवचनंयत्तुमणुदंवानइत्यादेशाद्यात्रावेमन्यात्मनेपदज्ञानंतत्सप्तम्यंपदिसोपिविधानमितिसं
नयन्नुदाहरतिनिन्वानइतिगमहनेसुपक्षेतोपः इऽक्षार्थोरिऽक्षः आत्मनेपदिज्ञानंशानप्रत्ययनिर्देशात्सुनोतेर
पिकर्मगामिनिक्रियाफलेनप्रत्ययेतिसप्तम्यांवक्षाऽनुदात्तत्वंसंज्ञयाप्राप्तंतियमाख्यसुनोयज्ञंयोगेसुनोतेः
त्रात्प्रत्ययःस्यात्ययज्ञेनसंपुज्यमानेहविश्चेत्तन्निष्ठसुत्रोयज्ञेइत्येवास्तुयज्ञविषयकत्वेसुनोत्वर्थ

सुपगमेनाह अतस्तदिति संसदति सुखं सुरूपो भवतीति शंसुरित्यत्र शंनवस्मादिति सुप्तिग्रपादाने उप्रत्ययो
सावाङ्क्षेपेति माधवः धःकर्मणि कर्मणीति नोपपदेऽङ्कावामश्वेत्यनेतरमेवधः ष्टुनिति वक्ष्ये ष्टबक्रमश्चिरुणात्यर्थवा
नाहेत्याशयेनाह कर्मण्येवेति अतएवधीयतेऽधीयत इति अत्रीत्यनदाचिनोत्यादि भावकृतेरात्मनेपदमित्यिदे
टःधत्वलुबदर्थोयाःदधुतिचिदेचुडीधृङ्हनभवतिअत्रितः षितंङीषिसुकृवात्रस्तेत्वजादियावाहा मगाङ्कु
नधीरतिनदोधइतिधत्वंकृषस्तवोधिःअस्यस्तेदरोतिनोपिनोनिर्देशोज्ञापकःकृविदङ्कित्यपिदेशोनजो
वोभवतीतितेनदंहादशनइत्यस्माच्छुटिदश्नाङ्टाइतिसिद्धं नवमन्निधानात्षट्त्वेनजोपःस्यादिति वाच्यं
सुनोदंतदंष्टृतिनिर्देशात्तत्वेकरणमित्यादितेनदन्तस्यकरेयानन्निधेयत्रसुपपदत्वंनिरस्तं सुखमित्यधर्यति
तत्रैवरुदिरिनावःअनिदितांहलउपधायाःक्ङितीतिधूविधूनुवतिक्ङित्यादिरेवरुद्यतेनिरनुबंधकत्वात्अतएवगाङ्कुटादि
ङित्त्वाद्गुणनिषेधेत्रवङ्तदाह धुविद्यमिति धवःइङ्इङोरुक्तयोर्मध्ये मविद्योपात्करणेइत्यनुवृत्तेरा
ख्येनजपमिति कर्तरिक्विबिङ्भ्यःस्यादिति करणेकर्तरिवेत्यर्थः काशिकानुसारेणयथासंख्यंवाचष्टेकर्णेकरणेइ
ति कर्तरिकृदितिसूत्रमत्रसाध्यकेयटोक्तयथासंख्येनेतिगम्यतइतिशङ्कोसुनेस्तिंतं अथोरादयः॥ ङ्कवी
पाङ्कमकरलेवाग तिगंधनयोःपापनेपारङ्कृणेत्रिअस्तिन्वेउमित्रश्रङ्कृपलस्वदआस्वादनेसाधसंसिद्धौश्र
द्धत्यादौविषङ्कर्मलिनाकाङ्क्षतिषुकारकशिलिनोरितिमेदिनीकोशाःकारुःशिल्पिनिकारकेइतिधरणिकोशात्तरे
तदस्मिन्नेत्याङ्काद्रिसादिभ्योयोगङ्कृदितीयेनयोगसाधनमितिविवेकःअतएवद्वितीयेधत्वंजतिकार
कार्यंयोनसंसेवतधावतिःसाधवस्तत्तत्कार्यंकाङ्क्षवनिरङ्गुणवःसर्वोनरसेनानाशास्त्रगमनमादिशादि

ति पिबत्यनेनतेजादिकमिति पायुर्गुदस्यनंगुदंत्रपावंपायुर्नेत्यमरः पातिरक्षतीतिविग्रहेरक्षकोपितद्वावमेत्रः पु
वस्त्रस्यत्वनद्वाःपायुरस्येतिस्वतवान्मायाविनित्यत्रेवंग्रगदोजाबुरित्यमरःबुद्धिंगमादत्वर्याङ्गायुःपुं
सिमायुःपित्तंकफःश्लेष्मेत्यमरःगोरूवर्णोवाचंविकृतामिनोतिप्रक्षिपतीतिगोमायुःशृगालस्तुखलतदन्तव
सुतस्तुमायुःशब्दःस्यात्शृगायुश्चगोमायुरेकोऽजमायुरेकइत्यादौवेदभाष्यकारादिभिस्तथैवव्याख्यात
त्वात्सदतेरोचतेरितिस्वाङःविशेषनिघोऽस्यसूत्रेवंमाधुरपिआसुशीघ्रमितिविङ्विनावमात्रेङ्गीवंतद्धिशिष्ट
स्यपरत्वेउत्रिलिंगंअधश्चीघ्रंहरिदश्वसुपक्रम्यङ्कीवेशीघ्राद्यस्तवेत्यात्रिषेणेनेद्यगामियदित्यमरःश्रीहोषुमे
वठणादयोवङ्ऊङमितिवङ्ऊङवनदमस्मादण्डुणवतिरत्वागेस्तीद्वावेवंरहतिस्वतंत्रीतिराङ्कःवसुनिवा
सेवसत्यस्मिन्सर्वमितिसर्वज्ञोवसतीतिवासुःवासुश्चासौदेवश्चवासुदेवःवसुदेवस्यापत्यमित्यस्मिन्सर्वकर्मण्य
कृष्णेऽकृदस्यश्चेतिश्चलिङतेवाछुरेवइतिबुत्सङ्गतरमितिसंदुग्धीगःउणनुवर्तेतएवगोगच्छतीतिगायुःमाङ्गाया
विनित्यायुरायोमनुष्यपर्यायेषुवेदेकनिघंटौपठितःअतएवत्रामरेप्रथमगायुगावदेमानलोकेजनयेमानश्चाया
दित्यादिमंत्रेषुवेदभाष्येतथैवव्याख्यातंअवविनाक्षकंसलीलइतिसूत्रेवङ्ऊङवचनाङ्कोषायामपिप्रवर्तनइति
स्वीकृतत्यायुर्जीवितकालेनाइत्यमरग्रंथेआयुरीदृशुकारोतंव्याचक्ष्युःवस्तुएतल्लिंगेतुसत्यत्येसकारोतोवक्ष्य
माणआयुःशब्दसुलोकवेदयोर्निर्विवादएवंअतएवजटाआयुरस्येतिविग्रहेदृश्यंङ्कृत्वाजटायुषमितिरामायण
प्रयोगोयदित्रिलोकीगणनास्मरन्तस्माःममासियदिनायुषःस्यादितिश्रीहर्षप्रयोगश्चसंगच्छतेतथावायु
र्जीवितकालोनेत्यत्रआयुःशब्दःसकारांतइत्येवव्याख्यायतांकिमुकारांतोनुपगमेनेतिवेदत्राङ्कःसकारां

× सेवो विने ×

ईशेः ईशागतिहिंसादानेषु स्कंदेः स्कंदिरगतिशोषणयोः कंडरिति स्कंदत्यस्मिन् ज्ञानतोपइति व्युत्पत्त्या नेर्गस्थान
मितिकेचित् अन्येतु स्कंदेर्नोषयतीति कंडर्लोहादिपात्रमित्याहुः अतएव कंडेवरीषंत्राष्ट्रोनाकंडत्रंस्वेदिनी
स्त्रियांइत्यमरः कंडवनिरितिहर्वणान्वर्षद्वाहुमान् इत्यर्थः सृजेः सृजविसर्गे सृजतीतिरज्जुः स्त्रियांआगमसकारस्य
श्रुत्वेनत्वः जश्त्वेनजः सृजेरज्जुभ्वेतिसुकचनिति नव्याः रज्जुर्वेल्लंयुलोषिधितिमेदिनी कृतेरद्यंतकर्तरिदंत्रेतत्कर्तरि
तिकृत्यतेऽनेनेतितर्कः सूत्रवेष्टनंत्र्यत्रविशेषः तर्कोस्त्रीसूत्रमित्यमरः तर्कारितिहारावली नाचेत्रंचुगतौ न्यंकुनोमृगकुंजि
इतिमेदिनीफलिपाटिफलनिष्फलौ पटगतौ पर्पतः नमुत्रहेत्वोर्हेत्वनुज्ञानेजनीत्रजस्विवेत्यः तस्मात् एवंवयधा
क्रमंयुगागमंपटिनाकिधनइत्यादेशाश्चलवंति इरएकाविषश्रीविषयनेदाक्षिद्यतेयुगागमेहिफलेरवयवषष्ठ्यर्थे
द्यादेशाचउद्यविधेरुद्यादिसः स्थानषष्ठीस्थानिविधयोविधौश्रुतेनुपसंक्रियतइतिविवेकः अनागमकानां
सागमकाआदेशाइतिपक्षेतुस्थानषष्ठ्येवेतिबोध्यं कर्षंमरिडनिधेयवत्नदीतेर्मूलघांत्रीतिमेदिनीनाकु
वल्लीकंइतिवामनूरश्वनाऊनुवल्मीकंपुन्नपुंसकमित्यमरः मधितिमधुश्रेत्रेवेदेत्रेचमद्येक्षरेमधुइतिरभंव
इःमकरंदस्यमद्यस्यमाक्षिकस्यापिवाचकः अर्द्धर्चादिगलोपाभ्यांपुन्नपुंसकयोर्मधइतिशाश्वतः बलंवरलो
रितिदेत्योष्ठादिवत्नुस्याद्बलेपुंसिसुरेस्त्रीनिधेयवदितिमेदिनी चत्रुउलूलदलेनवलेपुंक्लीवेनिघोष्ठादिपठित्वाबलश्रा
णइत्युपन्यस्तंतत्त्वस्यविरोधउपेक्ष्यंयंनात्रावदतिवत्नुदोषेइत्यत्रवेदंतोष्ठपाठनिर्विवादत्वात्तत्रः किंतुतत्रो
तत्रकरलेअस्माडप्रत्ययः आदेशवदेशइत्यत्रेदंमन्यतइत्यस्यासंस्थाभेदेएवंस्त्रीलिंगेपाकारोपस्त्रीत्वः २०
दोस्तेवाआपलेऊर्ध्वेचस्त्रुरेअस्माकुप्रत्ययोधर्तोदिवंनरतीतिवत्नुधरलिंगेशास्त्रमाहवत्नुरित्यादि

बल्लुर्वैश्यानरेशूलपाणौचयुरुद्धुजेविशालनऊलेपुंसिपिंगलेवन्निधेयवदितिमेदिनीर्क्षेत्रोचुत्पत्तौपातिन्नः ऊन्नेति
वक्तव्येपाकअत्ययनिर्देशादित्येकेनऊनेतिप्रकृतिमंतरेणप्रत्ययांतरमुक्त्वेत्यन्ये दृसिदिदृपालनसर
णयोः सिदरविदारणेव्यधताडनेगृधुअभिकांक्षायांभिधृषाप्रागल्भ्येपुरुषितिऊप्रत्ययेपरतउदोधू सर्वस्मिंसुवे
रपरत्वंउदः आद्येनिधेयवत्पुंसिस्याद्देवलोकेचनृपतेद्परागयोरितिमेदिनी विधुःशशांकेत्यादिविश्वकोशः
इदमत्रेषधिरुषिस्त्रीतिपठितिवारुषुर्हर्षःसर्षपेशिरानिराहवोपिनृषवरितिकेचित्कृगोरुऊकरकरलक्षणा
हेत्याप्योऊःस्याडकारोऽतादेशाश्चउरणपरंऊनंपुंनपुंसकेत्रिनाहतीतिमेदिनी अपऽम् आगमतिमिद्रा
त्रौमुषोमेत्यादिपत्वन्यायेनद्योधेनोरूंवार्तिकेकृताडस्त्रीत्वेनिरनुस्वारोमित्युपसंख्यानंअपडुंसिवोमेस्याद
न्यलिंगकइतिमेदिनीएषांत्रयाणांहृगयादिपाठेनसिद्धत्वात्तत्रेदंनोसकारस्यनसंमतमितिरश्मिनः प्रतिरूपेअ
र्जिहृशि अर्जनेत्रस्यऋजिरादेशः दृशोःपरिरादेशःकर्मेसुगागमःअनरोगेगत्वादौवाऋस्यधुगागमःसन्निनाश
नेसोत्रोधातुरस्यदीर्घःवाश्लोऽनेऋमहादेशाःषट्नोपिऊप्रत्ययःस्यादित्यर्थःअविशेषेतिवादिगलोषधिति
पठितंपक्षेदृषधर्मघंयमितिधरणिः कंडुःकंदर्पइंकंडुमकरांकडतित्रिकांडशेषःपांसुरितिपसिपमिनाशनेकुरा
दिर्ईसांतःस्त्रीपुंसयोरितिऊकंसमरेत्रोपरौघयोःसुजवाऊइतिपरोक्षेसुजवाऊशब्दोद्वयोःस्त्रीपुंसयोरितितद
र्थःअकारांतोपयंअतएववाहोभ्यूजयोःपुमानितिदामोदरः वाहाचुनेपुमान्मानसेरश्वहस्तयोर्युष्मितिमेदि
न्यांराजंतोपयंप्रधिघदिप्रथप्रख्यानेप्रहर्षदेनेऽस्मत्पाकेप्रथतेरितिहृषुःहर्षुःस्यान्नदितित्रिषुऊकपत्रांसऊ
जीरेऽप्युमानशोनृपांतरेइतिमेदिनीप्रदिवंराकोतेऽकविनाशादितिभूजःकोमलःभ्रुःभ्रुकेप्रपातेचजगद

कर्बुरा कृष्णश्वेतायां शबले पुनरन्यवदितिमेदिनी वक्रः बंधबंधने कक्कुरः इति कुक आदाने ऊकुरः ऊकरोसतस्तिहेम
चंद्रः ऊकुरः सारमेयेनांयेषिवर्तेनपुंसकइतिमेदिनी अतसातत्यगमनेआदिदीर्घश्चाउरः वागतिगंधनयोः गुणा
गमः वाकुरा मृगबंधनीइत्यादिरपिइत्ययं अमेः अमुरुपलेमदेश्यामसीपरिलोमेमस्करामस्करावीनावेत्रपत्रहि
प्रसेदयोः मस्करीव्यापरोगेस्याउपधमेपुनःपुमानितिमेदिनी आवश्योःश्वइतिकृताकारलोपः आशुशुक्ष
स्मिन्लुप्तपदेआत्रोगम्यमानायांअश्वस्यात्रवितास्मात्योतोकरन्स्यात्श्वश्रुश्वशुरोदंपत्योःवितापतिपत्न्योःअस्मश्व
शुरस्तुपितातोरित्यमरः अविअवरक्षणादोमहत्सज्ञायांअविषइतिराज्ञासमुत्रश्वमहिषोमहान्उरीयंभ्र
मेमहिषोविवक्तिउतमातामहिषमन्वेनन्दिन्वान्द्यौपमहिषीराजयत्नीरूढेःकरबीजउन्नतिरौहिषोमृगनेत्रः
स्यात्रोहिषंवृद्धलोमतमितिसंसारावर्त्तसेदनाप्यमितिइंद्रोवृत्रस्यतविषीःइंद्रस्यात्रतविषीस्त्रोविरश्मिरित्यादिमेदे
क्षितिस्तावःवैदिकनियंत्रोजाःयाजइत्यादिबलनामसुतविषीशुष्टस्यपावश्येदमूलमितिहेमंतविषःग्रीष्मनाकारे
नलेक्षियवस्तायोःतविषीदेवकन्यायांसुमित्रस्वर्गमित्रेदक्षेतविषीवेदकन्यायांनास्वर्गवुधिकांचनइतिमेदिनीन
जिअयस्तयसंचलनयोःकिलेःकिलप्रेतकीर्तनयोःअसादिषचक्षतोर्वुग्गागमश्चेकिलिषंपापरोगयोःअपराधे
वीतिमेदिनीइषिमदिरेषइच्छायांमदीहर्षेमुदहर्षेखिददैन्येक्लिदिरद्रवीकरणेक्लिदिविशरणेमदिस्तुत्यादौवदि
आभिवदितिमआदरीनावेमिहसेचनेमुहवैचित्येमुह्मोहेरुचदीप्तौरुधिरआवरणेबंधबंधनेशुषशोषणेशुषि
रोऽग्निरितिआदारइत्यन्येक्षिरिःयावकेरऽकोकरवालेपरश्वधेइतिमेदिनीमंदिरनगरेऽगारेऊर्वंनामक
राक्षसेइतिमेदिनीचंदिरोऽनेकार्थेचंद्रेइतिवैजयंतीनेत्रामयोतइतिचमिहिरःसूर्यबुध्योरित्यमरः

सुस्थिरःकामिमूर्खयोरितिचसुंदरंरुधिरंस्वारुइत्यमरःरुधिरोऽंगारकेऽसिक्लीवंकुंकुमास्रोरितिमेदिनीवधि
रःश्रोत्रेंद्रियरहितःसुधिरंविवरेबिलेछिद्रमित्यमरः अशोऽश्नातेर्जनेअजगतौज्ञाशऊतगतौछागतिनिहत्तौस्फा
यीवृद्धौखदहिंसायांअजिरमितिदत्तपादादीष्टोजनऊसर्वस्यजीवतेर्ऊवलेलोपोनियात्यतेऽसुकंतदपिआसंआ
शुगंतमजिरंत्रजमीड्यमित्यादौनजीर्यतीत्यजिरइत्यस्माज्जुगुणाद्यंगणमितिअंगेर्जुटिअनादेशानकारस्यबा
ऊलकालवमिसेकेअन्येऽदंत्समेवेलुंतिअंजिरंप्रांगणेकायेविषयेदर्डरेऽनिलइतिमेदिनीशिशिरोनाहि
मेनस्त्रीकउसेदेजनेत्रिष्विति विश्वकोशस्तुशिरंस्यादितिरवदिरोहरुसेदःखदिरोशाकसेदेस्त्रीनाचंदेदंत
धावनेइतिमेदिनीशिविरंमित्तिशैरतेऽस्मिन्राजवत्यामितिनिवेशःशिविरंखंडइत्यमरःसज्जिकलिषलगतौकलंस
ख्यानेअनाणनोमहत्सज्ञायांनडिपरिसाखेनडिकल्यालेशाडिस्त्रजायांपिंडिसंघातेउडितोडनेऊकआ
दानेस्तूसज्ञायांऊटकोटिल्येकलिलइतिमिश्रोगहनंचकलिलंगहनंसमइत्यमरःमहिलेतिमहित्वाफलिनीस्त्रि
योरितिमेदिनीस्त्रियंगुःफलिनीफलीइत्यमरःघोषादरेतितघात्वदमयंतीकाअप्रयोगःपरमहंसारनोप्पा
दिकइतिपरमहंसस्त्रीअश्ववरमाऽऊष्णाहेलाऊीलातत्रहतइत्यर्थःकंमेःकमुकांतौअस्मादिऊचूप
श्चोतादेशःकपिलोरक्तकायांचशिशपागोविशेषयोःपुंस्त्रीकंकरिल्लास्त्रीवर्णसेदेत्रिलिंगकंनाऽनलेवासुदे
वमुनिभेदेचऊकुरइतिमेदिनीरेणुकेहलतोविशेषःदरेल्लुरेणुकाऊंतीकपिलासस्मगंधिनीसमरात्गुण
दिस्थगुपूरक्षणेतिजनिश्चाने गूहसंवरणेसिधिलादयश्चमंथेविलोडने अकारस्थेवेनिपातनात्वधेगतौप
तिपत्नगतौकवकंकुनीचनेऊविंगऊसेचनेगुरुस्थायांदेशदशनेऊविभतोरिदिश्चानुमिप्रासेग्राह बाऊ

कादिति कुंवेः ऊबिश्चाह्लादने श्लेषामेश्वर्यं कुंवती तिऊबेरः स्त्रुवकः स्त्रवः शादेः शाङ्गाजातेर्मूलेरामूलप्रतिष्ठा
र्यां गुधप्रिवेष्टने गुह्यसंवरणे मुह वैचित्ये कवेः कहवर्णकपोतः स्यात्त्रिकंवेवारावतविहंगयो रितिमेदिनी
कंपोतः पक्षिमात्रेपीतित्रिकांडशेषः अत्रश्रोतत्वश्चित्वं त्रासादिकं यत्कपोतः पदमग्नौकिंलोतिदेवाःकपोतइषि
तोयदिवनिसादौसर्वत्रप्रत्ययस्वरेणमध्योदात्तस्यैवपद्यमानत्वादित्याङ्गः नातेःसादौलोनवानितिसर्वनामत्रा
र्थंकवङ्कजीवनेवकहलोकठोरःकठिनः हलश्चकठोरतारात्रिपलांलनलविरितिमाधवःचकोरःपक्षि
भेदः किशोरस्यहिंसायांरक्तमर्थलिकिशोराऽश्वस्यशावकेतेलवराट्योपधेवस्यान्नरूपावस्तुमूर्ध्वयोरिति
मेदिनीकपिंकपिंचलेनगर्हसेचनेगतिवदनैकदेशेकटेवर्षवरलयोःपटमातोकपोतइतिकेचित्सूत्रे
कंपिंयंतिकपिमेदंकंबोलश्चंकालःवंशालिकाउकंबोलवीणावंशावयवत्रेकीत्यमरःपटोलइतिपटोलंवस्त्रंनेदं नो
वधेजोस्त्रायोषितीतिमेदिनीकलत्रंशेषेवाऊरुवत्कादतोपोलवूकत्रोत्रः पुंमिहर्षस्मात्रहस्मरिंशुवाचिलइति
मेदिनीमंदेमंदस्त्रस्त्रवेलसिंदूरंरक्तकुंकुमेदेस्मात्सिंदूरंरक्तचूर्णकेइतिमेदिनीविचित्रकाशोसितनीलिरक्तबंधने
तनुविस्तारेगहनेगतौमसीपरिलोमेषुवस्त्रेवनेअवरकृष्णादोहुधश्चधारणवोषलयोः कुशाग्रीकोशेमेदुर्ना
लोकुमारकेइतिमेदिनीसूत्रालिकाहिंतंतवइत्यमरःसेतुरालोस्त्रियांपुमानितिमरःमेदुरंघृतिस्त्रेमसुइतिवि
श्वंतुर्नाडिंद्रियेषुचशाद्वयोनिमहाभूतकुलेषुरसादिषुमनःप्रीतादोस्त्रेष्मादोविशेषाकेरिकोस्त्रियेतिमेदिनी
श्लेष्मादिरसरक्तादिमलालालानिष्ठुणोःसंदंशेपक्षमचकृतिःशाद्वयोनिश्चधातुवइत्यमरःपःकिंचपापेने
त्यस्मात्तुरसवत्किंतुकिंस्यात्घुमास्थितीत्यत्रेश्चुःकगतौतुनिपूर्वकतेश्चेतोदाहृतिक्रियतेकुतायशंयक्त

३२

जजननीनामित्यादिकुत्वर्षादिषट्सुखंशान्तेविलासिचपुमानितिमेदिनीकुत्सूस्त्रीजन्मुमेपिचेत्यमरःकमिमनिकामुकांतोम
नज्ञानेजनीप्राज्ञरीवेगेशाद्यैनादोस्त्रोयांपालेहिंगतौकमियहलंप्रपंचाधर्मश्चेहिहीत्यादिनाऊप्रत्ययेउकिसिद्धा
तमंडतिमंडःपुंस्यपरार्धेपिमनुष्येपिप्रजापतोइतिमेदिनीगाउनीकोकिलेनंगेगंधर्वत्रिपुरोपलोइतिःमेदिनीसाउ
नीकिरोस्त्रैर्यइतिवाचयतिःवाहृहनियुग्मनयोःग्रस्मात्तुधतोःकिरतेवेत्रोश्चकेउनाकिंकपालाकारियस्तासातेपुत्त
स्मलीतिमेदिनीआप्नोतेःयाशूव्याप्तौश्चुःशरीरमितिश्रमितपितार्थश्चश्रमआयासवान्श्रतएवयागविशेषवान
कस्मश्रोयमिशाहस्यात्रिलषितार्थश्चापकइत्यवयवार्थमाहुःवसेवसनिनासिकुनःकुत्सनेकरणेकतोःकिंत्सा
कुणासावेयणादेशाःकुत्सयंतेनोपुमीतिमेदिनीपक्षिवत्योश्चुःपक्षहूंवरुश्चापुलेत्यादितोदात्तस्योनंपक्षेव
दंतुरूपुरुषवरुतःपक्षिकेहपक्षेतुमानितिमेदिनीजीवप्राणधारणेश्चाटकनृजेवाटकःपुमान्सोमेहषकायु
क्मतोस्त्रियांक्षितिमेदिनीकृषिवमिकृषिविलेखनेचमश्रुग्रंथनेतनुविस्तारेधनधान्येरससकोशस्मात्कर्हः पुंसीत्यादि
कर्हःपुमान्करीषाग्नौस्त्रियांतुत्यात्ख्यातयोरितिमेदिनीवमूःसेनाविशेषेचसेनामात्रेचयोषितीतिमेदिनीस्त्रि
यांमूर्तिस्तनुस्तरस्मरःमर्जनिनिक्तिविदतिस्त्रियांस्वर्गविधौकृतेइतिमेदिनीस्वर्नृकीलांतरेनोस्वर्हरीपादेफक्
कास्मितिवमूतेःमूतूस्रवेश्चमाद्रःस्याद्रूपवादोयुगमर्द्रःस्त्रीस्तुदोधवकेपिचेतिमेदिनीवरोधश्चवरुत्रायतेवधः
स्तुषानवोढास्त्रीसायादिकांगनासुवेतिविश्वदिकामहिलाववधूरितित्रिकांडशेषःकषेऽश्चकषश्चिषेतिदंऽकोहि
सार्थश्चस्माद्दस्याच्छ्वांताद्देशःकर्कोऽउपामपामाविचर्चिकेत्यमरःलिकमिकमगतौपदगतौकगतौकामर्विकल

वाविंदितिहेमचंद्रःश्लोऽश्रूश्लथदंडकःशाद्वयोःश्रमाद्दस्यात्सबलितश्चश्वांताद्देशः नत्रिलवेःनविश्चवसं

संनेनलंबतेजन्येऽत्यलाकूःकेऽग्रःशृङ्गिसायंत्रोऽदूचत्पञ्चवनतरणयोतंईरितिनेहुत्रीतिनेदनरमनादाविति परिगलनेऽवाऽऊलकूलाश्रीयतेऽत्याऽऊःकेचित्तुऽऽडनावायत्रोऽकेतिपचित्रोधातोऽर्गंगमसाऽऊसेषोऽधातोर्लोऽर्लसःऽगागमाऽर्वंयत्साऽसंतदचिनवतीत्येवंकारवलेनम्भवायवायुणःसाधनीयःदरिद्राते:दरिद्राऽगतौऽश्वआशूतिनोऽतेदवसुयातिोपऽतिरेफादिकंपदंछित्वाऽधात्वाख्यातैरिश्वआश्वेतिव्याख्यानेदऽरःश्वऽश्वआश्वेतिव्याख्यानेऽऽअंत्सब्धेअंत्सयदेत्नोवेतिहितीयस्पेवरेफस्यलोपादऽरितिमृगयादित्वाऽऊप्रत्ययेऽऽऽरिसयदऽलोऽस्यदऽरोगीत्यादित्यमरःऽत्वंचवारिरूपालिनृतिनृतीगात्रविक्षेपेशृङ्गशब्दऽऊङ्गायांअंऽरंदंऽअदिबंधनेनृतिशृधोःऽरित्यत्रअंदियत्वलंअंदिनऽतंवैविशाऽमिलाऽऊःऽआदानेकफऽर्वःसुधाऽऽधारात्रोकर्कऽर्वःषांतकर्मलिदिधिऽर्वःषऽंचऽप्रऽर्बंधनमितिअंऽःस्त्रियांस्यान्निगेऽप्रसेदेऽत्तषलस्पचेतिमेदिनीअंऽकोऽस्तिनिगेऽइत्यमरःसंज्ञायांकनकेणइतिऽकुऽवःकेचित्तुअगतौअस्यऽकऽअंऽर्हुंछिरितिव्याचक्षुःऽऽनीअंऽइतिभवादिरयंदृऽन्नीतिदृऽरःयेदर्शकेऽस्पर्धेःकऽकऽइत्यनेकेयटमतानुरोधेनाम्मऽकृपालिऽऽरूऽवदिसुकंमाधवादयसुदृदशाऽदृऽउपपदेऽनुवःऽऽऽप्रसयःउपपदम्हन्लादेशोनिपात्यतेयदाऽदार्घकंदनिति नोतंघयमुपपदंदृऽऽसुऽऽऽमर्दःकपिचेतिव्याख्यायदृऽऽरेनियलिवर्षाऽत्वऽऽऽमसेवाऽऽऽऽऽस्योपीतिअतएवविक्रमादित्येनाऽऽंतस्याऽऽंवोःकऽरसोनदीत्यत्रवर्त्ततेऽइतिकेचित्तुपरणतऽंबुफलोपस्योगरूडाइतिसारविप्रयोगऽऽस्वोतंघेसाधऽऽंनोदऽऽस्तम्भऽऽकोऽऽस्वोऽऽऽस्वुऽरपरधिकारस्थऽऽऽस्वविधायकसूत्रेणगतार्थऽऽऽतदिधिमितिकेचित्तुदधातेरिंदिंघंसुऽऽत्वनिपात्यतेदधात्यस्योदिधिऽरित्याऽऽःपुनर्नदितिपुनर्नदिधिऽऽऽटोदिधिरित्यमरःदृऽऽटो

दिवारविवाहितेत्यर्थःऽऽऽऽरऽरऽरेऽऽऽणवमाहऽकेचित्तिएतत्सकेयटमाधवादिग्रंथविरुद्धंऽऽतएवदंऽरःस्त्रीसर्पविऽऽटोरिविसातेमेदिनीहऽोःमऽःआलाताऽेहृनिगरणेऽआत्मासुतिरिकारऽतकारऽस्तेसंज्ञापरिऽत्राणार्थंमऽतइतिऽऽऽादलिमाऽतोपिमऽतऽतऽाऽोप्यसुऽसोऽस्तितद्भवविक्रमादित्यकोशःमऽतःस्पऽर्धनिःआणेमनोरोमऽतोमऽदितिकोपेवातिसदाहिणात्यमऽतऽतिकविराजस्तोकेऽनुपपत्तिंमऽन्नादऽहिणात्यपवनऽतिपाठेकेचित्कऽऽयंतत्सदृऽस्थानऽइतिवर्णविकारऽदितियवादिग्रंथेवाऽस्मात्परस्मऽतोमस्यऽऽयऽत्यनेनवत्वेनगमऽलाऽगर्वुतिगर्वुत्स्त्रीसर्पणतयोरितिमेदिनीऽलेःऽरूषऽुऽोवरतेरितिचटेऽवर्षावरणयोःऽऽसृऽऽऽरऽलेसृगतौकऽऽऽऽनेविश्वकोशस्तुमाहऽरिरिदिऽिशिंयांपुंसिदृऽयवर्णविशेषयोःऽस्त्रियांस्याऽऽलेवेतिमेदिनीऽऽस्मेऽयेतिऽएतेनगतंरोहिऽूतांरिरमयिषुऽऽपस्यवुषेतिवुषदंतऽयोगोव्याख्यातःरोहिन्मृगेपालवालेदृस्त्रीतार्कऽइतिमेदिनीताडेःतऽआघातोऽपेतःतडित्सौदामिनीविद्युरित्यमरःशमेःशामऽउपशमेवाऽऊऽऊकादितिऽयऽपिनेमूऽिऽकृतीत्यनेनेवऽऽऽनावस्यसिद्धवादिऽेनेत्यदुऽंतधापिनेऽरमनादाविति परिगलनाद्धऽऽलऽयऽहणमाश्रित्यवऽऽनावोपिसाधितःबांदःस्यांसुंसिगोपतौआऽऽऽाऽेवेरऽतीयप्रकृतावपीतिमेदिनीकनेःकंसुकांतौकमतःकऽचेवुंसिनांऽसेदेनसुंऽइतिमेदिनीरमेःरमक्रीऽायांशमेःशामऽउपशमेऽाखेवोनिषेधेलऽाटास्मिंकंवोनस्त्रीइत्यमरःशंखवःकंवोनयोपिनाऽनाऽास्मिन्निधिसिलवेऽइतिमेदिनीकणेःकंवोगलेसनिधनेःधनोमदनपदेऽइतिविश्वमेदिन्योकलःऽऽऽशीलवेफलऽत्रिकऽइतिऽफलाऽत्रिफलावृक्षेतिविश्वःत्रिफलाऽशऽस्पानाधर्मफलाऽाऽइतिहिंगारितिमेऽत्रेरक्षितःऽोवेःऽापऽाऽकोऽोऽहषादित्यःऽषुसचनेपतत्रगतौसृगतौतृऽप्रवनतरणयोःऽऽऽाऽावरणेऽतृषलाऽऽऽजघन्यजाःऽत्यमरःवृषलःतुरगेशूऽकऽइतिहेमचंऽःपलंतिऽऽूलेऽ

×ऽारऽइतिऽऽऽऽऽोलोऽारऽःकऽिनेकोऽोऽकर्कशेष्वाऽनिषेधऽरहितिनिश्चिमेदिन्योऽारऽःकऽिनेमीलेऽइतिहेमचंऽःसंज्ञा×

वविकेमांसेनपुंसकंनारकुलेइतिमेदिनी कलत्रस्यस्यकिंवादृढबाऊलकादितिसरलः इतिकाशेनाबोदारावऋयोस्त्रियांतिमेदिनीसरलाविरलायतेघनायंतेकिलुप्तमानशमीनवपुन्नागोऽस्मिन्संसारकाननेइत्यमियुक्तप्रयोगःकुमेःकसुकोनोअस्माकृषादिवेनकलत्रस्यवाऊलकादिसनुषस्यतइतिवृक्कंवलोनगराजेस्यात्तास्त्रावयोपिऋभावपुन्नपुंसकेमेदिनीपुन्नपुंसकइतिमेदिनीपुन्नाटेस्यादयोयेवपुन्नपुंसकयोःस्त्रियांनालमूल्यासारकृपलीगृहगोधिकयोरपीतिमेदिनीमूर्खेनमश्नोप्यथमितिवल्दिग्नानुसखंडनइतिभरतोदंस्यादेशुमूर्खेन्नोतेपुत्रबोधदेवादिभिःपतितत्वात्उद्धृतदत्तादयसुतालत्यमध्यमप्राज्ञः अतएवसुमतोमुषलोपेचेतिविश्वकोशेमुसलेदिचेतिपाठांतरं तंजेःउत्तिगतावस्माऊलप्रत्ययेवाऊलकादिसनुषंगाहृद्दिरितिनावःएवमन्येपिमुनागोवाऊलकादेवऊटिकस्त्रिऊटिकोटिल्यकरागतिनाशन्योःऊरावाहअस्माकलप्रत्ययेगुलोनेत्यागोकाहबाऊलकाहितिकोमलेमृदुलेमऋवाऊलकादन्यत्रापिबोधःतद्यावाऊलसंश्लेषलंपटोयंबोपदेवमतेनुताऊयांतोपिपुलाकोमलःकोशलोवारेशविशेषःवृद्धेकोमलेतिमेदिनीतदेवमाप्रदायिकःसबसंबंधेशंखवंशेवलंशरलेशंबलोऽस्त्रीसंकलवहऊलयोश्चमशरइतिमेदिनीकदित्याकाने मलोपःगोरादिवान्डीबिकदलीमंदोलितकदूरकदलीदलसंज्ञयाविश्रमयत्यमापन्नानाकयंतीइवाध्वगानितिकाशीरवंउंअज्जादेराकृतिगणत्वाद्दावपिकदलाकदलोऽस्त्रीकदलीकदलोपुनःरंभाहेऊंऽघकदलीपताकामृगशेदयोःकदलाविधिकृत्यांचेतिमेदिनीऊलइतिभोजेभाऊकऊरावःस्त्रीकिंतेत्रिषुक्लेमेचसुकृतेवाभिधेयोनोचनपुंसकमितिमेदिनीकुमुदंतोकमलंसलिलेतोऽग्नलनेऽग्नेषेमृगशेदेऽकमलःकमलाश्रीवरस्त्रियोरितिविश्वमेदिनीमडिकृष्णायांमंऊलं

३५

परिधौकांडेरेशेक्षुदशरात्रकेइतिमेदिनीकोलोमंऊलमित्यमरःबिंबोऽस्त्रीमंऊलंत्रिष्वितिचमेदिनीःमृज्स्नुश्लीमऊोऽस्त्रीपापविट्किट्टऊपलेचसिध्येयवदितिमेदिनीखुपेन्नुपमंडायांगतौचपटःपारदेमीनेवारके प्रस्तरांतरेचपटाकमलाविद्युत्तुंश्लीपिप्पलीषुचनपुंसकेउशीरेप्यमाद्यायः वनस्तरेचलेऽतिमेदिनीशाकिशाम्योःशाकृशाकोशमऽपूमेशाकंतरंवकेरोहितादीनांतुक्वचिन्नपुंगात्शाकलीमत्स्यःमत्स्याशृशाकलानिनिनांपंशाकलंचविरंकेस्याद्वागवसुनिवल्लूलेइतिमेदिनीस्त्रीऊऊोलोदनेऊगतेनीलवसुनाऊगेस्त्रीहृद्दारकेइतिमेदिनीऊमंताहुःऊमितिशब्दाहारःदनुऽपूमेरमऊकायांवबुग्रवृदारेलाभद्रऊनेवनमंसऊोग्रमगस्त्यादिषुषंणुदानेगतौवलदानेपलव्यवहारेसुतौवकाशिकायांउत्रिप्रत्ययकणमाःस्फरिमुऊंऽनमश्नात्याहारेसुनस्त्रीकृतःग्रहाधार्यैतिमविषवालानातदंऽइतिबाऊलकाऽनुदृऽइतिनेत्संज्ञादंशोऽस्त्रीवसुकोपिल्लादिमरःरंगाभूषकपर्ण्यांविधवायांवयोविनिरंडोऽस्त्रीशाकलेनेऽविकारमलिनेदंशोःमंऽपंचमुंऽलेशाकलेदेऽकोंऽनुमसुनिवंऽगुपांसुलायांस्त्रीत्रिषुस्त्रादिवऽक्लिनिऽग्रमतिमंप्रयोगेयोतिग्रनेनेतिग्रेऽः प्राण्यवयवःषंऽःपद्मादिसंघातेनस्त्रीस्यात्गोपतौऽमरःशाकिऽजायामस्यात्घनिःशाकशाऽलवादिरपिसंघातेवर्ततेऽस्याशोनमलंतरमाऽलालवादिरित्यपरेऽइतिमंऽःस्यात्पुंस्त्रिरंधृनिविऽवीरकपालेषुहयभक्षणचुचुऽसंऽोनातिऽलीऽक्लेयमकिंकरदेसयोःवेऽोकालायनीदेवांहिसाकोपनाऽोपिनोःपंऽःशंटोद्विजिस्त्रीस्यादितिमेदिनीऽतिफलगतोकंऽप्रऽाादिवादलफांऽमुदरंऽाादिलःकिनऽलशोषकरणयोःऽुफमितिऽुफमितिसूत्रआयेणाऽुस्वारमेवमितिरंवेतितनुग्रामादिऽुतमेवमन्यत्रापिनोधंऽस्यकिंत्वन्यगुणःअनुनासिकस्यकिंऽोरितिदीर्घेसुनवतिबाऊलकातमंऽाशूर्वकविविधरनित्यत्वाद्दिप्राऽः ऽंऽमग्र्यालयेमानसेदेवब्रह्मऽायेऽंऽएीकमंऽलोलमस्तिवनीसुतेऽुऽा

नृपे वरेऽनन्ताऽतिमेदिनी अमृतेऽजारजः ऊल्कामृतेनर्तरिगोलकऽत्यमरः कोरुमिति कुकांतो अनुनासिकस्तिदीर्घः
कोकोऽस्त्रीदंडबालवर्वर्गविमरवारिधित्यमरः अवऊस्मितः अतएवकोरुसंबेतरुस्कंधे बालेऽवसरनीयोः ऊस्मितेहकुमि
लाडीहदेरहस्मिनस्त्रियामितिमेदिनीगुडःअथऊकेरोष्टगुकोगोलेकुपाकयोरित्यमरः कुरासुहीतद्धकेशायस्पशुरुकेशाः
शिवःजटाऽस्त्रियांतुगुदःस्याऊकेहकुमिनाहेकुविकारयोः गुदा सुर्यस्वकचित्तायुकिकायांक्वयोर्वितौमेदिनीगुदा
निद्रातस्माईत्राःइतिवाक्षितेंद्रियद्वादितिन्नावःस्यावतिशागतिनिद्रोचतेयाचने मज्जस्नायोलवास्थिऽस्थाकार
श्चिंत्यत्रयोजनःचित्तरंबाधिवापक्षेऽस्थायुदात्तार्थमित्येकेस्थालेऽस्थाजननेदुपित्थालीस्यात्पाटलाखयोरितिमेदिनीचा
वालेंयश्चकुंकेस्याद्वर्तचेतिविश्वःमार्जालीयःस्मृतःसृङ्विकालेकायशोधनेइतिमेदिनीपतिर्वंकिपत्त्रगतौवक्रिकोवेप
तेत्यस्मिन्लधर्मेलितिपातालेऽपक्षाद्वृद्धिःअधोभुवनपातालवलिमत्सरसातलमित्यमरःपातालेनागलोकेस्याद्विवरबल
नलेऽतिमेदिनीवंशालऽतिऽदिन्नानुमित्रऽपक्षेन्नाद्वाऽन्नवृद्धिःमाधवेनतुपतिर्वंकिस्यामालऽन्निेतिनितंपविस्तापा
तालशब्देबाऽऊलकाकृद्धिमुल्काहस्वर्धमालऽन्निकेषांवित्यादेर्वंकाऽष्टिवृद्धिःस्यादितिमुकुंदस्तदनिरनस्मात्एकेऽति
ऽऊवलऽदन्नादयःएतच्चऊलालवाकृकर्मारनिषादवंशालऽन्निमित्रमित्रेऽस्थऽदमीतिवंशालत्वार्थेऽलविदधातावार्त्तिके
नतन्नाषेलक्षसहविकृद्धमितिवोधंतमिवऽन्नितमुकांक्षायांविन्नाप्रवेशनेविकऽआऊरोमूलेहिंसायांऊलसंस्त्यानेक
पिंचलेनेर्हशालतोपःपलगतौपक्षिविस्तारेतमालऽस्मिलकेरवेऊतापिंछेचकलऽमेइतिमेदिनीविन्नाऽन्निंद्र ३६
वाकल्पाभुऊकिंन्नाहुवोधितिनृपवृक्षनिदाःचुक्षिपघुलेषुनिधेयवृदितिमेदिनीविन्नाऽलेनेत्रपिंडेस्यात्तृषद्
शकेकुमानितिचमेदिनीऽन्नोचुविकालेमार्ज्जारोहृषदंशकेऽस्त्रयुचुल्लिसमरःमृणालेनलदऽन्नीवंसुन्नचुंसकोर्वि

सेइतिमेदिनीऊलालःकऊसेऊंसकारेस्त्रीचेजननांतरइतिचमेदिनीऊलालोहृकपक्षिणीकऊसेऊंसकारेवेतिहेमचं
द्रःकपालोऽस्त्रीशिरोस्त्रियांस्याद्भुदादेःशकलेत्रेइतिमेदिनीविश्वप्रकाशौपंचालपक्षिकागीत्योःस्त्रियांऽन्नीहतीति
मेदिनीबाऊलकात्मतेरपिकोलहृदादेचऽपदेशइत्याचेशालावलनेऽस्माद्धनि शालासेनासुराकाव्याशालानिशाना
मितिन्यासःशालाऽस्कंदशारवार्यागृहेशैकदेशयोर्नऋिषेइतिमेदिनीपतेरंगचुपत्त्रगतौपक्षिणीसुपलऽस्कंदपतंगःशाल
नेशालिप्रनेदेपक्षिसत्तयोःऊीवंसंतेइतिमेदिनीसंतेपारदइत्यर्थःतरत्यालऽन्नवलतरलयोःलऽस्छेदनेतरंगऊर्मिःतरं
गसुरगादीनासुत्कालेवंस्त्रलंगयोरितिविश्वःलवंगंदेवऊसुमेशाहृतिगणोयंक्रियादिभ्यःविकऽआऊरोमूलेहृदाऽदेऊविहृ
वेएस्योंगचूर्णेकिल्पात्रविकृंगऽओषधिविशेषइतिऽज्वलदत्तःविकृंगःक्रिमिमेंघचेविकृंगोनागरेऽन्यवदितिविश्वःविकृंग
स्त्रिग्रिंत्तिरेस्यात्किमिघेपुन्नपुंसकइतिमेदिनीमृदंगःपटहेघोषइतिवऊरंगोमृगविशेषःबाऊलकाऽऽंवेतिऊरंग
ऽइत्यस्मादंगचूतस्यकिंवेनगुल्मालावऽस्पन्देसहेमोःसगतौहृऽवरलेसारंगःपुंसिस्त्रंलोचातकेवमतंगजशबलेत्रि
ष्वितिमेदिनीबाऊलकान्नूनयेऽथनारंगःपिप्पलीरसेयमजऽत्रालिनिविष्टेनारंगचुमेक्विेतिमेदिनीगनृगमगस्तृगतौऽग्र
दनकूलबाऊलकादमगत्यादिषुऽस्मादपिगहऽगगात्रेऽपायेवप्रतीकेवाप्रश्नकेऽगोदेशविशेषःस्यादंगसं
बोधनेऽव्ययमितिविश्वःअंगंगात्रेप्रतीकोपाययोःपुंस्त्रिनीहृतिऊीवेकवेचप्रश्नेत्रिषंगवतिवीतिकेइतिमेदि
नीलाघ्लोछेदनेहऽऊःपवनेखंडनेदनेलायतेस्थितेतयाऽघमितिविभागःस्वलनेछखमनेनेतिशगःशृगमुऊमु
कुंदेऽतिमेदिनीखऽशेगंडकशृंगेस्यान्नपुंस्त्रियोगंडकेपिंडेतिहृष्टतरंगिलीखऽशेगंडकशृंगाणिकुऽलेदेपुगंडद
ऽतिमेदिनीमृऽजःकुनऽत्रधारलपोषणयोःकिदित्यनुवर्त्तनात्किडूरलमिस्यस्माद्धर्त्तरिगोहृस्माटषिकुयोःमकऽत्रेत्र

नृवे वरेऽनना इतिमेदिनी॰ अमृतेऽजरः ऊर्ध्वो मृतेनर्वरिगोलकऽत्यमरः कोरुमिति कुकोतौ॰ अनुनासिकस्तिदीर्घः
कोकोऽस्त्रीदंडबालवर्गवि मरवारिष्टित्यमरः॰ अवऊर्ध्वेतः॰ अतएवकोरुस्तंबेतरुस्कंधे बालेऽवसरनीव्योः ऊर्ध्वितेऽहनि
लाडी इंदेरहसिनस्त्रियामितिमेदिनी गुडः॰ अमृतेऽरोष्टगुडोगोलेकुपाकयोरिति मरः॰ गुडामुहीतद्वत्केशायस्यगुडाकेशः
शिवः॰ जटाश्चरित्वातगुदः॰ स्याज्जोलकेहस्तिमलाहेकुविकारयोः॰ गुदा सुहृस्त्रिकद्वितायुडिकायांवयोस्तितीमेदिनीगुदा
निद्रातस्यास्त्रीः इतिवाजिस्तेंद्रियवादित्रिलावः स्यावतिस्थागतिनिद्रयोर्वतेयाचने मज्जस्नेहोलक्षमिहेऽलक्ष्याकार
श्चिंत्यप्रयोजनः चिन्त्यरत्नाधिवापद्मेऽप्राचुदात्तार्थमित्येकेस्वालंकृताजनन्येदुपिस्वालीस्यात्पाटलोरवयोरितिमेदिनीचा
त्वालेर्यश्चकुंकुमेस्याद्दर्शनेचेतिविश्वः मार्जालीयःस्मृतःकृष्णेविडालेकायशोधनेइतिमेदिनीपतिर्वंक्षिपत्त्रगौवह्निकोवप
तेस्त्रीक्लिन्नधर्मेलितिपातालेऽपश्चाद्दहिः॰ अधोभुवनपातालवलिमत्यरस्तलेऽस्मरः॰ पातालेनागलोकेस्याद्दिबलेरवन
लेऽतिमेदिनीवंशालऽइतिऽदिस्वानुमित्रऽपश्चात्तावाच्चहिः॰ माधवेनतुपतिर्वंक्षिस्यात्मालऽनितिनितंवविस्वाणा
तालशष्टबाऽऊलेकाहृद्धिवुत्कोहृद्धर्षमालऽनितिकेषांवित्यावेऽर्वकाऽशष्टेविहृद्धिः॰ स्यादिसुकृंतदनितस्मात्एकेऽति
ऽऽऽबलेऽदात्यः एतच्चऊलालवकृदकर्मारनिषादचंमालऽमित्रमित्रेऽस्यश्चऽमीतिवंऽकालत्वार्धऽमलेविदग्धतावान्निके
नतऽशेषेलवसहविकहृमितिबोधंतमिवस्त्रीतमुकोक्तायांविशाप्रवेशनेविऽअकोरोमृगेहिंसायांऽकलंस्मानेक
पिचंडेनिर्दशालतोपः पलगतौ पक्षिविस्मारेतमालऽस्त्रिलकेरवंऽकतापिंडेचदलेऽमेइतिमेदिनीविशालाऽविंद्र
वाऽकल्पाभुऽकविस्तारेवोधितिनृपवृक्षनिदाः॰ पुंसिदघुलेपनिधेयवदितिमेदिनी विशालोनेत्रपिंडेस्यात्सुषदं
शकेपुमानितिविश्वमेदिनीऽशेचुबिडालोमार्जारोनृपदंशकेऽस्त्रचुलित्यमरः मृणालनलदेऽक्लीवंसुन्नपुंसकोर्वि

लेइतिमेदिनीऽकलालः कऽकुत्सेऽकंसकारेस्त्रीचेजनंतरइतिचमेदिनीऽकलालोघृकपक्षिणीकऽकुत्सेऽकंसकारेवेतिहेमचं
द्रः कपालोऽस्त्रीशिरोऽस्थिस्यादुदादेःऽकलेऽवेतइतिमेदिनीविश्वप्रकाशौपचालीपत्रिकागीत्योःस्त्रियांऽनस्त्रिनीहतीति
मेदिनीवाऽऊलकात्ऽपतेरपिकोलऽऋादेचऽपदेशऽस्यात्चेऽशालावलनेऽस्माद्धनिऽशालासेनासुरक्षायाऽशालानिशा
मितिऽस्पःऽशालाऽऽस्कंदशारवायांगृहगेहेकदेशयोर्नऽभिषेऽइतिमेदिनी पतेरंगवुपत्रगौपक्षिणीसुपलऽऽलंपतंगःऽऽल
नेशालिप्रभेदेपक्षिसूर्ययोःऽजीवसूतेइतिमेदिनीसूतेपारदेऽप्यर्थःतस्मात्ऽऽबलतरलयोःऽऽऽछेदनेतरंगऽर्मिःतरं
गसुरंगादीनासुत्कालेवंऽस्त्रसंगयोरितिविश्वःलवंगंदेवंऽकुसुमेऽकुलिंगलोयंविशादिभ्यःविऽअकोरोमृदऽकोदेऽकविऽ
वेएस्योंगवूकित्स्यात्विऽरंगऽओषधिविशेषइतिऽऽबलदत्तः किंरंगःऽकिमिमेंघघेविऽरंगोनागरेऽप्यवदितिविश्वःविऽरंग
स्त्रिग्रंथिऽकेस्यात्किमिघेपुन्नपुंसकइतिमेदिनीसृदंगःपटहेघोषऽतिवऽऽरंगोऽऽगविशेषःबाऽऊलेकाऽऽवेतिऽऽऽबा
ऽऽऽत्यस्मादंगवृतस्यकिंचेनगुणाभावऽऽऽन्येऽऽऽहेनोःऽऽगतौऽऽऽवरेलासारंगःपुंसिऽरंगेलाचातकेवमतंगजऽऽबलेऽत्रि
ग्रंथिमेदिनीबाऽऊलेकान्नूनयेऽऽघनारंगःपिप्पलीरसेयमजऽऽलिनिविऽनारंगऽमेक्विऽतिमेदिनीगृगमृगस्तृगतौऽऽ
दनकूलेबाऽऊलेकादमगत्यादिषुऽऽस्मादपिगरऽंगगात्रेऽपायेवप्रतीकेवाप्रधानकेऽंगोदेशावित्रोषःस्यादंगसं
बोधनेऽव्ययमितिविश्वःऽंगंगात्रेऽप्रतीकोपाययोःपुंस्त्रिनीहृत्क्लीबेकवेऽप्रधानेत्रिषंगवतिवांतिकेइतिमेदि
नीऽऽप्रलोछेदनेऽऽऽऽपवनेखंडनेदनेऽऽयतेस्थितेयऽऽऽघमितिविऽऽगःऽऽऽऽछेऽखमनेनेतिऽऽगःऽऽगमुऽऽऽसु
केतूदइतिमेदिनीखऽऽोगंधकर्कृगेस्यात्तत्रिस्त्रीगंडकेत्रिषितिऽऽऽहतरंगिलीखऽऽोगंधकर्कृगासिबुऽऽहनेदेपुगंधद्र
इतिमेदिनीऽऽऽःऽऽऽऽधारलपोषणयोःकिरित्यनुवर्तनाकिंदूरलमिस्यमर्षेऽऽगोऽस्यादृषिऽऽयाःसऽऽऽतेऽऽ

तत्त्वबो॥कृदंत गराजेचुंसिनंगंडडबवीतिमेदिनीधृणातेः शृहिंसायामस्माऊनक्षतोः ऊस्वबेप्रत्ययस्यडुकिस्वडुशृंगंप्रत्ययेशिवरवि
ऊकीगंबुयंत्रकेविषाणेकर्षयोश्चाघशृंगः स्यात्कूर्चशीर्षकेस्त्रीविषयांस्वर्णमाक्षिकेदयोः कर्षेनौषधावितिमेदिनी शृंगंविषा
णप्रभावतंत्रोक्तयंत्रकेमानौषधिसुवर्णमाक्षिकेदेशृंगीप्रयुज्यतेऽसुत्पत्तिनीकोशः गणश्चऊनौशृणातेः शाऊनो
वाक्येगलस्थान्नसनुटूअवोऽत्रोतीतिक्षतोर्हृद्धिः शाऊःपक्षीशाऊंधवुरितिशृंगविकारइतिहेमधंनुदिशोः शुदर्ल
गूनिगरलेशाश्चोत्यशासंरंभगकूगइस्येतोमतःशुऊःमस्मऊदःगंगोतुनिवित्रिशेषःशृंकरशुऊऊकरेलशृंगतो नऊ
सरेलहूऊवरेलकरंगोमधुकोशाभिकारंगेशुऊलाटकेइतिमेदिनीवरंगोपंतरावेदोसमूलशुऊरोगयोरितिवि
श्वमेदिनीशाऊलूकोल्लूवनतरणयोरित्यतोचितरंगोवडिश्रीमत्रहूकाष्ठादिकेऊबेइतिमेदिनीशृहृहिंसा
यांहविदारलेनसमऊनदीर्शोःशारत्स्त्रीवऊरेपूतोदरत्स्त्रियांप्रपातेवनयपर्वतयोरपिनऊतत्स्त्रीनाऊरयो
नावितिमेदिनीउवेअंबसुतालिकेइतिमंत्रब्राह्मणंयांससऊगइतिवेदनाऊंजाघन्यापनीःमंयाजयंतिनसतीयोहि
स्त्रियश्चप्रत्रससऊयुनमितिमौनारः हृणातेहृविदारलेदधन्निभिषणत्रिलाषदप्रस्तरयोः स्त्रियांमितिमेदिनीस्वजि
त्यजरणेतनुविस्तारेयजेदेवपूजादौस्वदिस्वादिभ्यदेडित्त्वाद्विकोपःएतेःइणगतौअस्मादृदिसमऊउणिप्रत्ययः
मर्तेःमृगतौलंघेःलघिश्चोपधेपारयतेपारतीरकर्मसमाप्तौवुरादिःपारगतिरितिलिलोपःऊर्ध्वप्रघःप्रघप्रत्यये स्त्रियः त्रि
नीत्यादुष्णसिऋसुरुपलेऋर्तिस्तुगतौहुऊस्तुतौहुश्नुस्नुधिषवेऊदानयोर्नयोःसृगतौहृऊःभरणेक्रिकृतेहुऊ
राधेःसादीनांयाश्चावलेवागतिगंधनयोःपदगतौलीऊश्चावलेसामसुहृदिनदीधितोवानंस्वऊवेस्वपिस्वेवेप्र
मीरणेऽसुप्रमेदेकर्तरिसोमऊतोषधावितिमेदिनीलोमऊतिदेवतादृशेनरूपविऊरूपःधर्मोऽस्त्रीपुंस्त्रो

३७

वारेस्वस्रावोपनयोःऊतोऽदिसोपनिषन्न्यायेसाधनुर्यमसोमयइतिवधर्मःपुल्लेयमेन्यायेस्वस्रावाचारयोःऊनाविति
विश्वःकोमलदेऊकूलेऽस्त्रीकोमलंकूलंजघनेऽतसीजेइतिमेदिनीसामःकोमेशवोदासोऽतिघायासमुपुमि
श्वरेसंजलेऽपकीर्तितइतिवामंधनेपुंसिहरेकामदेवपयोधरेवस्तुन्यतीवुयवेषुत्रिषुनार्यांस्त्रियांऽघवामीशृंगालीव
ऽकऽ रुवाराशनौरेवितिपलोऽस्त्रीपलेकूर्चनिधिसंख्यातरेनुत्तेनानागेरितिमेदिनीयऊइज्ञायामितिऽयंयंतस्मात्रि
मन्निऽसयेऽनकारांतःशाहःरुयःशोपस्वयस्माच्चेत्समरःराजयक्ष्मोवरोगानोमितिमाघःयऊमणावपरिहा
ऽनऽस लिरायर्द्धवितिरघुःअत्रजकारस्यकारोनेदिऽयेरेणजर्हेऽसनयोरितुऊवलदत्तेनोपग्रंतन्नतस्यवर्गहृती
यादित्वात्ऊतएवच्यक्तिरंगानेनासिकास्यांकूर्णस्यांचुचुकादधिऽयंमसर्वस्मादितिमंत्रेयऊशाऽस्यांतस्मादिवं
जऊकीर्तनरसमालऽइत्यादिमंत्रेउजऊकूऽइत्यचवर्गद्वितीयादिवेदसाप्यूतोव्यवस्युःनेमंकीर्तेऽवधेगर्ज्ञा
कारेकेतवेपियेतिमेदिनीनेमस्तर्धऽआकारगतयोःऽयवधेकेतवेतिहेमचन्द्रःजहातेःउदाकृत्यागेजिरुइतिमन्
प्रत्ययमसन्वत्तादृद्वेसनतऽइतिऽत्वंजिरासुऊटिलेमंदेऽजीवंतगरपादपेइतिमेदिनीअवतेःअवरक्षणादौ
ऽओंप्रणवेऽंगीकृतोरोषेइतिविश्वःअमेरावयसुऊदनेऽयतोमनूक्षतोराकारस्यायमःस्वरेसंवमघहंसेऽशाष्टादिसर्व
कऽइतिविश्वःशाष्टादिसर्वकोयामशाष्टोहंदेशाष्टयामोगुलशाऽइतिपचाशाष्टादिसर्वेहंदेपियामऽइत्यमरःसंऽ
वेऽयंयुऽइतऊकंसरवंसंयुगेसमतऽइत्यचविमिविऽअवरक्षणादौपिवुतंतुसंताने पिवुबंधनेसुपशोषणेएवोमन्
स्यात्सचकितूऽइदाहिकंसर्ववित्ऊमंनगरमितिवेकऽमितिमंत्रेऊमास्पर्कायतर्मणाऽइतिवेदशाष्पंटापिवाऽऊत
कात्ऊस्वबेऽमातस्मैमवतीहरिद्राकांतिकीर्त्तिबितिमेदिनीस्मेरंरश्मिरितिसंऽतंऽइत्यनेप्रेमःसर्वनाम्य

MEMORIAL
DR BHAU D

लोपवितः शुक्रमेतेजसिसर्वेनाऽतिमेदिनी शुक्रमेवलमिति वेदनाथं ऽथिषुधिऽषगतिहिंसादानेषु ऽथगता दाविति केचित् तऽथिः युधसंहारे त्रिऽधीदीप्तौदसु उपक्षये इषेऽङ्गतौ धन्वकंबने इन्द्रऽर्गलविमोचने युभ्म इति युधेधनुषि संयुगे इतिमेदिनी दसम्मु यजमानेस्मादक्षिरोऽनाशनेइतिचत्रिभुरूपामोऽरिक्तोऽपामात्मा क्षारिका निवेत्सभरऽपा मोवटेप्रयागस्यवारिरेहृद्दारकेविकेचबुद्धक्षत्रियोः पुंसिम्पान्नदतिरिभुमरीचेसिभुलवणक्षीवंस्त्रीक्षारिकोष धौऽश्रमऽतोऽग्नायोवत्रियंगवपियुगुलोयदुनायोत्रियासायोकृष्णत्रिऽतिकोषधीतिकायामितिमेदिनी ईर्ममिति ईरगतान्नलोऽस्त्रियामीर्मम्ऽक्लीवेऽत्यमरःवाऽऊतकाऽऊनजननऽत्यस्मादपिजन्मरुहबीजजन्मनीतिनिर्देशा न्मनिनेतोप्पत्तिमउनोतःजतुर्जननऽजन्मानीत्यमरहुश्चकारांतनकारांतोनयसाश्चरणःसुजि सुजिरयोगेऽस्वदीप्तेति ऽजनिज्ञानेऽस्रोमकऽकवर्गश्चांतोदेवाःऽकंऽउकांचनेलोहेऽइतिविश्वमेदिन्यौतिगंतीक्षाहंतेऽस्रहिंसागतिरमा न्मकऽधातोर्हिंशदेशाश्छहिंसनेचारमलयोऽवद्योःस्यान्नपुंसकंशीतलेवाच्यलिंगऽइतिमेदिनी स्त्रियःस्त्रीनपुंसके क्लीबेस्म स्मादितिविश्वऽःभीष्मोगंगेयेघोरेस्यांसौमध्यमपांडवेऽइतिमेदिनी घर्मःऽहरणदीप्तोःग्रीष्म ग्रसुश्रद्धनेघर्मःस्मादातवेग्रीष्मेपुंस्यस्रंनमोरविग्रीष्मऽस्मर्हुनिदयोरितिचमेदिनीघेःप्रख्यानेक्विबंडीपऽद्वितीयऽ ध्रुवीऽद्यौधरासर्वंसहारक्षेतिशाश्वर्णवःअथुडुषिअशूआशनेलटवाल्मेकलनिमीलनेरवद्कोरुकायोविशऽप्रवेशनेअथ वुंजातिसेदेवतुरगेवसुमानयमितिमेदिनीअश्वःपुंसेदवाजिनोरितिविश्वःलहोरेकंजनेदेस्यात्कोऽवद्योरवगतरेऽ निविष्टमेदिनीकत्वंवायेसुनोवुंसीतिमेदिनीकिंत्वंवीजाघसीधुषुऽतिचरवद्योतेशायनाधिनिःकोऽस्तेतऽतिरवद्वावि स्मापनिविषयोस्त्रीजगतिस्मानपुंसकंननाशुंवोपुंसिदवऽक्षेदेशरिवेलिंगिष्ठितिमेदिनीऽलऽलंगतोवाऽङ्खंशेवंधु

रवमितिवेदशाप्यंशेवंमेऽमिशुक्रंलदन्नःसर्वनिघशस्यगतोघसुसंघर्षेरिषहिंसायांलषकांतोशीऽस्वप्नेपलंगतोऽक्रऽ स्यऽर्यांशाश्चेवश्रोदा[illegible]इतिवाऽऊसशाश्चेनंत्रशाश्चोऽऊकऽईवाचोस्याऽअकऽर्रीतिनिपात्यंतऽइतिकऽत्रसयोतऽतयेति शेषःऽकस्वऽइतिऽकस्वोस्यकऽरवर्वोस्त्रिघितिमेदिनीशेऽयऽकऽतेवऽत्रसयोतनिपात्यंतेऽशेतोदाऽनाघमिलिऽइत्यशीस्यामि स्यनेनऽशाऽकऽदानऽसिद्धेरितिशावःशीऽस्वप्नेशेवातिंगाऽतिःदशपादीऽहस्त्रिरीत्याहव्यंसनेनेतिऽउत्कलदऽनसुयऽउ देवऽश्नाऽदोऽजकारस्मरकारोयऽकोयजमानस्याहवैदिकनिघंटौमरुन्नामसुयऽकऽशऽःपतिःप्रशेयंऽकुरुणांयऽ कंमरुतमितिवेदशाप्यंलिहआस्वादनेलिहंसनयेतिलिक्षाजिजयेऽऊगागमःजिक्षारसनेसुऽखेऽउदऽनःश्रीवेतिवृत्तिग रणेआतृव्याशोमीऽहिंसायांभीवेतिवेदेऽअमीवेतिछिन्नाऽयमरोगऽइतस्माऽऊःईदेसुकंऽअमीवहावाव्याप्तेऽस्का दिमंऽआस्तत्रानुकूलंकृपूकृविक्षेपेवृनिगरणेवृहिंसायांदृविदारणेगर्वऽहंकारःऽवर्वेऽऊःकनिसुपिऽअलं वृपुमेचनेतऽकृतनऽकरलेराजदंतोऽधविगतपर्वःशुऽअभिगमनेदिवुक्रीडादोसुवांसाप्रसरणेऽश्वेनिमगंबिलऽगादि नीतिमेदिनीवृषाकपेर्मेऽऊनाऽइतिवऽतस्यऽउवर्णेकिंवाहारधकाष्ठतडित्समरःराताप्रलोभनेपेचेऽयंकेऽक्रियराऽकयोरि तिचसमानोमऽकश्चानाविति चऽअघाऽस्त्रियांधनुऽआपोधन्वऽशरासनेकोदंडकार्मुकेऽइतिऽअमरःधनावुमरुदेशोवाऽकी वेवावेऽक्लेविचेतिमेदिनीसप्यऽसोपपऽसमवायऽअधऽवासोनऽस्त्रोलऽकृत्यागेकनिनिग्रातोजोपःश्वन्नुऽकनऽ श्रोऽस्त्रिगतिवृद्धोःउकऽसेवनेऽषऽहऽसिदऽस्त्रीतोमऽहवेविलेसुचौबंधनेऽउकारमऽदीर्घवकारमऽधकारऽस्वऽऊव ऽउदऽनःटुमस्तोऽशुद्धौमऽसेसकारमऽशकारमऽस्तमऽतेनेनऽजाऽमाऽमनेऽशेऽचऽश्वासकरणेऽजनीभाऽऽसीवेटुश्रोऽस्त्रियति ष्ठोःकनिऽयऽसयोनाऽइतिनायेसिदितिनावःकेचित्तुनिऽवंस्वीऽकृत्यऽउकऽन्तादीनऽमस्तेऽतोदाऽनिपातनमऽऊतवोरवऽ

संज्ञायामुदाहरणं इंहत्यतिवर्द्धयतिशब्दः व्रश्चादिषु छंदसिवृद्धुहोर्वृद्धिवाच्यः वर्द्धयि
त्रिसर्द्धः यद्दृद्धाजजानजनीप्राङ्नविलिटिरूपंजनयामासेत्यर्थः इहलिप्यतः अतएवधात्वादितिवृद्धिविधौ
अतिनिषेधस्यविलिविलिटिकृत्तिस्वीकारात्तत्रचलिजोपेसतिप्रत्ययोत्तरपदात्कामप्रत्ययादिस्याद्दितिवाच्यं अ
मंत्रइतिपदुदामादामोऽपसक्तेःकास्यनेकाचइतिवार्त्तिकेनतुआमुंकाहरणात्सोवलिटिलिजोपेसत्यनेकाच्त्वा
भावात्तनुलाजिलोपेतिटिसनिदुदाद्यर्थधातुकेलिजोपेजज्ञानेनिरूपंसिद्धमितिकिमनेनलुक्युदाहरणेनेतिवत्मै
वंलिजोपेमतिजनीजरूकुरुंजोमंतास्येतिलोमिस्वेतोऽकथंचिदस्वःस्यात्प्रत्ययलक्षणन्यायेनलिग्रहणंनवा
तत्ततश्चजननेतिस्यादुकिमतिव्याप्तिप्रत्ययलक्षणन्यायोनप्रवर्त्ततइतिमिलासावादिशंमिथतिवाऊलकारसंज्ञाल्ले
दसोरपिकविज्ञःवेतीत्याहवेनोदाहरतिवांतीत्यादिपाणिनिरोषयंतीतियणिश्रुषःपर्णानिनोदयंतीतिपर्णघु
वःजोरस्वजुगतौसोत्रआभ्याऽकृईकारश्चांतादेशाःजीरःस्वऊवलिरऽत्यतिविश्वःजीरमुजरलेखऊइतिमेदिनीज्येष्ठे
तिज्यावयोहानौआभ्याऽकयहिंसेतिसंप्रसारणंहलइतिदीर्घः एकइतिमुख्याऽत्यर्थः तथाचनघंटुकोपरि
सत्रेजीविरदानुरिसमऽत्यास्यानार्घनेतऽकोवेरुकांऽउरकिप्सम्प्रसारणमितिसाध्वऽकं सुरभाऽकृत्रिमे
षवेरऽत्रालिगर्वविमोचनेनुधाऽधारणादौगृधुऽभिकांक्षायांमुराक्ष्यकमद्यपोःघुक्षिगॅंदिवेरोम्यादिनिमे ५ त्रि०
दिनीमुरोदेवमुरामद्देवृयकेपिमुराऽकविदितिविश्वःघुवतिप्रेरयतिकर्मलिलोकमितिसूरःसर्वःसूरसूर्यार्यमादि ४१
त्याऽत्यमरःधीरोधैर्यस्थिरेसेरेधुरीवेतऽकंऽकमेस्त्रियांश्रवणऽत्यामितिमेदिनीस्थूरःखगांतरंतुस्त्रियांस्त्रिंगोधतु
पुऽकेरतिवऽकिंचखगतौविऽपूर्वेधनेविऽपूर्वेवयनेतुसिनऽत्रऽकेधत्तेलऽत्याऽकनऽएषांदीर्घश्चसूरःस्याद्देवेनटेऽतिमे

दिनीधीरंऽगोस्त्रनेवस्त्रेचूरुयांसीमकेप्यचीरीऽकुब्राटिकाजिलोरितिविश्वःवीविधःस्त्रीधीरीत्रीदिवृद्दिस्या
ऽसूरश्चाऽकनेसत्यर्इतिविश्वहेसचंद्रोसीरोऽर्कहलयोःघुसिचीरीजिह्मेऽनपुंसकंगोस्त्रनेवस्त्रमेदेवनेखव
नेदयोरितिमेदिनीऽकृऽत्रअनिदितामितिनलोपःवीधृतविमलाभ्रकमितिविश्वेऽमरःहधिहधुहृहोहुवपबीज
संतानेवपःपितरिकेशेरवपःप्राकारशोधसोरितिधरलेरतिदेवोवप्रस्तेघुमानस्त्रीवेलुऽकेनवयेतदेऽतिमेदिनी
ऽकृजेन्द्रयऽकृजगतिस्यादिषुऽदियरमैथुर्यऽगिगतौवऽजगतौऽडवपूबीजसंतानेऽकविऽआच्छादनेचुविवऽकृसंयोगेत
दिकलासेऽचश्चोकेगुऽकृऽत्यऽकेऽआहेऽत्यगतौनायकऽइतिऽकृऽत्राम्नःऽअहिनिरंवरीषऽडतिमेदिनीऽकृऽगतिसंतोषाय
स्मरऽकृऽआम्बरतिवेदनाभ्यऽदःशचीपलावंसरात्मन्यादित्यलोगयोरितिविश्वःऽअत्रघुरस्ताऽडपरिमालेपलसत्क्रिया ५ त्रि०
लंबनेसमऽहेवऽनेत्स्यान्नपुंसकंऽधिकेवप्रभुनेवप्रभमेचाभिधेयवदितिमेदिनीकुरोलोमच्छेदकःक्षुरःस्यात्
छेदनऽत्रयेकोकिलाऽवगोऽकुरेऽइतिविश्वमेदिनीखुरःकोलदलेझाकेऽइतिमेदिनीनऽःशिवेरवंजरीटेघुषमेऽकं
दंबकेकरिजातिविशेषेनाऽऊवंमंगलमुक्तयोरितिविश्वऽग्रःश्रेष्ठाभुतेऽकाऽडदेघुमित्रिषुऽकृटेस्त्रीवचाऽकऽयो
रितिमेदिनीसेरितिगौरादिङीषूसेरीस्त्रीऽउडुसिःपुमानितिमरःसेतःऽअवेसीतकेवनिबुद्धिमुनिसेदयोरितिवि
श्वःसेलःऽअवमलोघुमंसीरःवऽईवाच्यवदितिमेदिनीसुऽकंस्माऽआगविऽपेष्टमासेवैश्वानरपुमान्रेतोऽहिरुग्नि
दोःक्लीवंसुऽकोयोगांतरंसिते नपुंसकंऽउरजतेऽतिवगौरःपीतेऽप्यलेघोतविशुद्धेप्यनिधेयवत्नाम्नेतेमर्षेवंदे
नद्योःपद्मकेसरेगौरीवंशजातरजःकन्याऽऽकरस्यार्तयोःरोचनेरजनीविंगाप्रियंगुवसुधासुवऽआऽपगायाविशेषविषया
दसांपतियोषितीतिसूमेदिनीनदीसेदेवगोरीस्याऽऽकलाप्यवोषितीतिविश्वःऽअहवर्षाऽडशरदाऽऽशुतन्त्रीलसमन्विते

मागोरीतस्तुतोयसुरभगौरः पत्रिकीर्तितइतिप्रलंफुरालएतेनगौरः अभ्याचारइत्यादिनाषष्ठ्यामाख्यातेइत्यनुवा
कसुगपीत्यादित्यमरः मालेतिअत्यंयेरकसलतेमालंहेत्रेस्त्रियांटक्कारजोर्ज्जातेरुमानितिमेदिनीमालंहेत्रे
तिनेमालोमालाचुष्पादिदामनीतिविश्वःमालयतुनतन्नतलमित्युत्पलःहेत्रमाकृत्समालतिमेदिनीतःमलिश्
वेयिमधतिरुद्रटःमलिमालोस्मृतावरेस्त्रीलोदंतकृतोतरेइतिविश्वःप्रमिकसंसकसुकोशिरइतिविश्वप्रि
येअमरःपत्रेनशोःकुपूत्वश्पाकेनशत्रदनिआस्पोपुकनपत्यस्यःस्यात्लकारोहृद्यर्घःअनयोर्यथा
क्रमंकादेशानुनासिकौवसवतःनियःत्रिलोलयेलीमकःकातरःत्रस्तोलीमकस्तुलुकोवित्यमरःकुरशिल्पिन्यनि
धेयेमेदिन्योगम्यमानायांचकुरस्यादव्ययंनिकषपदस्यअविशेषेतोपपदमपंचम्यर्थेषष्ठीयंचअर्थद्वारकसंबंधे
षष्ठीअकृतिप्रत्ययार्थयोःक्रियाकारकसंबंधेनिरूपितकृत्कारकेकृतिसाद्यर्थेकृ
तिःस्त्रियांतावत्तरंजरागेरत्नकोधवकेशुकइतिविश्वःरत्नकोधवकशुकावितिहेमचंद्रःऊदृदंतेदेवे इदूद
ऊदृतिसौत्रिकःवरणतिसरुलयोःसंज्ञायांउवर्णोऽस्त्रीयानयात्रंसुनगतोनपत्सर्जनेसुनकःश्वपकःश्वाम
कइतिकृषिविशेषःलक्षतेःस्त्रीलक्षणेधोधवश्चासौसिंचोगयोःकृत्याकोदालिकःकृतकमितिहे
मच्छेदनेकृषेःकृषविलेखनेअस्माच्छुरकार्षकःकृषीवलःकृषकःसर्ववकृषकःपुंस्यिकलिस्याकर्षकेवत्रियंयच्चा
तिमेदिनीउदकंवउदीक्षेदनेअस्माच्छुनननुकृनिश्चिःत्रीत्यादिनागतार्थसिद्धावंकादासादत्रंवार्घसिद्धि
रुक्षिकृणोःओव्रश्चूछेदनेकृषविलेखनेओंदिपलव्यवसरेकषशिषेतिदंडकःहेमार्घकिःसुपेःसुपस्तिवे
अस्माकिकनश्चनोदीर्घश्चस्यमेःस्यसुराद्यै क्रियःपुंक्लीत्रंकव्यविनिमयेओंदिपलिपलव्यवसरेसुतोवपन

वयत्कृगतोखनुअवदारेणोल्पःओंदिउपपदेइकस्यात्स्यापलिकइतिनत्रेवप्रश्नेवाओंदिस्यापलिकइतिसिद्धौआंडपलीस
त्रपलियहणंअपलाषुंडसुद्धत्वलनःउपसर्गात्निहसर्वसिद्धतिउमनोरमायांआपलिकशब्देऽपलिस्वरेणआयुदात्तश्चआ
पलनव्यवहरतीत्यर्थेघकिउकिनश्चसंतोदात्तश्चौउंगतौस्त्रैणेशब्दसंघातयोःकुच्छरुलोअवरुलादौक्षेपनःपलि
लिपंफुरेइतिमेदिनीस्त्रैणस्त्रीरःस्तनवीर्यइतिवैराहिकात्यवाहचिउत्तेनइतिनिर्यकारोपिकेचिद्वुसुस्तावृनोपतत्रेवनन
इत्यादित्रयोगोपदेशेननिर्यकारस्यापिशेषीतिमाधवादिस्त्रीत्वादिउपसीकृतत्वात्कृतसूत्रेविशेषीउमेवसंतः स्तेनश
ब्दोनिर्यकारएवेत्याऊःहरिणःउंसिसारंगेचिउरेवत्रिषेयवत्हरिणीहरितायांवनारीनिघंटुसेदयोःसुवर्णप्रतिमायां
चेतिमेदिनीहृजेःहृजीवर्जनेहृजिनेपापंहृजिनंकल्मषंजीवेकेनोनाऊढिलेऽप्यवदितिमेदिनीअजेःअजगतिक्षेप
णयोरस्मादिनवृअजेरजादेशविधानंघर्मस्तितत्रारहवीनाघर्मितित्रलिंगेधर्मऊष्मस्त्रीस्वेदयोरमरःवऊलमनसा
पिअमस्मादपीत्यूषःकवकबृजीवनेनउगरूपेगरूपमस्यास्तीऊढिदादेर्दोऽवरंवऊनेकविनमपिनिश्चरेस्मात्सोउविषु
नपुंसकंस्त्वालोकविनीघटिकायामपिकविनागुडशर्करायांचेतिमेदिनीमलिनंहृषितेऊढेऊढमन्योऽन्योषितीतिमे
दिनीऊढिनमितिनगरंऊढिनुमंऊलोपश्चेतिश्रीदत्तःऊढिनःऋषिःतस्यापत्यंकौढिनःयत्कृविपवीणिदिनवेऊढिवंत
इवानामितितेत्रिरीवशुष्यर्घःउदहिःहृगतौहरुहृहृऊढोऽविलंनद्योहृहिकांचनेचपराक्रमेऽइतिमेदिनीदक्षिलोदृ
क्षिलाऽऽतसरलवंदहरिषुश्रवोमेत्रिषुयज्ञादिविधिदानहिंसास्त्रियांऽमित्रदक्षिणःसरलोदारपरंदानुवर्त्ति
षुवाच्यवदक्षिलावावीयज्ञदानप्रतिग्रहयोरितिविश्वःअत्रैकगतेःअस्मादिनरकिस्यात्इकारश्चअंशतोःपरवेऽ
रिलंशूलमूपरक्षिस्मरःइरिलंऽषरेस्त्रीनेपातिमेदिनीवेपिदुवेएकंवनेऽहिरश्चेनेश्चात्कानिनऽकस्यश्चअंशतोः

तत्त्वबो॥ कुदंत
धध

तिधातुस्तोऽवऊत्यन्नाभीत्यनुपदमेववदुमालोयुवृतेनसर्वत्रीवयवार्घानुगोपिसूपपादइत्याऊःवंदे वंदीऊदनेऽस्माद्यु
चूग्रोदनंनास्त्रियांसक्तऽवजायादनास्त्रियांपितिमेदिनीगमेःगतृगतौनलोतरिक्षंगमनमित्यमरःबऊलंमधूस्त्वबकुलेऊ
चदीप्तौमंदनंउऊतौनारेऽतिनिंदोनारवेस्त्रियांपितिमेदिनी गापितंवरयोषितोरोचनःकुटःशालम
लंसोदुंबरेस्त्रियांवेत्रेकेतकेत्रिषुक्लीबेचदिराऊादेचंदनंमलयोद्भवेचंदनःकपिलेदेस्यात्लादीनेदेउचंदनीइतिविश्वंद
नोउनदीस्त्रिदिवेदनोऽस्त्रीमलयेऽसऊकाल्यानुमऊकमितिमेदिनीनऽकालेत्रौषधिविशेषःसऊकालऊगंभोसा
कासायन्यामपिस्त्रियांमितिमेदिनीग्रसुऊेपलेग्रसनंऊेपलेऊीवंपुंसिस्याऊीवऊुमइतिमेदिनीअतस्तात्कर्मणे
यतइर्वःराजातनःस्त्रीरिकायांस्त्रियांतेकिंतुकेपिवेतिविश्वमेदिनीौएवमन्येपिऽहृष्याःरंजेःरंजरागेसुटिरंजन
२ जनोरागऊननेरंजनंरऊचंदनेइतिमेदिनीबाजऊत्वकात्कूवरपिकुनृऊफलःनूमनसज्ञायांहृऽआलिप्रमवेहृऽ
कंपनेऽस्त्रियांकेबऊलवचनाऊाषायामपिकेचित्नुवनंविष्वेयेयिमात्सलिलेगगनेजनेइतिमेदिनीविष्टंनुव
नंजगदित्यमरःनऊनंजितियदिज्ञेतिसंप्रमारलंपर्यऊस्त्वनदःदस्त्युत्वेनन्नःऊीवेंबरीषंन्नाडीनत्यमरःकुहृ
ऊविऊेपेहृपाऊनादौहृजीवर्जनेमहिषुत्वादोरुधाऊूधारणपोषणयोःनिधनंमाकुलेनाडीइतिमेदिनीनि
धनंऊलनारायोपितिकेचंदःऽषेःस्नेधृषाऊागऊोग्रस्माल्कुःधिषादेराऽत्वंधातोःधिषलस्विदाचार्येधिषलाभी
षियोषितिइतिमेदिनीगीष्पतिर्धिषणोगुरुरित्यमरःवर्त्तमानेशटत्वेतिघाचऊगिदवागितिनुमिनऽस्त्रियांनूगित
श्रीतिश्रीपिमहतीत्यादिसिध्यतीतिभावःनतुहृषमऽदहृयःउटःराहृशानवाविति॥तत्रत्यंतावत्वनवतुनतस्यव ध्ध
र्हमानऽहत्वेत्विनकर्त्तव्यमितिमऽदेवऊाघवमितिचेत्तत्रऽकुःशाहृत्रत्यंतत्रेऽकुर्नरिऽतिशाप्रत्ययेम

हृतीत्यादावाद्यीनद्योरितिनुमृस्यानदीत्यादौउतोम्यनुदात्तेनिःहृदुपदेशादितिउमोर्धातुकस्वरःस्यादितिप्रत्यय
तत्रउतस्मातिप्रत्ययस्यग्रार्द्धधातुकत्वात्सुपगमेनऽजभावोनोऽक्तदोषइत्यायातंचेनविघातंनेस्वीऊृत
मितिहृत्वेऽमऽहऽजागमेऽगतौइषंतीतिविऽवाविषछेदनयुंसकमितिभूनाथवऊवचनमुदाहृतंनेषन्न
ऽनेपुमानृविदोनदृयोःहृषंतोविनाग्रनयोश्चत्रिषुक्लेचेतकिंयुकेपुनाविभोइतिमेदिनीहृहृतीकृऽवार्त्तिको
कटकार्यंचवाचिवावारिधान्यामऽत्पंचलंदोवमनंनदृयारितिविश्वःशातवशावाऽगिदवागितिनुमहृहृत्
विपुलःमरुतावत्रकीनेदेराऽत्तेउत्मान्नपुंसकंतवनेदेपुमानृश्रेष्ठेवाच्यवदितिमेदिनीमऽहतीनारदवीणाविघा
वसोसुहृहृतीउवरोसुकलावतीमऽहतीनारदस्यस्यात्सरस्वत्यासुकल्पीइतिवैजयंतीग्रवेऽकुमालमऽहतीऽकु
र्मऽजरितिमायःजगत्यांहिष्टयेऽजीवनायौनाऽजगमेत्रिषुजगतीत्रुवनेदमायांऽलनेदेऽजनेविचेतिमहिनीतत्रवायु २६५
वाविनःपुन्निंगस्यशाटवऽशावाऽगिदवेतनुमिजगन्ऽजगंतइत्यादिनवतिद्युतिगमिनुहोतीनोदेचेतिस्युत्यादित
स्यउनुमनावाऽगतृतगतौऽजगतइत्यादीतिबोध्यंसश्चतविऽचयनेहृपत्रीणनहृनिसागत्योःनिपातंत
इतिग्रतिप्रत्ययोताइतिशेषःनिहृग्रर्घमितिएवंचसंश्चदित्यत्रोगिदवागितिनुमःशाकपनाम्नेरुदित्यत्रउ
गितश्चेतिङीबनेतिनावःसाचिनातमितिसन्नंतिवऽसुसहृवत्त्वियतेःसंश्चदित्याऽत्रिपक्षेत्रमितिचंऽमाऽत्स
न्येविदेतिगर्नमितिवेऽत्तऽतत्वेतिविमाऽहमंबधिनऽकारम्प कारस्यघःगोरित्यनुहृत्रोवऽत्तनो
पधातिनंत्यमरःछंदसिभूतोहृत्वयोरुनोपंधाऽतिप्रमन्मऽहृत्यादिमंत्रहृयेशावशानऽष्टोगंऽहृपरत्वया
ख्यातःकंऽतिकृजिमजनिहृधुहृधोमऽत्सुत्यादौपऽमऽलिऽस्योऽमानृकित्स्यात्तऽउमानोमघऽतिकंजे

रजनिरितिरंजरागेऽस्मादप्यनिः नलोपोपिवाऽऽलुक्कात्कृदिकारादितिङीषू रजनीरजनीनालिनीरात्रिरित्यजु
ज्वलतुवेतिमेदिनीआदिःशुषशोषणेऽस्मात्सनंताद्डिःउपपदेःअनिःस्यात्कृषेरादेःऋषु विलेखने वृषणिजनिइ
तिवैदिकनिघंटौवरषलिंगाःइत्यमनुष्यनामसुपाठात्स्त्रीत्वमसच्चरषलीहतइत्यादिमंत्रेषुवेदस्यापिकारेस्त्रैवव्या
ख्यातत्वाच्चउज्वलदत्तेनउणादिश्चयइतिपठित्वाघर्षलिर्वधूरितिव्याख्यातंतदयुक्तंतथासतिधृषेरित्येवसूत्रेय
त्प्रागल्पस्यकृत्वायवाघलिंगमात्रादादिश्चधृषंशब्दात्पश्चाद्गौणत्वाद्वाघत्वंतस्मादादेश्चचर्षनिदशापादीदूतौपाद
एवसूक्तंस्यात्ऊःऊर्दःऊर्दनऊलोऽस्मादनिःतस्यसुकागमश्चहृतेश्चहृउवर्तनिऽस्मादप्यनिःवर्तनिरितिकृदि
कारादितिङीषिउवर्तनीसलिःपद्धतिःपद्यावर्तन्येकपदीतिचेत्समरःकृपवेरलेकृपलिरायुधमितिउतस्यवादीकृ
पलिंउल्पतीतिमंत्रस्यवेदस्याप्युक्तेकृपलंकृपलमनुतरल्पतिचरत्यतिगंधुमितिव्याख्यातंऊर्विऊर्वदृज्ञायांऊर्व्यते
केऊर्दानेसुगतौचोदऊपवारणेऽर्पतश्चर्दवमनेऊर्विरितिसांतंतमर्विषामूर्जयन्तिरितिमंत्रःनयनमिव
सनिर्ऊर्णतिदैपमर्विरितिमाघःज्वालानामानर्वुंस्यर्विरितिनानार्थसंग्रहेऽमरःइदंतोवातिलिंगतादर्वेस्वर्
तिसावःऊर्विर्हितिःशिखाग्निमित्यमरःरोविःरोविष्णवेऊर्वशिवग्नेर्ऊर्वशिवमर्पिरितिसांतंतेनाऽर्चिषा
स्त्रियामेवेतिलिंगानुशासनसूत्रंएवंचपटलंऊर्दिरित्यमरग्रंथेपटउत्साहवर्यूर्दिषःकीवतावदंतउपे
त्याःऊर्द्धतीतिऊर्दिश्चग्रतीत्यूर्श्चसूत्रेऊर्वतीनियमंतीतिविग्रहःहृदेःहृदिहृदौऽस्मादिनिःऊरा
ऊलोरितिसूत्रेणानामग्निःऊर्चिर्वेधानरोवह्निरितुपक्रम्यवृद्धिःसूक्ष्मत्वमरेलाऊर्वान्द्युतेःद्युतरोनोऽपोति
रश्मौदिवाकरेऽमान्नउग्रकंदृष्टोस्मान्नऊत्रकामयोरितिमेदिनीवमोऽस्मादूधुरोविष्णवेऊ

४६

वेत्यमरःसुवःस्वतेरिसिःसूत्रात्स्वकिंतुषहःसर्षलोऽस्मादिसिःसूधृस्थांतादेशःपिबतेःपापानेऽस्मादिसिःसूधृगाग
मःजनेःजनीप्राऽनविमनेःमनऽस्वनोधनेऽस्मादसिःस्यात्छंदसिधुकारश्चांतादेशःमधुःपवित्रऽस्वंऽग्निर्दृऽरुगतौदृ
पालनदूरणयोःदुवपबीजसंताने व्यजदेवऽज्ञादौतनुविस्तारेधनधान्येतपसंतापेएषऽसिनितिस्यात्कृलोऽस्त्रि
यामीमऽरुःकीवेऽस्यमरःअंहिर्नपुंसकेपरुषीऽतिवक्रुःकीवेतनेत्रास्रुतावपीतिमेदिनीऽशस्तासंऽकृतिःऽस्रास्रा
ऽकृतिरित्यर्थःव्यजुरितियजुर्वेदःतनुंशरीरंतनुषेतनुषेऽनंगमितिबंधुःस्यात्तनुस्तनुषाभार्यांधनुषाचधनुर्विऽरि
तिद्विरूपेपुविश्वःऽघाश्चियंधनुश्चापंविश्वमरःधनुःस्त्रियांलेनानस्त्रीराशिसेदेशाराशानेधनुर्दरेत्रिषितिमांतेमे
दिनऽएतेःरएगतौविश्वमाऽसिःस्त्रियांदृढोरुतायामायादेशःचक्षिंःचक्षिङ्व्यक्तायांवाचिऽग्रमाऽसिःशिश्व
तिशिक्षातत्माऽदेशाऽसावःचक्षतेरूपमनुनवत्यनेनेतिचक्षुःसुदेःसुकुवैचित्रेसुऽउनःशब्दनीरूपमसऽ
त्तमाऽस्यश्वेयमरःकृगृकृविक्षेपेगृनिगरणेगृहिंसायांहृऽस्वरणेघतेयावनेनेऽकृतःकर्बुरःऽकायाकुबुरो
यांउरःऽकसीऽइतिशशाऽर्वःशर्वरीयामिनीस्त्रियोरितिमेदिनीवर्बरःपामरेकेसविन्यासेनहृदंतरेवर्बरः
कंडिकायांउवर्बराशाकपुष्पयोरितिविश्वःबर्बरःपामरेकेशावकलेनीहृदंतरेफलिकायांपुमान्शाकपुष्पने
दृसिदोःस्त्रियामितिमेदिनीचवरंसंदितेऽगलेऽतिवनोयेऽषऽविशरणादोनिऽस्वादस्मात्कऽस्वंऽस्मात्मदिस्व
तेरितिषुवंनिषद्वरःस्मरेपंकेनिशायांउनिषद्वरीऽतिमेदिनी॥ऽस्तुणाऽदयोऽष्टौगणाःपादः। छिवुरऽग्नयोरिति
छिदिरुहैधीकरणेछदऽपवारणेछिवरःछेदनेऽवेधूर्तेवैरिलिवत्रिश्रितिमेदिनीधुधान्यधरऽलपोषणयोःपापाने मा
ग्राने ऽषंभवयालुगीवंमंतस्यनिपातनऽत्येकेऽन्येऽपीवमीवतीवनीवस्तोजेएसःघरचिलोपोव्योरितिलोपमाऽ

वीवरः कस्तवेस्थूलेइतिमेदिनी वीवरइतिहिंसनकइत्यर्थचन्द्रिकायुल्पेनमीवृहिंसायामित्यस्मात्वरजितिकेविहाऊः तीवरोनाबु
धौव्याधेइतिमेदिनीस्यान्नीवरोवालिजकेवाच्यवेपिवइत्यमरेइतिमेदिनी विस्तृतप्रकाशोगात्रेतिगात्रविलोकनेकदूरं
ऊक्षितेवाच्यलिंगेतऊनंसुरकमितिमेदिनीबाऊउकाऊपहर्षकऊदानादनयोरित्यस्मात्वरस्युकारलोपःउपऊरं
समीपेस्यादेकांतेपिनपुंसकमितिमेदिनीउपऊरोरघुइतिकेचित् इत्यूलगतौधिन्वंधनेजिजयेदीङ्क्षयेउषदाह्
त्रवरकृणेइनःपत्योनृपार्कयोरितिमेदिनीजिनोर्हतिवबुद्धेचपुंसिस्याद्त्रिषुजिवरेइतिवरेदिनीमूषिकयोषा
यांऽगतिकातरेस्यवदितिविश्वःउशीरीषेपुमान्द्रूहाशीतलेरम्यलिंगकइतिमेदिनीज्वरज्वरेस्तोजनम
संहरलंकिनस्मायाहृहोत्रस्मकेइत्यादेशःमीवृहिंसायांडिंडीरोऽब्धिकफःफेनइतिहेमचन्द्रःमीनोराशंतरमस्येऽ
तिविश्वःऊषविलेखनेत्रस्माद्दर्लवाच्येनकृस्यात्कृष्णःसत्यवतीपुत्रेकेशवेवायमेऽनुनेकृष्णास्याद्रौपदीनीलीक
लाऽऽरूढयुवतिमेचकेवाच्यलिंगःस्यात्कीवेमरिचेलोहेत्योदितिमेदिनी बंधेः बंधबंधनेत्रस्मान्नकृस्करोऽह
स्करोऽब्धप्रभाकरदिवाकरइत्यमरः बुधोनामग्रहेऽत्योदितिमेदिनी धाहृधारणेदो हृपालनादौवसति
वासेऽत्रजगतोऽतस्मात्सगमेनेस्योनः स्यात्नकृत्यवेसतिस्तवइत्यत्रसंप्रसारणंस्यात्वेनइत्यत्रगुणोनस्मा
दितिलावः धानाहृत्यवेत्रोक्तोधृस्माकेऽग्निवोऽदितिविश्वःपर्णपत्रंकिंशुकेनाऽदितिमेदिनी वस्लस्लक्रयेऽंमिवे
तनेस्यान्नपुंसकमितिकश्चनेऽतिसुंटाकःप्रजापतिश्चक्षेःलक्षदर्शनांकनयोःलक्षणमित्यादिलक्षणलक्ष्मणश्चे
त्यावपिनामविऽत्योःऽजीवोरामस्त्रातरितरुक्षणेऽस्त्रयोषायांतुलक्ष्मलेतिश्रवसेस
र्घःलक्षणनाम्निविऽत्रेचमोमित्रेरविलक्षणःलक्षलंलक्षणनाम्निरामस्त्रातरितरुक्षणइतिविश्वःलक्षणोलक्ष्म

लोपिवेतिहिरूपेषुवविश्वःलक्षणंनाम्निविऽत्रेचसारस्यांलक्षलाक्षवित्तलक्ष्मलाद्यौषधीनेदेसारस्यामपियोषितिरामस्त्रात
रिपुंसिस्यात्सश्रीकेवालिंगेयवदितिमेदिनीकेतोदुम्बरसामपिलक्षणेतिनिर्मकारःस्वीकृतःवने वनमंनक्षवस्मान्नः
उपधायाश्चंवृवेनेतिनहृपधगुणःसिवेःषिवुतंतुसंतानेबाऊउकादितिएतत्सूत्रेहृस्वोयेनविधिरिति
सूत्रेकेयटग्रहेवस्यष्टयलितिलहृपधगुणेऽतेनेत्रेकारमस्त्रायादेशेउद्योपिसार्वधातुकेस्यादिनागुणेऽतेसयोन
इतिस्यादितिनावःस्यानःकिरणसूर्ययोरितिमेदिनी ऊहृऊविऽत्रेपेहृन्नवरलेदीर्घपिवेउहृवरणेउहृषवयोऽ
नोदिवाहिःऽहृइतिऋादौवुरादौवधिऽखंधनेहृगतौपनस्तुतौऽनत्रालनेऽत्रिषद्ऽत्रेत्यस्यानप्रत्ययोलित्स्यात्क
र्णःएघाऽल्पेहृसुतेसुवणेश्रुतावपीतिविश्वमेदिन्यौवलीऽडाजिह्वाछऊकादियत्रागुणोकसुवसुतौनानास्त्रियांस्त्रे
ऊपाऊदविलेखनेइतिमेदिनीविश्वमेदिनीस्त्रियांऽहऽइतिजलेजिर्लऽडेऽधितिरेमवऽत्रःधऽजिनीवाहि
नीसिनेत्यमरःऽडोलाऽस्त्रियांमाटकेस्यादाढिकादिवऽहयेपुमान्हऽपीपतोऽस्त्रकाकेस्त्रीनाहृदंतरेस्त्रियांकाशं
वुवाहिन्यांगवादनामपीष्यतेऽत्रलंनऽकेचमुऽकेस्यादितिमेदिनीस्वनःस्वावेप्रमुखमविज्ञानेदऽनिपुमान्इतिमेदि
नीधेनःसमुऽनद्योर्वधनाइतिविश्वःस्त्रीकोधनेत्यादिषुवाऽडनामसुधनेतिवैदिकनिघंटौपठितंऋतएवधेनोजिगा
तिरास्तुषेइत्यादिमंत्रेसुधेनावागितिव्याख्यातंसाप्येहृषिस्त्रिहृषपिणायांऽतपऽनोपलेरसऽग्रहेऽत्स्नातिस्मापि
पामयोरितिविश्वःसुऽनःसुनृऽग्रनिषवेऽस्मात्स्यादितोदीर्घश्चसूनाद्योऽजिऽकापिवेतिनांतेऽमरःसूनेप्रसवपुष्पयोः
सूनापुंस्यांवधस्त्रानगलऽकंठिकयोःस्त्रियामितिमेदिनीरमेःरमेर्लंपताऽनःस्यात्कास्यांतादेऽनःरनंस्वऽजातिस्त्रेहे
पिमलावपिनपुंसकमितिमेदिनीरामारसऽग्रास्वादनेउपधादीर्घःरामाऽतस्त्रुनंगाऽहृयेमतापर्प्योमयिस्त्रियां

मितिमेदिनी षत्व स्वप्नेऽपधादीर्घः मास्नाऽगलकंबल इतिहेम० स्नास्नागोगलकंबल इतिपाठांतरं छागतिनिहत्वावि
त्वम्त्वंत्वयस्मदेकवचनं अंवअंघुस्नुणास्नासूस्पृंस्नंनेहृत्स्पृवेतिमेदिनी स्नसीलोहक्रतिमावीगत्यादिषु गुणनावो
पाअंवर्वीणाविद्युतिवज्रकाशितिमेदिनी गदास्पोगेशब्दे हुदाऽदादनेगेषु नटेगायकेचदेष्वुदंतरिङ्दमि इतिविश्वः
कुत्पृः क्रुतीविष्टनेऽस्थ्यादेशेऽत्वम्सर्वंकुक्किंछितिमेदिनी क्रिंजेः क्रिंजक्रिंगनेऽस्मात्कमः धातोर्दीर्घश्च नी
लीमाषडलबलीवर्षलोहजिमुष्कके कंकावयवायुकेपुंक्लिक्लिंगास्मस्यांगनोक्लिंछितिमेदिनी यजि यजदेव
तासंगतिकरणदानेषु धश्चधश्चौ दमुउपक्रमेऽनीकाऽर्दादे दमुश्नोरेरिकोदुग्धानिमेदिनी श्नसनसुःस्यात्सुमिश्राण्ड
मिश्राऽहुतिच मुंजि मुंजपाठतोढो मूढ़ःअलत्यागेस्नासायलाभरंबुकुत्सुकोस्नः मूत्रुनमिरलेऽयमेइतिमे
दिनी मनेः सगनो पानी पादकूले नाऽस्पाढ्ये विश्वाशो नापुःकंवुंबुंबुंकनाऽशोकुंकुंकेंकिंतिमे
दिनी सुवः सुऽगतौ श्नानामनेकार्थत्वंदिऽनाथुलि स्नतंत्रेलाषनेऽनेनेतिविश्वः दशपाऽशेऽनुपः कि
ञ्चेतिपक्षेतेचुपमंदार्थांगतौवापतीतिचुपः मंदगमनकर्तरिचुवः ष्टुऽस्तुतौ ऽस्तातःस्याद्दोदीर्घश्चसुऽमूङ्गुऽस्रनिषवे
मूहिंसायांऽस्रायःस्यात्सवलिऽकवतिलिंबुऽस्वरार्घसूवोव्यंजनस्यदयोरितिमेदिनीऽसूपसितिबाडुलकाऽलंरूपस्वंऽह
लिंचेतिदीर्घः स्रुस्कोटनेमूपसिस्विद्यामित्यमरः कुयुऊशब्दशब्देऽस्यांपः सचलिऽतिदीर्घश्चेत्वष्णिःत्य
वनुऽवदारणेवृतीउसमाधौ स्नाधविलोडनेरुशब्दे दृपाजनादीवर्ण्यंकेषवलाढ्ताविति विश्वः शंबाऽदृल

पिवंपिंस्यात्स्तिग्धनामेतिमेदिनी विश्वाक्तिमाऽल्पाषइतिवाषंमूषनिवाऽश्नातीतिकोशांतरमस्तिऽस्याऽर्शआद्यच
चेति तल्यंमदेकवचनेऽशायनोक्षेचनदयोरितिमेदिनी ऋमरोऽत्रमोऽतल्यंशय्येतिस्तानिऽस्थिस्तनगदंदेवशब्दे

चुरादिरंतौ मषवधौ वुषवुंछो मदीहपलिपकयोः घटादिःपल्योल्पंतेनः इतुत्वस्यात्स्तनस्थिनुः पुमान्वारिधरेक्लि
नितेचेतिमेदिनी स्तनयित्नुःपयोवाहेतद्वतोमृगरोगयोरितिविश्वः वर्षयित्नुःसुतेहेस्त्रियांपवित्नुःपिकेद्विजेइतिवगदवि
त्नुःउत्पातकालेजल्पाकेकार्मुकेपित्तेतिविश्वेमेदिन्यौमदयित्नुःकामदेवेपुमान्मद्यनपुंसकमितिमेदिनी हृदनिमुक्रुक्करणे
ऽनहिंसागत्योः क्रुतुरितिकर्तरित्यर्थः किंस्यात्गुणः ऽत्रुरितिऽनुदात्तोपदेशेत्यादिनाऽनुनासिकलोपः एवमुऽत्र
त्रगमेःक्रुऽस्रत्ययेऽजिगत्रुरित्यत्रापि बोध्यः शास्त्रंवेतिचाऽर्तादृपादिहनोतुक्रुरितितकारेहितंपवित्राक्रुप्
कर्त्रादृतुःवक्रेकदेशेबाऽऊलकालजोपःगमेस्त्रिगत्रुरित्रुदात्तंस्त्रंशादिकंलृत्रिमावादात्तयाचष्टे
यतेसुरूपकृतुमूतयेजेष्टराजेनेरंहतुंमनोवाधायदत्त्रवेमरगंनन्नीमहुपदृतुंमुयोनमनुष्यउतवातिगत्रुरित्यादिऽत्र
एवंतिशतुविहरवतामाधवेनऽपदृत्रुरित्युदात्तत्वंकिंत्वादनुनासिकलोपऽस्तुकं दासान्तोहुदाऽदादानेनादी
नोदातुदतिरिविक्रांतइतिमेदिनीमात्ररश्मिदिवाकरावित्यमरः क्वेःक्वयतिनाषणेवसुर्वाचालःखेटःखेटपाने०म्नाम्नु
स्यादिकारस्त्रोतादेशोधेनुःस्यान्नवसूतिकेतमरः सुवःऽइऽप्रालिप्रसवेऽस्मात्सुःस्यात्सचकिंतद्विश्वाक्तिमाहमनुऽप्र
त्रेरितिनऽहातेःश्रोत्रांकस्यागेजनुःस्यात्सुमित्रोराजर्षिभेदेवमधुसूदनेइतिमेदिनीस्योन्दःछागतिनिहत्वोऽस्मात्नु
स्यान्विश्वाक्तिमादस्त्रापुःकीलेऽरेणुमान्ऽस्त्रीधुवेइतिमेदिनीघ्रंजिहृऽअजगतौ हृऽसंभ्रमेऽरीगतिरेषणयोःएस्यो
पुंसित्स्यात्वेलुर्भूपांतरेवंशेऽतिविश्वःरेलुःस्त्रीपुमन्नपुंहिंगुःपर्वटेपुनरितिमेदिनीविषेःविषूव्याप्तावस्मा
त्पुःस्यात्सचकिंशानिःतृनिवादायुन्नंतंविष्णुस्त्रिविक्रमविष्णुनारायणःकृष्णश्चस्मरःकृदाकुंऽनकरणेकुदात्तदाने
कुधान्यधारणवोषणयोरादाने०ऋचेऽस्तुत्यांकजगतौकर्केःकर्कंतिलेवक्रोशुक्लाम्बेदुर्लभेघवेइतिविश्वमेदिन्योरांका

नद्यंतरेकबुद्धिनवज्ञातरज्ः स्त्रियांसंज्ञेतिनिघंटुतिथिवितिमेदिनीराकाउसरिंतरेराकानवरज्ः कन्याश्लेतिःश्लेमिपिचेतिविश्वः
इंद्राक्षारावणेकेणइतिरत्नमालाबाऊकाकंतज्ञाहर्वकविधेरनित्यबाधनेतिबोधंअर्कोर्केपर्वस्फटिकेरदोताद्रिवज्रम
तावितिविश्वमेदिनीकक्कोरस्त्रीघृततैलादिशेषंदंतेविज्ञातकेविट्किंइत्योश्चपापेचत्रिषुपापाशयेपुनरितिमेदिनीका
ऊलकाऽमेरुदिक्ःरंकःकपलमंडूकोरितिमेदिनीकपिऊकादिवाक्षत्वंटापूलंकारद्रुःपुरीशारवाशाकिनाऊलटा
सुचेतिविश्वमेदिन्यौयंहमृगलोहरत्नवरलेहसत्तायांशवशेषेलोपुंसस्तेयेमकइतिमूकंसंज्ञायपक्षिभिंइतिम
मितिमंत्रस्यवेदसाप्येउमूकंसरणशीलपर्विवइंसंज्ञापसम्यक्कीर्तीकृत्तेतिव्याख्यातंनकंक्लिदेवकाजेचेतिमेदिनी
मुष्कोमोहकवृक्षेस्यात्संघातेवृषलेपिचेतिमेदिनीपुंक्कोव्याससुतेकीरेरावणस्यमंत्रिणिशिरीषपादपेपुंक्लिंधि
पलंनिकुंभकंवकंवक्कलशाकेयोरितिविश्वःउलूकोविनावश्योरितिमेदिनीकुलूकःपुलिंदःकलुगतेनिशीतत्रयेकेशाष्ट
पापाणेशाकगतौअतमातत्यगमनेएकंसंख्यांतरेश्रेष्ठेकवेतरयोस्त्रिषितिमेदिनीकाकःस्याद्घायसेहरुप्रभेदेपित्र
चर्पलिशिरोवरुक्षलोमानप्रभेदादपभेदयोःकाकास्याकाक[illegible]नामयोःकाकोजाकाकऊधयोःवकिकायांम
लद्यांचकाकमाचीचयोषितिकाकंमुरतवेश्मकाकानामपिमंदतावितिमेदिनीविश्वप्रकाशौपाकंपलितोद्भिशो
केशस्यत्रस्माशोकेश्लक्ष्णस्यादीपवर्तनेचित्रेचितिमेदिनीशाकंउशकलेवल्लेकइतिहेमचंद्रोधातुरितिवरुवःसर्वशा
ष्टेचौरादिकइतिमिदेचांत्यास्तेकेयटअतेःसर्वनामर्मर्मर्यतिहुलेनेतिमंत्रमर्मर्यतिविवेयीकरोतिनर्मयतीतिवे ४९
दस्यांनवैचलिलोपस्यानेवशावेनऊचानावान्मकइतिनसिध्येदितिवाच्यंसर्वत्रानिहितदर्शनात्तेनातनूकरणेअस्मा
दपिबाऊलकाकन्याकोहिपांतरेपिवशाकेऊमविशेषेवशारुरितकेस्त्रियांइतिमेदिनीनोरुःश्रोत्रेकृत्यागेअस्मा

निशाष्टेउपपदेकस्यात्नीदाकागोधिकासमेइत्यमरःनीलदेःपसूविशेषेअस्मान्निशाष्टेपपदेकंस्यात्सचित्रिंत्वहितोपःप
दिरप्रतेरितिषत्वेनिष्कमस्त्रीमाष्टेसप्तातेदीनारकर्षयोःवक्रोलंकरलेहसमतेहेसपलेपिचेतिमेदिनीप्लेःस्मुशाष्टेअस्मात्क
स्यात्कस्यवर्णागमःस्यमकोनीतिकायांस्त्रीस्यमीकोनाऊहरुयोरितिमेदिन्यांजिंजगतिक्षेपणयोःयुप्तिअलोसूत्रकंवने
लीस्यापलेएसःकस्यादेषांहीर्घश्चतस्यामघुलानावःअजेर्वीनावःस्त्रियःस्त्रीलकायांस्यात्कधातोरीर्घश्चेवतस्यामघु
लानावःशकेःशकूशकौशकंतिपचिहिशऊंतिशऊनहिंसाइत्यमरःशऊनस्तुउमानपक्षिणत्रपक्षिविशेषयोःशु
नेसिनिमित्तेचशऊनेस्यान्नपुंसकेमितिमेदिनीशऊंतःकीटभेदेस्याद्धामपक्षिविहंगयोरितिशऊनिःपुंसिविल्गे
मोवजेकरलांतरेइतिचनुवःनमन्नायांस्त्रियांस्त्रीचस्यात्जोऽंतःकुदिकारादितिलीषमंतीनटःघंस्यात्तयाचअस्त्रिय
वेतीस्त्रियांप्रयोऊवरइतिशाष्पेवाऊलकाकुमेरपित्रत्पत्रादिलोपेधातोःऊशादेशःऊंतिःइतोनुष्णातेरितिडापु
ऊंतीपुंसियांभवशात्नयोगुणेउऽमेरितिमेदिनीअवातिरक्षादिअवरक्षणवदवक्रायांवाचिअस्यामपिनिवदंती
तिकुदिकारादितिवाङीषूकनुवस्त्रियांपुंसिरत्नेनपुंसकेनाम्नायांस्त्रियांपशुपुंसकान्देहेसुरसोवाच्यलिंगकऽरतिमेदिनीचुचवसुः
स्यात्सुमेरुनामोज्वलनेत्रालिंगेहलेइतिविश्वमेदिनीअनुऽनदअवऊहेशब्दअस्मादनुऽत्रत्ययःस्यात्स्त्रियांपुंसिजि
ह्वाकुलकाभावःकुहरुहविकेपेहऽत्रवरलेहविदारलेप्पेतःकरुलसुरसेहरुहेरुपायांकलंगमेतेतिविश्वमेदिनीव
मलस्मरुनदेशुप्रतीचीपतिसूर्ययोरितिविश्वःदारुलोनीपलोनीप्रभेदेत्यमरःदारुलोरमतेरनात्रिषुउस्माज्जयाव
हेऽतिमेदिनीत्रोःतृप्तवनतरलयोरस्माउन्मत्तात्तदर्थऊप्रत्ययेनाम्नुप्रत्ययेनाकेपरेविधितिमेदिनीगौरादिवाङीष्
तत्कलीतत्कुनदीचेतिहिमपेषुविश्वःकुधिकुधकुधायांपिशाचवर्यदेवेवंदीपनायामवनिधिःश्रोत्रोधातुःपिशु

नोऽर्जुनः खलतरुस्मर [illegible] नुनेकुंकुमेस्मृतेकपिवक्त्रेचकाकेनासत्वकङ्कटयोस्त्रिषु दृङ्मा वापि सुनासीरस्यादितिमेदिनी
मित्रुनंनद्वयोरिन्द्रेदेस्त्रीपुंसयुग्मकेइतिचफले: फल्गुनिष्फलौअस्माडनङ्गागमश्चधृतोफल्गुनसुग्रीवकेनदीनार्जु
नवृक्षेतपस्यसंज्ञ तत्कलिमाद्यांचफाल्गुनीतिमेदिनीफाल्गुडइतिफल्गुनः फाल्गुनोऽर्जुनेइतिक्षिप्तकोशः अर्जोः अर्ज
नोऽर्जनेऽस्माडनङ् धातोर्लशादेशश्चतत्सुनंमलकंदः वशनालङ्कनोपार्जनेषुअस्मात्पचाद्यचिनस्यात्तलोपश्चुक् ररलोर
नि दीतिऽनेवेरमेकरमलंविस्मयनश्चवदितिमधवोऽर्जयेषुविशुः लक्षचेन्द्रियंस्यमधपोऽर्जुनसुग्रीवादिकःअर्जः कुजगस्त्रिमाना
र्जऽलिलोपेनैवमिश्रेदिशुक्लेषुकुंकुमः फलंविल्वंअर्जुनःकुकुभेवार्धकाश्वीर्यमियूरयोःमानेरकमुत्तेपिमाऽवले
पुनरस्यवत्तनपुंसकंफलेनेत्रेरोगेवत्मनिगदिवषायांबाऊदानद्यांकदम्बासपिङ्गेविदितिविश्वमेदिनी अर्तेश्चऋगता
वस्माऽनन्स्यात्सवर्णित्रऋलोऽव्यऋरागेर्कसंध्यारागेऽर्कमारवौनिः ऋहिकणिलेऊष्मेदेशमुनिनिर्विषुऋ
रुणानिविषाऽपासमंजिष्ठात्रिद्युतास्तुवेतिमेदिनीअजिऋजगतिक्षेपणयोःअमऽपरमेश्वरेऽस्यतेनस्मात्सव
र्तिरऋजेचीनावःद्वीपतेगम्यतेऽत्रेतिवऽमंविश्वानिदेववपुनानिविद्वानितिमंत्रेचपुनानिऋतोनातिवेदमाष्वैदिक
निघंटौऋक्षापर्यायेऽऋक्षाभाऋक्षेचपुनऋक्षःपवितःव्यृनाऽऋमनमसेत्यमरःहृद्हृदयूरलात्तलवनतरणयोःवद्व्यक्त
वाचावित्रनहिंसागत्योःकमुकंतौकषहिंसायांवर्मतेर्मितिनिउत्रेतिनिदूषवेऽनऋवतिबाऊलेकेनषवेकवृषिप्रत्ययमऽ
याऽप्रष्टेःकऋवाऽष्टषवैसवत्पेवप्तत्रकेयस्माष्पादिपर्यालोचनयोऽकंकवंतर्हिमवैरेपुलादिष्टत्रिकारैईदषव्
मुदाऽनमितिवेत्रऋाऽऋःऋक्षाष्पाऽमाष्पात्वर्मतेर्मितिदंत्सपावेप्रिमाधुःपदैऽउवऽमऽसुबाऊऽकंकस्मुषद्मा
वस्मपाक्षिकवैपिवाधकाभावात्हृषिहृषिभ्यांघञ्निऽतेल्पतारेरविघनेवैकवितिऽमनमितिल्पंताऽऽत्वेवाऽतेवर्षत

५०

र्षऽशष्वोऽर्वारद्यात्ऽअजिधेनव्यादीनांमुपसंख्यानेनपुंसकेऽऽदिनिहस्मर्षमित्रवर्षमित्याकरेहृदाऽतवाऽऽतस्माद्दिहृद्
रूपताफलितेतिवर्षऽत्रिभरतादीप्साऽऽहृदीपाऽहृष्टुस्त्रियांनदीतिमेदिनीवर्षऽत्रिशाद्दन्त्यादित्वऽत्रा
दौतर्णकेवर्षवऽसःऽऽर्षवंऽवऽहृऽत्रिऽइतित्रिकांडशेषःसद्योजातसुतर्णकःहंसःस्यान्मानसौकसिनिर्लोनृपविऽऽर्षकपरमात्म
सुमऽरेयोगानेदेमंत्रेऽदेशार्यरमरुदंतरेऽउरंगमऽप्रलेदेवेतिमेदिनीकंसोदेसंतरेऽस्मतःकांस्येकांसपात्रेवमानऽनेदेवेकी
र्तितइतिविश्वःकऽकाऽस्यादंतरीयस्यश्वादेवलपत्रेवेस्मऽर्यांनाऽउरोमूलकऽरुवीरुऽहृलेषुचेतिमेदिनीऽजुषेःऽजुषदा
देऽस्मात्सःस्याऽउपधयाऽऋकारश्चऽऋोऽजटीगरुडेऽऽपक्षिकुंजराशनेइतिमेदिनीऽऋोऽऽपविशेषेस्मात्यकटीगरुऽ
त्मांऽउयोःपिप्पलेऽऽरवार्षेचऽऽहस्मपरिकीर्तितइतिविश्वःमनेःमनऽज्ञानेमांसंस्याऽमिषेऽकीवंवऽक्तोजीवऽटायोःस्त्रियामिति
मेदिनीऽऽशोःऽअस्त्यास्तोऽस्माद्देवनेवाच्येःसंस्यात्ऽऽस्यचुक्लोत्सादिनाऽपत्यादिकार्येऽथाऽऽमिद्धेनाऽतंगेकर्षवऽकेऽवहा
रेकलिऽमेऽइयमरःऽऽक्षोऽऽहानात्मऽशकटस्यवहारेऽपऽपाऽकेऽकऽऽक्षेऽऽक्षयोःसर्वेदिनीतकतरावपेचऽकेवर्षऽपुमान्कर्
वंतत्सोमवर्चलेंद्रियेइतिमेदिनीस्तुऽस्त्रिस्तुऽस्त्रमवलेऽऽस्त्रस्तूक्षेदनेऽस्तीक्षेदनेऽऽषीगतौऽएषःऽसःकिंस्यात्सुषाऽऽस्त्र
वधूःहृऽऽइतिऽस्यकिल्बाऽऽहिऽजेतिसंऽस्त्रमारलंऽऽक्षःपवितेऽदेस्यात्नऽऽकेशोलकेऽमानऽतवेधनेऽन्यलिंगऽन
ऽऽक्षेवनपुंसकमितिमेदिनीऽकेषजातौस्वर्भस्त्रेलोवृसिंहेऽकेषजातावेवेतिनियमार्थमऽऽतेनान्यस्त्रियःकेवलयो
गिकत्वेविमऽस्त्रयोसवतिऽदरीगुहिऽदरीऽऽदनेगुहायेऽकषनिकर्षेऽस्यःसःकिंस्यात्ऽयंनिदानमितिनऽोपःऽस्रःऽप्र
स्त्रवलवारीऽमरःगुस्रःस्यात्लक्केसंसेहारिनिऽऽंघ्रिपल्योरितिमेदिनीगुल्लऽस्त्रोगुल्लेऽउंछवदितिहिरूपकोऽ
शात्स्यागुल्लःस्तवकेहारनेदकजापयोरितिऽवर्गद्विनाथांतेमेदिनीकोशाऽऽधिरुधऽग्निकोऽऽयंपलव्यव

ह्यारसुतोवननुरुद्धेश्वर्त्वेनगृह्यइतिसिद्धेदकारविधानंव्यर्थमितिचेन्मैवंचर्त्वासिद्धत्वेनएकाचोवशइतिनषत्वावश्यं
गात्नचैवमपिनक्रियालाघवायतत्कारएवविधीयतामितिवाच्यंवयोद्वितीयाइतिपक्षेतकारस्यधकारापत्तेःपक्षे
मामाईकेपार्श्वेयुद्धेसाध्यविरोधयोः केशाद्वेःपरतोहंदंबलेमविमहाययोःवुन्नारंभपतत्रेचराजऊंडरपार्श्वयो
र्दिनिविघ्नमेदिनोऽग्नेोः अग्नेःस्यात्सुऊचलदादिपावस्कृप्राप्तादिकः नित्यरापत्तेःइष्यतेतुअत्यंतस्वरेणाकारस्याद्यस्यमध्योदात्तत्वं
ऊचोकरेपरमेव्योमन्निन्द्रादिऊंमंत्रेषुत्रीलिंगताभिषिक्तश्चाकृदाभीतियजुषिचतथैवपाठात्तत्रएवग्रहो
तेर्वसरोऽरुरमितिद्वितीयाकिंकांतेनाषकृतोऽकंवयेऽग्रवयनिवासेऽग्रस्मादपिसरस्यात्सस्यार्धधातुकइतितत्वंमह
र्वद्धितत्वंमहिनाऽमतेःसरस्माद्विच्छादंतोदात्तःऽडुवत्सरायपरिवत्सरायसंवत्सरायइतिपाठांतराच्चतस्यविरो
डुपेऽपिऽधुनुरुऽरुकस्तेऽरुकंपत्रेमदीहर्षेएषांसरःकिंस्यात्रुमरःस्मादित्यादिहारावलीस्थंधूसरंकिंसरांसे
देनाखरेत्रिषुपंडुरेऽस्मिंदिनेमत्सरामर्षिकायांस्मात्सर्वधेयोःउमान्नयमसपरमंपत्नोरुपलेचानिषेयव
दितिचमत्सरोऽस्यसुजनद्वेषतद्रूपयोर्विधिर्नामरः अथमक्षरः अक्षत्वरंपतौमाक्षर्वेकुधीतिविश्वः ×क्षरतेऽ
वेदेऽमदीहर्षइतियोगार्थंपुनरुक्त्यप्रयुज्यतेऽऽमिंडायमत्सरंतंधिंधीमत्सरंमिंडपाणिमित्यादिमत्सरंहर्षंजुमिति ××
तन्नार्थंपतेःपत्न्यगतावस्मात्सरःस्यात्तंडेफलस्यतच्छविनतुविल्वेरकपीलुगोऽथमरोऽस्मिन्मारुतमरइतिकिंत्वादतु ५१
दात्तोपदेशोलादिनाऽनुनासिकलोपः कंकरःकुत्सितंकरंचरिधर्मोयंकंकरस्तद्विनिमंतइतिमेदिनीऽथकंकराऽऽल
वंघाःइतिमंत्रस्यवेदाभाष्येऽथकंकरः कंटकइतियास्यातेपीयुक्तिस्तिमोऽथारणइतिऽमुकेकलिःपठ्यतेऽथशाखा

र्थकःस्यान्नाकालनंस्यात्यथाऽऽमंरुस्वःमंत्रमारलंचराजादनंप्रियालःस्यादित्यमरःप्रियालःसालिप्यालवत्इतिद्वि
रूपकोशःबाऽऽलकाऽऽलेरपिकालनंकिंत्वाललोपःन्यंकादित्वात्वेनगाऽऽलूरमऽऽलंकंसत्वंषेइमिःचेडिकांतोऽऽगालं
चलेलिलानाहषऽऽजइतिराजनिघंटुःकविऽऽषिऽऽवऽऽकुऽऽविवेऽऽकपनिऽऽकेऽऽकषाऽऽकःकुषिवऽऽकेनापरोऽऽपिनिवि
षुइतिमेदिनीऽऽलवदस्युकाद्विकपिन्यामितिपविद्याकषस्त्रिषेतिदंऽऽकंधनुपन्यस्यकषाऽऽकंसुदाऽऽजहारतकोऽऽ
विऽऽकंमेदिनीकोऽऽशुकारऽऽकंऽऽमेघावालमर्त्यैःऽऽगतावस्माऽऽकाऽऽःस्याऽऽलोऽऽगमऽऽवत्सदाऽऽकर्नाम्निऽऽवृऽऽकेऽऽव
लनेऽऽतिमूर्खेऽऽकेऽऽतिमेदिनीहतेःऽऽहवर्जनेवाऽऽर्कंरविवार्कंहंतालोकेविद्वऽऽतेऽऽतिद्विरूपेविश्वःवार्त्ताकीदिं
गुलासिरीनाद्यंकिंऽऽषऽऽधर्षणेत्यमरःवार्त्ताकंपित्तलेऽर्कंविदंगारपरिपाचितमितिवैद्यशास्त्रंपठंतःपर्ऽऽकसितेशा
ऽऽएऽस्माऽऽःस्यात्सवनित्यधातोरेकसंज्ञप्रमाणमकारलोपश्चविश्वकोशात्सारऽऽहऽऽकइतिऽऽहाऽऽकऽऽहस्थिकेआग्ने
सर्वचित्रकयोःपुमोनितिमेदिनीहस्युहरतोयुसिऽऽलेवचपविऽऽषतेसरल्पुपुमान्स्त्रियांहेमतरिघ्नीतिमेदि
नीसरल्पुरस्यहनुऽधइतिमंत्रस्थभाष्येसरल्फःशीघ्रगामीतिव्याख्यातेयवाऽऽसऽऽलिहाऽऽलाविलेपीतरलाचमेल
मरःक्वऽऽकुसुपुमान्नपिपेवाचऽऽकेऽऽनिधेयुवदितिमेदिनीऽऽलकःऽऽलेऽऽकेनीलयेविलेत्यमरादितिन्यास
कोलयंकरःऽऽलानकसुमनोव्याघ्रेमोराऽऽलयंकरेइतिमेदिनीऽऽलकःवऽऽलेऽऽदेनेधऽऽकंपनेत्रिषुऽऽलाऽऽ
लंकुधऽऽरालवोषलयोःहारावलीस्थमाद्रिंघालमितित्रिंघालंकाचपात्रेमाद्रोऽनाद्रिकयोर्मऽऽेइतिविश्वः
त्रिंघालःफेनडिंडीरेनऽऽरेतस्यविच्छिलइतिविऽऽकमादिवर्कोऽऽःउलूकःएतेनिपातंतेनिपातप्रकाशेवाऽऽ
षदाऽऽहइत्यादिनाहारावलीस्थमाद्रुलूकमितिदर्विःकंविःश्वऽऽाकाचेत्यमरःस्त्रियःस्त्रीलिंगाश्चार्थेभ्याऽऽ

ऊ प्रत्यय स्यात् ऊकारोगुणनिषेधार्थः हुमिदधिह्मनेभ्यउ प्राणत्यागेभ्यः निगरेभ्यः गतौवागतिगंधनयोः अमग
त्यादिभ्यऊ पक्षेमेऊ ऋत्वेदेवस्यपवने धुवीहिंसायां ऋत्वः कर करिकरेसप्रको ष्टकरेक्विकऋे केशात्परो ब्रातइतिमे
दिनीकोशोयमर्घः केशवाचकाः सरोयोरुस्रशीर्षः समसृहवाचीति तद्वाचकेऽरुस्रशीर्षः केशसमूहोशीर्षयोः
इतिमेदिनीकोशस्तत्रनवोमर्त्यः दृगादेराकृतिगणत्वात्स्त्रियांङीप् स्त्रीत्वेदेवस्योदेवत्वकऊंदरइतिमेदिनी एतत्कू
र्चमुपागतेइतिवत्रेतः स्वकूपेनाशोनानस्त्रीशोषऊंतिकेतिषु इतिवत्रेतोदिक्तटकेऊंऊदशनवौषधीषुयाम्यांतिमे दि
नीकोशोतमश्रुणिचोरितेइतिविश्वः ऋक्कवऋनिष्ठेतिसूत्रेकोतोतो षरतिकैयटः क्तातःस्त्रीत्वेहिंसो वहिंसिवे
तिविश्वमेदिन्यौ ऋर्हइतिलोकाख्यांवर्तीनिवलोपः राऋोपइत्यनेनलोपस्तुक्तीत्यनुवृत्तौपक्षेलोपः ऋक्विति
दीर्घः धूर्वुंउवंउऋवेऽधुम्रूरनाशकेऋिधितिमेदिनीतूरुनिंतिउभसंऋनऋत्यस्मात्तूनऋत्यापऋाऋृत्यासोऽस्मा
न्सुपपदेतनूस्यादिगमश्चबाऊलकालऋोनलोपाभावःतनिनहुविस्तारेऋउ प्राणत्यागेऋोर्णोतनूप्रत्ययः स्यात्सचकि
त्कित्वादनुनासिकलोपः तनंवीणादिकेयाद्यन्तिस्यसरःऋघतंतेऋोर्विस्तृतेवत्रिलिंगकंऋीवंवीणादिवाद्येस्यात्तु
स्त्रिगस्तुसमारलोमेस्यः ऋः स्यात्निष्ठासंज्ञोक्तेतस्मात्तनतवतिउत्पादीनामनुबन्धाद्यन्तकाद्यन्तरहितानिष्ठावधज
ऋइतिमेदिनीकृतंउयाचितमृतोऋीवंमृत्युमतित्रिषुइतिवत्रेअजिऋेऋज्यक्तिम्रक्षणादौहृऋरणादीनांः षित्त्वंबंधनऋ
नाद्यित्वाद्युट्तेचस्मादितिलक्ष्मीकवऋनिष्ठेतिसूत्रेकैयटःऋक्रेणपरिच्छिन्नंऋक्रपरिमाणंवास्यकइतिजाप्यस्यकेयटेनतथा
व्याख्यानाद्यत्रऋक्व्याघ्रवसऊंतेऽतिविश्वऽस्तुऽक्तदेतोरूंतत्रऋिवित्तमऽस्तुऽकंविश्वकोत्रिव्यस्तंवासेचसंऊंते
इतिस्वितत्वात्तत्रत्वेमेदिन्यांवकारादिऋकारेवर्त्तव्याऊंतेव्याप्तेरस्तुकंघृतमाऽजतेऽऊंवऽदीतिसूत्रेऽजिधेयवदसि

तमवत्तितचवऽहेधवलेत्रिषुशर्करायांस्त्रीइतिमेदिनीब्राऊलकातऋगतावितस्मात्ऋः ऋतमुंछेऽजिजलेसत्येदीप्ते
ऽजितेस्मादितिमेदिनीऽतनिऽगतौतनुविस्तारेऽआत्मांऋकःस्यात्ऽतोदीर्घश्चऽतःऽत्रेषःगौरादित्वात्ङीषूऽतीकंतल्लिं
गऽतिविदितोनिषेतिरघुरितिवेतऽत्रात्राऽजःऽउपरितापऽतस्मात्किंचिदितिदीर्घःऽतिरविस्मृतेतिद्विरूपकोशः
तोतोऽकंपेजलकेऽतिविश्वमेदिन्यौबाऊलकात्ङीऽस्वेऽत्यस्मादपिऋःस्त्रीलोकगतपऽतिःरामपत्नीऽस्त्री
तानऽस्वरितोगुरुयपऽतौचस्त्रीलादत्राननरिवोःसऽहधर्मिणीचस्त्रीतस्मात्तरिऽमुलोचतदन्वितेचस्त्रीतोलमेचवऽऊ
वारतरेचऽहष्टऽतितालस्यादौधरणीःस्त्रीतादंत्यादिरप्यस्तिमीतालांगलपऽतिदेवेदीस्वर्गगंगाहुऽतिरंत्यादौमेदि
नीमीतालांगलेरेषाभ्यांघोमऽतेघात्रजानकीतिहेत्वादीतस्यकोशाऽजेःजिऽतेयेऽग्रस्मात्ऋऽत्यत्यस्तस्यादात्रऋदा
गमःस्यादीर्घऽत्वंहृऽत्वाभावोदीर्घश्चस्मात्ऽदंसत्रऽनार्घऽतिऽतिकेचित्ऽतएवहृऽत्वादियेचेऽषादरादिऽतीहृत्वाऽष्टव
दाऽनतःस्त्रीमूलोऽस्त्रीनृतिकरेदेवतामेपयोधरेऽतिमेदिनीवेलीस्वर्गगंगादेवतामूलंऽतस्यमरःऋमृतस्यामृतिकरेत्रा
ऋऽद्रोघोषकेघनेऽतिविश्वःलोष्टःऽलऽलेदनेपलंगतोऽतोऽकोतोनिपातेनतोष्टानिलेष्टवःपुंस्त्रीत्वमरःऽअत्रपुंस्त्री
त्वमत्यायंचितेनपुन्नपुंसकलिंगोलोष्टऽत्रोष्टःतद्यचस्थानेऽतूरतमऽतिऽत्रांबलोष्टःस्त्रियांबाऊवेगंगजेत्यादिऽत्रतत्व
लेष्टुःशंढेविलोष्टःस्यादितिपुंस्त्रिंगकांडेवापाचितःपतितंतैलजेतापेकेशपाकेचकर्दमेऽतिमेदिनीरूपारूऽरलयोरैक्ये
ऽगतौहरितास्त्रीचहरिर्यांहरिर्हर्यृतेऽन्यवदितिमेदिनीऽतऽतऽत्रऽतिश्चेतविशदरूपतयाऽतुरागऽत्यस्मऽहेः ऽतस्त्री
जऽन्मनिऽतोऽतनिऽस्मादितन्रोदितऽतंऽऊमेरक्तेऽतुरागऽतारागस्तेपुंस्त्रिस्यान्नीलगोनेदरोहितकऽतमेऽतिमे
दिनीलोहितंरक्तंगोशीर्षऽतंऽऊमाजिऽतचंदनेऽतुमाऽतनदांतरेऽतोमेवलेचत्रिषुतद्वतीतिवत्रिषोःपित्रऽत्रवय

क्षिप्तम्मान्निः क्षतोदकारोदेशश्च उच्चेति वक्तुमुचितंरपरत्रेत्यत्रेतिदीर्घमंत्र वातूर्मिः स्त्रीपुंसयोर्वाच्यं प्रकाशेवेगत्व
गयोः वस्त्रसंकोचेरवायोंवेदनापीडयोरपीतिमेदिनुवः नवतेर्मिः किस्यात्तत्रवंतिस्तूनिअस्मान्निति स्तूमिः स्त्रि
र्वसुंधरायांस्यात्तत्रानमात्रेपिचस्त्रियामितिमेदिनी स्तूर्मिस्त्वत्रानेतेत्यादिअमरः अश्नोतेः अश्नुतेमाप्नोवस्मा
न्निः क्षतोरयादेशश्चरश्मिः पुमान्दीधितौस्यात्पुंसश्चग्रहयोरपतिमेदिनी वीज्यावीगतौज्यावयोहानौज्वरतौ
गेअमरोक्तिमाहवेलिस्यादित्यादिकादिरितिजीवेलीकेशसम्बंधेनद्यादेरंतरदेवताऽइतिमेदिनी
वेलीरक्षागरीदेवतामोजीमूलदत्त थीत्यमरः ज्यानिदानीसूवंतंवेतिविश्वः ज्वरज्वरेतुपधायावकारमचश्चउर्लि
स्त्रीरोगः रहषिस्रगतोवृषुमेचनेआप्नोनिः कित्स्यात्रंऊरोस्त्रीमरालिस्त्रियामित्यमरः मरालिः स्यादूरुरोधुमो
नितिकोशांतरंअतएवआरुरुमयमनुमस्यमरालिदीर्घमितिमाघेउच्चिंगश्चयोगः हृष्मिसुखादरेमेषहृष्मिः पार्षंग
चंमयोरितिविश्वः एंइंहृष्मिणोऽग्निनिहर्मीअमितिश्रुतोहर्ष्मिंमेषमित्यर्घ्यंअंगेः अगिगत्यर्थः स्त्रियांवेश्मनरे
पिमाक्षिन्नकोक्ष्योपधेपुमान्तिमेदिनीवहिवरुत्रापलेश्रेवृक्षनाथांअंऽअचलेचुलिम्लेचुगतौरौसेवेतुर्फ
येउक्तत्यागेक्षिवरासंचयमेप्योनिः प्रत्ययस्यात्मवलितं वह्निर्वेश्मानरेपिमाक्षिन्नकोक्ष्योपधेपुमान्तिमे
दिनीअंक्षेतिः पंक्तिः निःश्रेणिस्त्रियांरोहिणीश्रेणिः स्त्रीउभयोः पंक्तौयमानेत्रिप्सिसंहतावितिमेदिनीश्रोणिः कटि
प्रदेशः कटिश्रोणिः कऊ तीसमरः योनिर्भगेयोनिः स्त्रीपुंसयोश्चस्यात्कंरेस्मरतीरेऽइतिमेदिनीश्रोणिः
मेचनीकूदिकारादितिडीदिरोलाश्रोलाऽस्त्रियामाढकेस्यादादकादिवउष्टेपुमान्कूपपतौकूपकाकं
स्त्रीनीहरेऽइतिमेदिनीलानिदोर्बल्मेलानिरुपचयेकूपयश्चस्त्रलिंगिनिंहरिंमेचनेसशब्दंनिहर्षुमेचनेच

रगतौकुत्सितेकरलपोषणयोः निप्रसयोगुणानावश्यनिपासतेहलिःपुनंश्रेष्ठेचात्मानंतरंगेधिरिहमचंद्रः हस्थिर
त्यतनाविल्यमरः पार्श्निःस्याऽनुरुस्त्रियांस्त्रियांवृ सेम्यहष्टेपादग्रंथमधरेचिलिरिनीमूर्लिधरलिरितितत्का
लमूर्लिरितिमंत्रमन्नाभ्यवुत्तरुलिधरकः पोषकोवेतिव्याख्यातेवृद्धदारुरेस्त्रियांकूदिकारादिति
जीषद्वीजंहृद्वयोरुनोम्हृदिमायांस्त्रआकारेनाशनिद्राकुरेक्लिंः किंस्याद्धृतक्लांतोरितिहृद्वेपरत्र
जीवीरित्यादिनिवेहेदिवुक्रीडादीप्यस्मात्किन्किल्याद्धुल्लनातः दीदिविर्दीप्तौलयोरितिविश्वः दीदिविनीदिव्य
लंत्रेतदस्त्रियामितिप्रेदिनीविषलोहृत्स्पतिः दीदिविर्सूदत्रकस्यस्त्रियांस्त्रियांवृ
ज्ञार्विःस्याज्जीवः प्रायफाल्गुनीसुतइतिरत्नावली ओदनोस्त्रीमादीदिविरित्यमरः यत्रमादीदिविमहीतइतिव्याख्याने
नास्यैत्रसइतिविश्वेषणाद्दीदिविःवृत्तिर्वेषणाद्दिवोनादर्नमंसइतिछेदेउक्तस्त्रियामितिनलभ्यतेतत्तस्मान्नेत्र
दस्त्रियामितिपूर्वोक्तमितिकेचिन्नीयंविमृश्यतेतिधेयंगोपामृतस्यदीदिविमितिमंत्रेउद्योतमानमित्यर्थःकृविऊकूरू
लेघुपूर्वस्यकोलेदेशेगतिनिहतोदिवुक्रीडादीप्यादयएतेक्रिंनंतालिपासंतेहृषिर्वरादइतिउग्रमस्तस्त्वविस्मयहृषेरिति
मंत्रेउहृषेःकामानावर्षकेस्यवर्षतिव्याख्यातेहृषुमेचनेइतिश्वर्धानुमागमत्कविःशोनमहोवेविदिनिमेदिनी
अघत्रासःकिंकीदिविरित्यमरःविस्मयतेतिकिंकीदिवःकिंकादिवातिहिंसकोशःपातेःपारुरुणद्धिन्यादिगोपः
पतिर्धवेनात्रिषीशइतिमेदिनीचाकेःचाकशाकोउच्चारावक्तरोशमलंशकृतंरुचिरंवर्चस्कंमन्त्रीविशाविशेस्त्रि
यामित्यमरः अमेःअमगतौअघायतिउमिहिंसादीधितिकांतयोरितिमेदिनीवहिवरुत्रापलेवसनिवासेरुगतौव
ऊतिस्मविवेगवीतिविश्वःवरातिःस्यात्स्त्रियांवासेयामिन्यांवृनिकेतनेइतिमेदिनीश्रेवेःश्रुगतौअस्मादतिस्मात्कू

का रश्चोतादेशो विकल्पेन हंतेः हनहिंसागत्योः अमरोक्तिः प्राहेश्चानमितादिरमेः रमतेरतिः स्यात्सचिंतरमतिर्नार्यकेनाकेपुंसि स्यादितिमेदिनी। निश्चमाद्युदात्तार्द्धंतिरधिरमतिरमिसूडः शूड् प्राणिप्रसवे। केचित्वाकुलासावः धीमान्सूरिः कृतीस्याष्टिर्लंघवलोविक्रुलाइत्यमरः हवाद्याद्योऽमुक्तोरिक्तदीर्घश्चेतिपाठः तत्रिनोनकोरोनातुबंधः उन्नरक्षत्ते ऋन्प्रत्ययांतात्तुबंधत्वेहिलाघवादिहेवऋन्लुप्येतनघावसूरासूरिलोमसूरिणइत्यादिरूपमतएवालिप्रानमालायांसूरीतिनोक्तमुदाहृतमित्यलमिदंयदवापादीइत्रिकारेणनिश्चंस्त्रीकृत्यसूरिरिवुदाहृतंतदेतन्नप्रमुक्तंस्वरविभक्तिमपिसदापश्यंतिसूरयः विसस्यादथतोविष्वमायुरित्यादौसूरिरादृस्यांतोदात्तत्वदर्शनात् अहिश्चदन्तकृष्णषष्ठ्यंतेनेत्यमन्नायांकृष्णशब्देनोत्तरपदेनाहिशब्दोलाक्षाद्यत्वमरः नूरिनविसुदेवेवृहत्स्वपरमेष्ठिनि नपुंसकंसुवर्तीवत्रजेस्याद्यावलिंगकइतिमेदिनीवक्षादयः वकिकोटिसेकुवधबाजसंतानेविपातनात्प्रमारलाभावः अहिन्नाषाढ्यसुरारिर्पतिःग्रधिगतोगत्वारंभेवत्रिलीनयेतंडिरितिऋदिकारादितिपक्षेडीषि तंडीनिद्राऽमालयोरितिमेदिनीलंबतेदिश्वतंडावामितिहिरूपकोशाः विन्नस्यनऋंदिवप्रमत्तंहिलेतिनारदिः प्रसयस्यकिलाकुलाना वशंकादवाऋनकादितिराजादिरादाने षष्ठ्यंतनत्रेत्रिनेंद्रोधेरविश्वादितिमेदिनीशत्रिमयउपमोकेनुत्रयेइतिमंत्रेस्यदेहःगोपनुत्रपमउपमानमतंकेनैरस्यांतत्रात्रिःतत्रामकंराजऋषिप्रतिवाख्यातंअदेःअदनऋलोग्रत्रीमऋकदःअत्रिर्मुनिभिदंऋलादनमुग्रदेहिन्निपविशात्रिरिवुदाडहारतत्रत्रिपेवेष्टसिद्धेप्रसयांतरवैयग्रतिगोवर्धनसुग्रदेषुत्रिषेतिपतिश्चाहिदितिस्वनामकारनेतंऋत्रीत्रिलोऋत्रिलृत्वाऋतन्नदिनत्रिवेसमाऋदानवाप्तेःनवेऋषत्रिर्नरोगाऋतिलोपेलिंग्रयेदंत्रिमाश्रुत्रिलमित्यादंतोदात्तम्निर्विवादत्वात्अतएवनतुमतागस्तेतिसूत्रेग्रहणंनिश्चितेवकेचटोपाहेतिहरदत्तेनपत्यगतौपतत्रिरितिपऋवाचकात्य ६७

तत्रशब्दान्नवर्षऋनिवृनातः पतत्रीपतृत्रिलोपतत्रिलाऽइत्यादिमकलिमृडःप्राणित्यागेऋलाशर्द्धःकणरलगतोमरावितिऋपेलीसोऋषिन्नेदेवृहत्स्वपतेऽतिविश्वःमरीचिर्मुनिभेदेनागजस्यानपुंसकमितिमेदिनीकर्णीवितुच्छितत्वात्तुंडमोऽशकटेस्त्रियामिंचन्मयतेःटुओश्विगतिवृद्धोरस्माद्वित्रत्ययश्चित्स्यात्वित्रःवेत्रतेउसंतानेऋक्षःऋीचिर्भिस्यात्वीतिःस्वल्पतरंगेस्यादृतकोसुरेवद्यो रितिविश्वमेदिन्यौकृन्निकगतोहननहिंसागत्योःऋपनःकिलाकुलाभावःउरुषःउद्धृषेसांस्मऋउरुणाग पादेऽतिविश्वमेदिन्यौहनहिंऽपालनपूरणयोःलहबंधेकलःशब्दसंदर्भनयोःनऋषंकर्तुरिऋकेनिष्ठुरोऽभावेवरिनिमेदिनीनऋषोरऋविरोषेनागनिद्यपीतिरेमचंद्रःउपश्चिन्नऋषराष्ट्रस्यांतोदात्तत्वेत्रोसेग्रामादिवृषादिद्यादाऋदानवप्रित्याऋःएतच्चदेवाऋकएवनऋषमविश्वमितिमंत्रेनाभेमष्टऋतुपेवादित्वेनमोरितिविश्वःपीयेःपीयूषममृतंसुत्यमरःपीऋषंसस्यदिवमावधिक्षीरेतद्यास्यतेऽग्निमेदिनीऋमरोऽक्षिमाहपेयूषऽइत्यादिमन्नेःदुमस्तिरोऽऋमाऽषस्यानुमागमश्वधातोःमिदचोंत्यात्परःसम्भवत्येनऽआस्तम्यऋन्नऽनसस्तम्करोऽरितिवाऽतोपःऽतोपाऽनवयेऋन्नकारद्वयंमऽषाकाषमयेऽस्यपेटकऽतिवावतपिटकःपेरकःपेराऽनऽपेतमरःगमेःगहिवृदनेकदेशेगऽषेसुखशरणःऋर्तेऽकगतौऽकारांतोयंप्रत्ययोनऽउसकारांतइतिस्फोरयतिऋरुऋरुऽइत्यनेनऽनऋकारांतत्वेतिवृद्धित्वंऽकंविद्याद्वीरऽकंशूरमर्तेऋपारूपमेदेवयजनेऽजहीत्यादिमंत्रेऽतएवादरिनाऽत्रव्याकुर्वतेमानऽसंशोऋऽषइतिमंत्रेस्यनाष्ट्रमानोत्यमितिमाधवेनाऽनयतेऽतोदित्वादंतत्वेनऽवाऽस्तंऋरुषइतिपदमद्याद्युदात्तत्वानुपपत्तिऽसंगात्नऽस्याऽतेरिटिःऋसुखेतिऋकुमारदिवादिसेनेनऋमासेऽउस्परुषइतिव्याख्येयंततऽऋतस्तुरुषेऽउत्सोर्द्धस्यादिनाऽर्द्धपदऋतिस्वरेणतत्पऋदात्तत्वंसिद्धतिगुरुद्वेषोऽरुषेदधतीत्यत्रस्वयमेवरातेःऋकर्मस्वनऽसनामऽस्यादिनाभवानात्योनोऽग्नेऽरि

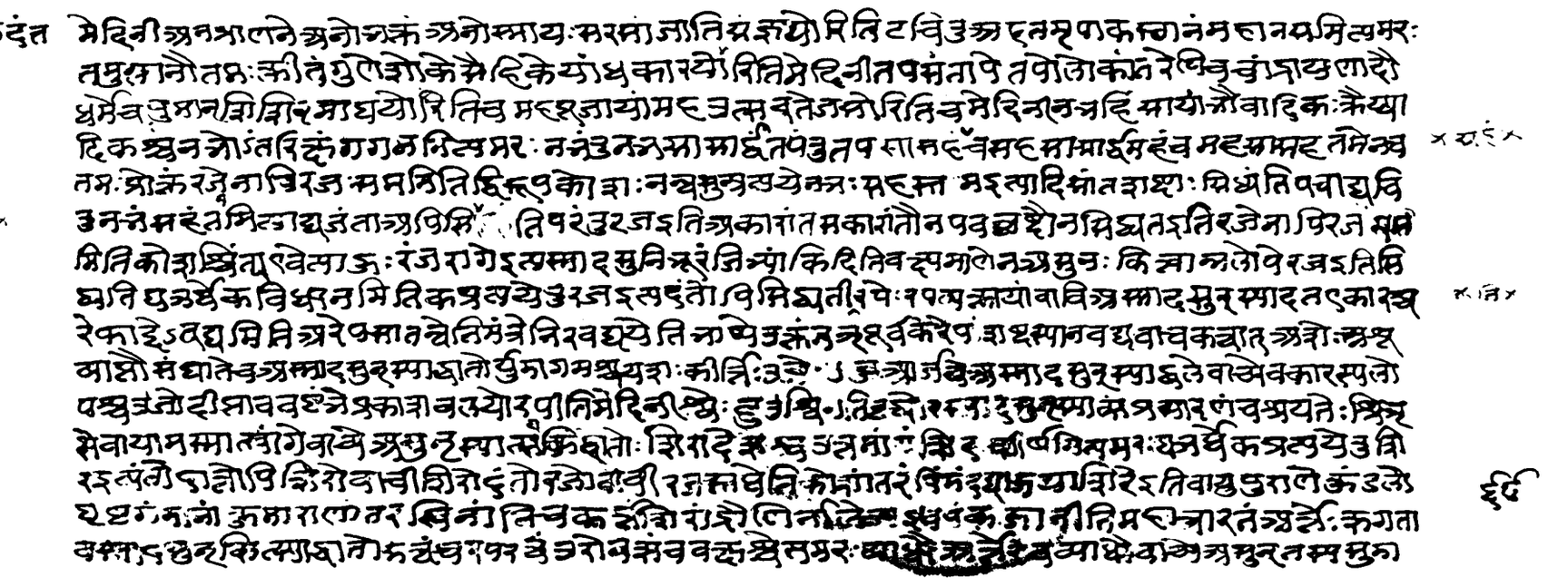

मासुचरोच्चनायामबोदश्चिक्रीवेशिवकरेत्रिष्ठितिमेदिनं ।।इत्युलादिपञ्चमःपादःसमाप्तः।।उलादिप्रत्ययांमंति
पादोऽरक्तातत्रयंतेषांविवेचनंत्वत्र ज्ञानेऽस्मिन्निर्ऋतं २ साचतुष्कतिपयानामेवोलादीनामुपन्यासःकृतोनतुसम
र्वेषांलोप्लुप्तोऽनेकप्रयुक्तत्वयाकृतःकिंतुविच्छिद्येतिसप्तंतद्यापिकेचित्समादानेनोदाहार्य्यादर्शितास्तद्वैवकांश्चि
त्समादानेदर्शयामःवृक्षोत्विरितिक्विप्रकरणेवृक्षेभ्यःवरुच्चसुपत्रम्पपरोव्रजेःषःपतीतइतिक्विप्तेनैव
षःपरिव्रा डित्यंहिप्रावोयंघुस्तघाक्वायांतत्रैलापंचपाद्युणादिमंत्रेइदंपदंगतइत्युक्तंतदुभयमपि
त्रामादिकंक्विब्वृत्तीतिक्विवृदीर्घेक्विप्रकरणेपरोव्रजेतिसप्तम्यपवादात्रमिन्नेनोपंचपादीदृशपाद्योरेक
वाक्यत्वात्यदपिधनर्चिचक्रिंवचितपिजनियतेऽमुष्मिन्निति वितंतदप्यनाकरं तथाहिजनेरुपिःसर्ज्जि
इवपिस्त्रितनिधनितपिन्योनितएतेलिञ्चवहेःक्विप्तेतिमर्वमंमतःपावःतरुषितमेवपुष्पावृषिरसिस्रा
दिमंत्रेपुत्रात्रुदात्तताप्रात्रुपैश्चवेदनाक्यंवमेवक्विप्तंतदुदाहृत्यो।क्तंतृतीयेप्रमादःकृतीयपादेपिस्तनिदृषि
च्छुषिगदिमदिरुहिप्यमेरिलुवितिप्रावापवितेतत्रदृषिदादिकंतदुपसृष्टिकृतोयंचुनपवितोदृषवि
त्रुरिनिप्रयोगोविप्रावाकरेनदृष्टःसनिस्तुषिपुषिदृगदिभ्यइतिक्विपंचपाद्यांप्रावःघुषिगंधिमंजिननि
मसइतिदत्रापाद्यामधिकंपठितमित्यप्येतत्यदपिश्रुदक्षिस्पृहिगृहिदृशःक्यःप्रापइतिपठित्वादाप्यःक्र
याप्यइतिप्रावोक्तंतदपिनदृष्टंयत्एमृत्राकेरात्नाकृदग्रहइत्यादयस्तृतीयपादेप्रामादाःयदपिकृवृसृभ्यः
कृत्यःक्विनकार्किगार्किःस्तविरितिप्रावोक्तंतदपिनिपित्रनप्रयुक्तमेवकृतिकृपवृनिगरत्नस्तृग्राक्षादृनेऽति
प्रावोयंघंविवृत्वतास्तुक्षिरपिमूलाशुघोवाशुघाजृष्टस्तृक्षाशृक्षिनिहिप्रातःउलादिवृत्तिकृतांमाअवादी

×नाऽस्तीकृवाहोनउक्तत्रेपाठस्मतवास्तंदृष्टपत्ने एवंनऽंयत्याख्यादृष्टाःसपिऽमाक्षाउलाःनद्यत्यादिनाऽदिवृत्तावितिवि×७

नाचमंमतःऽीर्विःपशुःशीविःहिंस्रःस्त्रीर्विःअध्वर्युरितितऽंमेऽपपादितंस्तऽस्यदीर्घांतत्वेवहिस्तृतऽीतो
रितिइत्वेऽस्पतेनवृऽस्वांतत्वेपितस्माद्यत्वाकरमेवऽियऽउमुवितनितिदिकंयदपिप्रावोक्तंस्याज्ञाऽुरि
स्योनिरितितदप्यनाकरंज्ञाकरेहितोज्ञाऽुक्विस्योनिरितिपतिज्ञाऽस्तृऽुज्ञानेतत्वेहिश्रीतिसत्रेज्ञाऽुरि
ज्ञानिदितिस्तुवितज्ञाऽुदुर्लिरघुःसदानवऽुज्ञादावाद्युदात्तदर्शनाऽनवस्थियंक्विनित्यधिकारस्तंवार्त्तिकं
मेवेदंप्रावोदाऽुतेनदृष्टंदिस्तऽस्मितिवाक्यमेवमपिद्रष्टेतेःपावस्मात्तुवितज्ञाऽुस्मेवार्त्तिकंऽक्तीतिदिकएवं
संस्पायतेऽुटऽुत्यपिप्रावोदाऽुरलमनाकरंस्पायतेऽुदितेषुऽुक्षमनाकरेपंचपादीदृशपाद्योःवोपलंभात्
संस्पानेस्पायतेऽुदृच्छीऽुतेःसऽुयवेवुमानितिव्याचक्षाणेऽुक्षमनेऽुक्षोपधायारतिनस्तवंविधंसूत्रंपंचपा
द्यांदृशपाद्यांवाऽुक्तिऽुतइत्यनुवर्त्तमानेमनेऽुक्षेत्वेवस्त्रितऽीरिक्"इतिचतुर्थपादेवप्राचःप्रमादाःउलादयोबऽुलं
श्रीःउलादयोबऽुलंवर्त्तमानेलडिस्यवर्त्तमानऽस्तंयुवःयेऽुज्यायमितःयेऽुज्यऽुस्तंवाऽुवर्त्ततेतदाऽुएतइति
अत्रहिसूत्रेधातोःप्रत्ययःऽुदितिऽितिवाऽुवर्त्ततेनऽुवापाजिमीत्यादिनाविहितानामशाधार्यंचस्मिन्
नामप्युलादीनांप्रत्ययस्यंऽुज्ञाऽुत्वंऽुज्ञाचमिश्रितंतद्योलादिप्रत्ययाःसर्वेधातोःपरत्रकृत्रिऽुदितिकर्त्रर्थे
नवंतिउलादिप्रत्ययांतस्यऽुत्वनिषेधेतिप्रातिपदिकसंज्ञायांस्वाद्युत्पत्तिरित्यादिसर्वमपीष्टंभिन्नंतिअपरिघ्नी
नामुणादीनांपरिघ्नर्त्तृबिऽुत्वंतस्यऽुत्वंतस्यकृत्यसंज्ञकत्वेतेषांविहितानांतिलोपऽुत्वस्त्रिहितःयत्तुऽंकेरपिन्न
वतिशंऽुलेतिप्रयोगदर्शनात्किंवुकिंतर्किंउप्रत्ययोऽुक्तापिनविहितोऽतोनऽुत्वंतेऽुकिंतर्किंडःकेकिंऽुइ
तितयोःकिंचेत्युकल्पतेतत्रापंऽुत्वंपक्षेवृद्धेत्यादियेऽुज्ञाविति अन्यादियेऽुज्ञेचुनउभवतीत्यादिऽुः

× एवावधारणात्

दविषयेऽन्यार्थस्यघञोऽर्थनञ्यात्स्त्र्यधिकारादूर्ध्वंयस्मरूपविधेरनंगीकारादपवादोप्यूकरणाधिकरणयो
रितिक्तुटाबाधनादिरुडुलौनस्यात्सत्येतत्तुवेत्येतिगुरुसमीपमेत्येत्यर्थः अपादानेऽतिवुरस्माद्पवादन्यायेन
इडश्रयसमा[illegible]स्त्रियांङ्क्तिन्क्यप्[illegible]दितितद्धनाद्यायमादेशः घञन्तक्रमणमनयोर्विषयद
र्शनवचनात्स्त्रियांघञन्तमादितिस्त्रियांयल्लंडपाध्यायेतियाक्यमधीयतितत्पाणिदेरूपद्वयंयुंयोगेऽदोष
वत्त्रादुगागमश्चपाक्षिकइत्युक्तंकरलेऽपीतिहरदत्तवरलइत्यस्मादित्यर्थः नात्रारहतिवपसर्गस्यघञीतिदीर्घः
नतुप्रदक्षिलत्रमत्रगामिनांशारलामितिकंवप्रयोगः वायुर्वलेत्यर्थपरिगणनादेतिनिवेदत्रोक्तः अतएव
वार्तिकप्रयोगादकेषुपिष्टप्लाघत्रिति रवइतिकृदोरवित्यत्राहोनयइतिनीत्रुत्रापेक्षोनयइत्यस्मादवोयत्
यइत्यभिप्रेत्यधिकरलेत्युक्तंयवादीयंघञ्छेदोनाश्रविषयइत्यर्थेणाप्राप्तेस्वनंकेचित्तुप्रहारपक्षिरि
त्यादिप्रयोगान्तुरोधेनात्रवाहितिनानुवर्तयंतिउदियहरनावादीघञ्मात्रयइवदइतिप्राप्तसमाधेपवादःपरिप्रो:
प्रक्षादिभिःक्रीडनंद्यूतंयद्यप्राप्तकरलमनेषःपराजयइत्यर्थःकुहिःपरिग्रहलमित्यर्थःकृदेवतुकर्तृका
क्षेतद्यादिवरोनियोगइतिलुपायंयनाक्षेवइत्यत्रतुपरावित्यतुव
र्तमानेष्टसिद्धतातिनतुपूर्वसूत्रेऽनुपात्तयःपर्यायैर्वचनेनव्याख्यातःतस्माच्चतद्वतुहस्तेवभिदेपर्यायग्रहलमि
त्यत्रार्थमितिचेदत्राऽऽहपर्यायग्रहलंतुनविधानार्थंतेनात्रभिदिक्रियावचनोयोपरमपिश्रभिविधेर्नाऽनुवृत्ति
तिहलंवाधित्वाऽन्येवघञन्तवतीतिश्रीकायमितिश्रीवार्च्यतेऽपि[illegible]के,इत्यादयाकार्यंश्रधिकरलेयश्रश्रभि
स्तलविशेषंविधीतचयनेननिष्पादयेदितिश्रीकःसर्वःसंख्येयोनोवतुरेवाधेयोनगधरामितिपानावश्रोनगधर्व

स्रुकरेतिक्रमनपाठ्यंतुनरावेन्मरुकराःशेरतेतदेदंप्रसुहलंयद्दोहुन्निक्तवतृघकूघगेवावति
शंतेतदेहाविभवेवयश्रकर्मव्यतिलरःक्रियाव्यतिलरःपरस्परकरलमितियावत्तत्रवर्तमानाद्धातोरि
त्यर्थःनावेलाजितिकर्तृविजितिकारकेनन्नवस्तुनिधानादित्याऽऽहनावादावितिश्रादेर्यश्रऽतेसमाकरणविशे
षाश्रयत्वेनतत्रेऽनेनलाजितिवकारोनविशेषलाभईतिध्वनितेस्त्रियांक्तिंक्तिनावतिपावोवर्ततेऽन्नेतिनयान्ना
मितिप्राप्त
स्यनिषेधेनादिरुहिरेवलावस्तुहितद्यानावेपत्रस्तुहितद्यादितिनावःरुहुलोगतिकारसर्वलेतिपक्षिणाषयामो
पसर्गधातोर्लनेनद्यनेतोऽत्रिनत्रयुक्तादिरुहिरुपसर्गमेत्यन्यायेनेदाल्रतिभावक्रोशतिरुहाश्राकोनेरुहरु
हनेस्यादेतत्स्त्रियांक्तिंक्तिनितिप्रकरलएवायंलत्रविधेयःएवंचस्त्रियामितिनकर्तव्यमितिलाघवमितिचेत्सेवं
स्त्रियामित्यधिकारेवाप्रकृतविधिनिषेधपनेःइष्यतेतुवाचकुक्षिरितिस्त्रियांक्तिंक्तिनपिश्रपवादविषयेकृविदिश्यते
वावचोरीहल्पक्षेश्रद्धोरितियुक्त्याप्रःव्यतुक्तश्चत्रुरोक्षदृनइत्यकारप्रत्ययःप्राप्तःकृविदकारस्तवेतेनउ
णचूयतिरुक्षातिरुक्षेषामवस्कानामतोऽत्रिनत्रावपिवाऽऽकृतकांस्कीकावस्त्रिनिविशेश्रस्त्रिविशेक्तिंमंरावःवाम
रूपेणघञन्तमनवतिउनर्तविशेषलाभूनवकईत्रिलकारकनिहत्रयेनाशयइत्यामितिवाच्यंहवमिनइवरक्ति
स्थानादादेवनुलोऽप्रकृतेःलुटाउसमावेशाइष्यतेसंघावलमितितत्तुवाऽऽकृतलक्षायतेइत्याकरःस्त्रियांतुटः
शेनेनतुलाभानुबंधेविशेषलाभईतिध्वनितेसंघाविर्णमितियंतालूहइत्यर्थःसंघोनिर्द्विहोतकःश्व
र्वत्रसगतिकारलंश्रलस्तुहितद्यादादिरुहिःस्त्रियावतशेदमलिनुलंतेनचुंप्रकंश्राऽऽकोहोरुहइत्यपिप्रा
प्तेऽयमारंभःश्रवयइत्यस्येतिछेदविशेषइत्यर्थःनियतोनिषेधःप्रेतिप्रायेतिप्रायेक्तिंदेवदत्तयश्रश्रुत

तच्चोऽकृदंत ७९

र्थस्यच्चूच्छार्थस्यछिषरिछेत्येव रागाधातो र्थऊलं पुल्लास्त्यर्थांतं चेदोगस्यसंज्ञा क्रियाद्दानामपवा
दःप्रच्छर्दिकेतिछर्दवमनेप्रत्ययेकेतिप्रवाहयतिमुऊर्नुऊःप्रवर्त्तयतीतिप्रस्थली विर्वविकेति चर्वणेऽध्यय
नेप्रत्ययोपयमाम्मोरोगप्रतीतिःपामपामाकिंचविकेत्यमरःशिरोत्रिरितिशिरःपाडाग्रदृहिम्यांति
उत्रेतिनेदधाचर्घनिर्देशादितिक्रियानिर्देशाइत्यर्घःग्रामिकाशायिकेतिग्रामाशंसायनस्यिर्घःएकस्मिंपोधा
उनिर्देशोनुकरणबऊलमित्यनुवृत्तेःकथंचिन्नुपतिऊकिंचःमनुष्योवृषलुद्विटोःयवतिरितिवृषम
गस्थिनोतिसुवतिस्मतिध्यायतेःमंथमारंभेचेत्यादिनिर्देशादकर्त्तवाचिन्यपिमार्धधातुकपरेवाद्यःएकना
चकर्मवाचिन्यपिमार्धधातुकेऊकविधिरित्यालायतेरितियद्यातत्रहिलोडेयर्कोनिर्देशोनानुवर्त्तनेतुकंय
नुग्रावाग्निपःशिकरणमामर्थ्यछिवादयश्चेत्युक्तंतत्रापिवतियतिरित्यादौपिवादेरग्रहणाच्चनिवृत्ता
वग्निष्टम्पचरितार्थत्वात्वर्णादितिवर्णानुकरणादित्यर्घःनतुवर्णश्चार्यमाणादितिमधादित्यकारश्लाघ
वेवप्यानतुकारइत्यादौग्रहणंघातमर्मग्रहणात्ग्रंथकार्यंश्चेदवर्णमित्यकारस्योच्चारणार्घंज्ञापकं
तर्हिसनुबंधाघुऊकारःएवकारोनास्तिवृत्तमर्घइत्यादिप्रयोगःऊःकविर्घातादपिभवतिऊकेस
तेबाबधद्वारइतिसूत्रनिर्देशात्सर्वेवकारोग्रत्याख्यायतेतत्रापिग्रहणंऊनवनाइतिइकारप्रत्ययस्य
तोरविहितत्वेपिधात्वधिकारस्थत्वात्कलंहातेनकृदंतत्वात्प्रातिपदिकंडाप्रत्ययोनानाबालकारसेतिस्त्रियां ७९
उकारान्ताद्दिऊगंतोनस्यसंज्ञाविलादौतुकारस्यस्थानीयोवाऊकादेशादिकःवाऊकूलविधिनाकोपि
तेनरकारादिनामाश्रूयतेतमर्घवतीत्यादिप्रयोगःसाधरेऊकःतेपरिऊतपरिवृढनद्यांच्य

वि

मेतिजोपयात्राशिरितिभावःऊदंतत्वात्प्रातिपदिकत्वमिहसर्वत्रबोध्यंतेनत्रबाऊलकाछोनत्रोविका
नतुबर्षीयादिवत्नतुबाऊलकादेवमतुमर्घवाल्पःअन्येतुनैतत्कृदंतमर्घवदितिविवृत्तयेदिवाछ
प्रत्ययेतद्धितोतमेवेत्याऊःदृणाद्याधमर्घनिर्देशोग्राम्यपशुसंघेष्वपवादेयंएवमन्येपिग्राजिरितिबाऊका
दृतेर्वोन्नानोनसंज्ञायांश्रेधिकरणेपुलर्घेयमारंभःशरीरकर्मणोतात्कःनस्यनुबाल्लिंगस्तेयस्यंकिय
योगात्तद्धानेऊनवंचेत्रिकाशावेपुनरुद्दालकपुष्पयोगंजिकेसनेमत्रेऊकस्यानुबाल्यात्पाचरत्रेनसर्वविभ
तेऊकतेप्रत्याख्यानसऊकस्यसर्वकृतयोर्घतिःग्रांऊकसमनुस्तत्पाचष्टेपरिग्रहेग्राख्यानेचेतिपरिपाटीतिपरंगतौ
परिशूर्वःइलजादिग्रहीतीत्यूकृदिकारादितिडीषग्रांकोग्रांकोग्रांरापःनतुमंथकेनावेऊःनतुतयोरवऊकस्य
खलर्घइतितिंगत्रयस्याधारत्वेनभावकर्मणोःकृत्यादिविधानेनैवनतुमंथकेनावेऊःसिध्यतिकिमनेनतुनवि
धानेनेतिचेदाऊःलसेइत्यधिकृत्यनिष्ठेतिसूत्रेलविहितस्यऊकस्यभावोधुसिंयोरेवेतिसूत्रेलविहितःग्रनेन
ऊकारेणसमानेनतुंथकेनावेकोविधीयतेएवंसत्यविशेषेपरत्वाद्धूऊकारेणापोबाधकइतिपरिशेषाच्चेषांविषयंवे

* ग्राकर्मकेसइस्य ग्रात्मनिपदानाम×

सिद्धतिकिंचइत्यादेर्वेऊकर्मण्येवायंनभवतिघत्रादिवत्सर्वत्रेतिस्थानेनतुमात्रेहिवत्सर्वत्रेति
हेकेतिनत्रेवंतद्योगेकर्मलक्षितीयास्यात्ऊदोगतऊदोषधानतेऊ तिनिषेधात्तएवंघटंकृतेऊकंभिन्न
मित्यादिप्रसज्येतग्रनूत्तारघरित्रकर्त्तरिटतीयानापद्यतेकारकषष्ठ्यानिषेधविशेषविवक्षायांषष्ठी
तिग्रामाधानग्रत्रेवादितिचेन्नेवंनतुंथकेनावेऊस्यसंयोगेषष्ठ्याउपसंख्यानात्तद्योकर्मलक्षितीयायाग्रजावात्तोषत्रविवक्ष
मात्रित्यवार्त्तिकंनिरूपत्याख्यातमाकरइतिनेत्रार्हतस्मात्मात्पात्रायेणशोषत्रविवक्षेवेत्यस्तुतद्योघटंकृतमि

तत्त्वबो० कृदंत
८७

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

तत्त्वबोधिनीऊ
इंतय
४५८

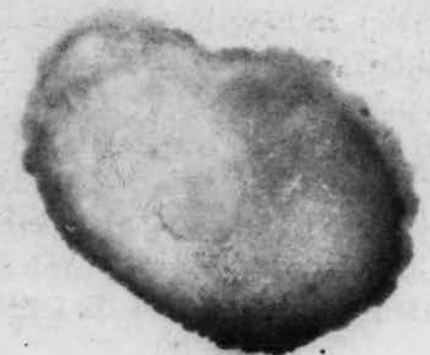

८७